

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

**Služby středisek při vysokých školách
pro studenty se sluchovým
postižením**

Diplomová práce

Brno 2017

Vedoucí práce:

PhDr. Lenka Doležalová, Ph.D.

Vypracovala:

Mgr. Bc. Petra Seidlová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Lence Doležalové, Ph.D. za její cenné rady a připomínky při psaní této diplomové práce. Velké poděkování patří také všem zaměstnancům dotazovaných středisek a center, kteří si našli čas na vyplnění dotazníku a umožnili mi tak zpracování této práce.

Zároveň děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu při psaní této práce i během celého mého studia.

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.“

V Brně dne.....

.....

Mgr. Bc. Petra Seidlová

Obsah

Úvod.....	6
1 Základní terminologie oboru surdopedie.....	8
1.1 Klasifikace a diagnostika sluchových vad.....	9
1.2 Výchova a vývoj osob se sluchovým postižením.....	13
1.3 Kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením.....	15
1.4 Komunikace osob se sluchovým postižením.....	18
2 Vzdělávání osob se sluchovým postižením v České republice.....	21
2.1 Legislativní rámec vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ..	21
2.2 Školy pro sluchově postižené	22
2.3 Vzdělávání žáků se sluchovým postižením na školách hlavního vzdělávacího proudu.....	27
2.4 Podpůrná opatření pro žáky se sluchovým postižením	29
3 Terciární vzdělávání žáků se sluchovým postižením	33
3.1 Studium žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na vysoké škole	33
3.2 Střediska/centra na podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami	36
3.3 Speciální vzdělávací potřeby studentů se sluchovým postižením na vysoké škole.....	38
3.4 Studijní programy pro studenty se sluchovým postižením	40
4 Služby středisek při vysokých školách pro studenty se sluchovým postižením.....	42
4.1 Metodologie a cíle výzkumného šetření.....	42
4.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	43
4.3 Analýza výsledků výzkumného šetření.....	47
4.4 Shrnutí výzkumného šetření	63
Závěr	68

Shrnutí.....	70
Summary	70
Literatura	71
Seznam tabulek	80
Seznam grafů.....	81
Seznam příloh.....	82

Úvod

V českém školství lze již několik let pozorovat snahy o inkluzivní vzdělávání studentů se speciálními vzdělávacími potřebami společně se studenty intaktními. Na preprimární, primární a sekundární úrovni školství je toto společné vzdělávání již téměř běžnou záležitostí. Čím dál běžnější je inkluzivní vzdělávání také na terciárním stupni vzdělávání.

Aby byly vysoké školy schopné zajistit odpovídající vzdělávání studentům se speciálními vzdělávacími potřebami, vznikají na daných vysokých školách specializovaná poradenská střediska a centra, jejichž úkolem je zajišťovat těmto studentům odpovídající studijní podmínky prostřednictvím široké škály služeb. Tyto služby jsou uzpůsobeny pro studenty s nejrůznějšími typy zdravotního postižení.

Předmětem této diplomové práce je analyzovat služby, které střediska a centra poskytují studentům se sluchovým postižením. Důvodem volby tohoto tématu bylo jednak to, že já sama jsem studentkou se sluchovým postižením a v některých případech těchto služeb využívám, a jednak to, že od doby, kdy byla provedena poslední analýza těchto služeb, vzniklo několik nových středisek a center, a dosud fungující střediska poskytují možná více služeb než při posledním zkoumání této problematiky.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, přičemž každá kapitola se věnuje jednomu tematickému celku. První kapitola se zabývá vymezením oboru surdopedie a sluchového postižení. Charakterizuje jednotlivé typy sluchové vady a nabízí přehled možností, jak je tuto vadu možné diagnostikovat a kompenzovat. Uvádí specifika výchovy a vývoje osob se sluchovým postižením a zároveň charakterizuje formy komunikace, které osoby se sluchovým postižením využívají.

Druhá kapitola je zaměřena na vzdělávání osob se sluchovým postižením v České republice. Kapitola na začátku vymezuje legislativní rámec tohoto vzdělávání a následně se věnuje specifikům vzdělávání osob se sluchovým postižením na všech úrovních vzdělávání, a to jak v hlavním vzdělávacím proudu, tak i na školách pro sluchově postižené. Část této kapitoly je zaměřena také na podpůrná opatření pro žáky se sluchovým postižením.

Třetí kapitola se pak podrobněji věnuje terciárnímu stupni vzdělávání. Uvádí specifika vzdělávání studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách, přičemž se zaměřuje i na specifika spojená s osobami se sluchovým postižením. Charakterizuje služby jednotlivých poradenských středisek a center a stručně popisuje

studijní programy, které se prezentují jako programy pro studenty se sluchovým postižením.

Obsahem čtvrté kapitoly je realizované výzkumné šetření. Cílem tohoto šetření je analyzovat aktuální nabídku služeb středisek/center pro podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách ve vztahu ke studentům se sluchovým postižením. Kromě cílů jsou v úvodu této kapitoly vymezeny také výzkumné otázky, na které navazuje charakteristika výzkumného vzorku. Následuje analýza sebraných dat a shrnutí nejdůležitějších poznatků zjištěných z dotazníkového šetření.

Celou práci zakončuje seznam tabulek a grafů, vyskytujících se ve výzkumné části práce, seznam použité literatury a přílohy, které blíže specifikují některé informace uvedené jak v teoretické, tak i v praktické části práce.

1 Základní terminologie oboru surdopedie

Speciální pedagogika je obor, který v sobě sdružuje několik dílčích disciplín. Jednou z těchto speciálně pedagogických disciplín je právě surdopedie. Tento pojem pochází ze dvou latinských slov – *surdus* (hluchý) a *paideia* (výchova). Předmětem surdopedie je tedy výchova, vzdělávání a rozvoj jedinců se sluchovým postižením, případně s dalším přidruženým postižením (Horáková, 2011; Potměšil, 2003).

Horáková (2012) uvádí, že pro tuto speciálně pedagogickou disciplínu je typická úzká spolupráce s dalšími obory. O surdopedii je tedy možné hovořit jako o multidisciplinárním oboru. Při naplňování svého cíle surdopedie úzce spolupracuje nejen s dalšími speciálně pedagogickými disciplínami, jako je logopedie, oftalmopedie či somatopedie, ale také s obory medicínskými (ORL, foniatrie a pediatrie), technickými (sluchová protetika), obecně pedagogickými, biologickými, psychologickými, sociologickými či filozofickými.

Jak již bylo naznačeno na začátku této kapitoly, cílovou skupinou surdopedie jsou osoby se sluchovým postižením. Pro to, aby bylo možné definovat sluchové postižení, je nutné nejprve vymezit pojem sluchová vada, ze kterého první termín vychází. Sluchovou vadou se rozumí stav trvalého postižení sluchu na různé úrovni (Skákalová, 2016). Potměšil (1999) definuje sluchovou vadu podrobněji. Charakterizuje ji jako „*poškození orgánu nebo jeho funkce tak, že je nějakým způsobem snížena kvalita či kvantita slyšení*“ (Potměšil, 1999, s. 16). Za sluchové postižení jsou poté považovány i sociální důsledky sluchové vady (Potměšil, 1999).

V případě osob se sluchovým postižením lze hovořit o velmi heterogenní skupině lidí, a to především v závislosti na základě stupně a typu sluchového postižení. Přesto autoři zabývající se touto tematikou hovoří o třech základních skupinách, které jsou však ještě uvnitř sebe různě diferencovány. Jedná se o osoby neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé (Horáková, 2012).

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, který novelizuje zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči, vymezuje **neslyšící** osobu jako osobu „*kteřá neslyší od narození, nebo ztratila sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osobu s úplnou či praktickou hluchotou, která ztratila sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osobu těžce nedoslýchavou, u níž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem*“ (§2, z. č. 384/2008 Sb., [online]). Osoby, které se neslyšící narodily nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené

řeči, využívají ke komunikaci znakový jazyk, který je jejich mateřským jazykem. Tyto osoby jsou poté označovány jako Neslyšící (velké počáteční písmeno), přičemž je tak označována jazyková a kulturní menšina osob, které mají stejné postižení, používají stejný jazyk, setkávají se s podobnými životními osudy i obtížemi (Hrubý, 1999).

Potměšil (2003) definuje **ohluchlost** jako „ztrátu sluchu, která vznikla v období dokončování vývoje mluvené řeči nebo zasáhla přímo do již vytvořené řeči jako komunikačního nástroje“ (Potměšil, 2003, s. 20).

Poslední skupinou osob jsou **nedoslýchaví**. Za nedoslýchavou osobu je považována ta osoba, která má „vrozenou nebo získanou částečnou ztrátu sluchu a je příčinou opožděného nebo omezeného vývoje řeči mluvené“ (Potměšil, 2003, s. 21). Do této skupiny se zařazují také osoby, u kterých došlo ke zhoršení sluchu vlivem vyššího věku. Jedná se o tzv. stařeckou nedoslýchavost neboli presbyakuzii, která přichází po 60. roce jedincova života (Horáková, 2011). Muknšnábllová (2014) uvádí, že je mezi osobami se sluchovým postižením nedoslýchavých osob zhruba 20krát více než osob neslyšících. Přičemž na světě je podle Světové zdravotnické organizace (WHO) zhruba 360 milionů osob se sluchovým postižením, což je více jak 5% celé světové populace (www.who.int).

1.1 Klasifikace a diagnostika sluchových vad

Sluchové vady lze dělit podle několika aspektů. Nejčastěji se však využívají tři základní klasifikace, jedná se o dělení sluchových vad na základě stupně sluchového postižení, dělení podle doby vzniku a podle toho, v jaké části sluchového orgánu došlo k poškození (Skákalová, 2011)

Dělení sluchových vad na základě stupně sluchového postižení

Na základě stupně sluchového postižení se sluchové vady dělí opět na několik dílčích klasifikací. Tyto klasifikace se liší především rozpětím sluchové ztráty u jednotlivých stupňů sluchového postižení. V českém prostředí se nejčastěji využívá klasifikace Lejsky (2003) viz Tab. 1 a Světové zdravotnické organizace (WHO). Pro zajímavost je zde ještě uvedena klasifikace Mezinárodního úřadu pro audiolingvistiku (BIAP) viz Tab. 2.

Normální stav sluchu	0 dB – 20 dB
Lehká vada	20 dB – 40 dB
Středně těžká vada	40 dB – 60 dB
Těžká vada	60 dB – 80 dB
Velmi těžká vada	80 dB – 90 dB
Hluchota komunikační (praktická) = zbytky sluchu	90 dB a více
Hluchota úplná (totální)	bez audiometrické odpovědi

Tab. 1: Klasifikace podle ztráty v decibelech pro vzdušné vedení v oblasti řečových frekvencí (Lejska, 2003, s. 36)

Klasifikace Mezinárodního úřadu pro audiofonologii (BIAP), která byla vytvořena v roce 1996, rozděluje sluchové vady do méně skupin než Lejskova klasifikace, avšak v klasifikaci BIAP jsou jednotlivé stupně sluchového postižení rozděleny ještě do dílčích podstupňů.

Normální sluch		0 dB – 20 dB
Lehká sluchová ztráta		21 dB – 40 dB
Střední sluchová ztráta	1. Stupeň	41 dB – 55 dB
	2. Stupeň	56 dB – 70 dB
Těžká sluchová ztráta	1. Stupeň	71 dB – 80 dB
	2. Stupeň	81 dB – 90 dB
Velmi těžká sluchová ztráta	1. Stupeň	91 dB – 100 dB
	2. Stupeň	101 dB – 110 dB
	3. Stupeň	111 dB – 119 dB
Úplná ztráta sluchu		120 dB a více

Tab. 2: Klasifikace sluchových vad podle Mezinárodního úřadu pro audiofonologii (www.biap.org)

Oproti těmto výše uvedeným klasifikacím je dělení Světové zdravotnické organizace (WHO) jednodušší viz Tab. 3, protože dělí sluchové postižení pouze do pěti základních stupňů.

Normální sluch	0 dB – 25 Db
Lehká sluchová ztráta	26 dB – 40 Db
Střední sluchová ztráta	41 dB – 60 Db
Těžká sluchová ztráta	61 dB – 80 Db
Hluboká sluchová ztráta	81 dB a více

Tab. 3: Klasifikace sluchových vad podle WHO (www.who.int)

Dělení sluchových vad podle doby vzniku sluchového postižení

Podle doby vzniku se sluchové vady dělí do dvou základních skupin. První skupinou jsou **vady vrozené**. Skákalová (2011) uvádí, že v případě vrozených vad jsou hlavní příčinou vzniku sluchového postižení buď genetické dispozice, či soubor negativních jevů, které působí na plod. Na základě tohoto vymezení Horáková (2012) dělí vrozené vady na geneticky podmíněné a kongenitálně získané.

Mezi sluchové vady geneticky podmíněné řadíme takové sluchové vady, jež byly způsobeny různými geny, které způsobují ztrátu sluchu. Tato ztráta sluchu se může vyskytovat buď samostatně (izolovaně) či v souvislosti s dalšími vadami. V souvislosti spojení více vad se hovoří o tzv. syndromech. Příkladem je například Usherův syndrom, který způsobuje jak poškození sluchu, tak poškození zraku, či Pendredův syndrom, kdy je spolu se sluchem postižena i štítná žláza.

Kongenitálně získané sluchové vady jsou takové vady, které vznikly během těhotenství (prenatálně) či během samotného porodu (perinatálně). Mezi příčiny prenatálního vzniku sluchových vad můžeme řadit např. onemocnění matky, požívání drog a alkoholu či genetické dispozice ze strany rodičů. Perinatálními příčinami je pak nízká porodní hmotnost dítěte, předčasný porod, hypoxie, asfyxie atd.

Druhou velkou skupinou jsou poté **vady získané**. Jedná se tedy o sluchové vady, které jedinec získal v průběhu svého života. Nejčastějšími důvody jsou buď různé úrazy či prodělané nemoci (Skákalová, 2011). Také tato skupina se dělí do dvou dalších skupin a to na základě toho, kdy došlo ke ztrátě sluchu. První skupinou jsou sluchové vady, které vznikly ještě před fixací řeči, tedy zhruba do 6 let věku dítěte. Příčinou sluchové ztráty jsou v tomto případě různé infekční nemoci, často virového původu, jako je například zánět

mozkových blan, meningitida atd. Druhou skupinou jsou pak vady, které vznikly až po ukončeném vývoji řeči, tedy po její fixaci. Důvodem může být například dlouhodobá hluková zátěž, které je jedinec vystaven, či různé degenerativní poruchy atd. U obou období mohou sluchovou ztrátu způsobit různá traumata či úrazy hlavy (Horáková, 2012).

Dělení sluchových vad podle místa postižení

Dělení sluchových vad podle místa postižení je poslední klasifikace, které bude věnována pozornost. Pro lepší orientaci a pochopení klasifikace je však na místě se nejprve zaměřit na samotnou anatomickou stavbu ucha.

Šlapák & Floriánová (1999) uvádějí, že ucho je možné rozdělit do několika částí – zevní (vnější) ucho, střední ucho, vnitřní ucho a nervové dráhy. Vnější ucho se skládá z boltce a zvukovodu. Střední ucho pak tvoří bubínek, dutina bubínková se třemi sluchovými kůstkami – kladívko, kovadlinka a třmínek, soubor svalů a Eustachova trubice, která spojuje středoušní dutinu s nosohltanem. Ve spánkové kosti je poté uložena poslední část sluchového orgánu – vnitřní ucho. To je složeno ze dvou základních částí. První z nich je hlemýžď, ve kterém je umístěn Cortiho orgán, ve kterém se nachází vláskové buňky, které přeměňují mechanickou energii zvuku na energii bioelektrickou, čímž se vytváří sluchový vjem. Druhou částí jsou pak tři polokruhové kanálky a předsíň (labyrint), kde je uloženo rovnovážné ústrojí. Součástí sluchového orgánu je také sluchový nerv, který vede sluchový vjem ze sluchového orgánu do mozku daného člověka viz Příloha 1 (Horáková, 2012; Lejska, 2003; Šlapák & Floriánová, 1999).

Právě podle toho, ve které části ucha došlo k poškození, se sluchové vady dělí na **periferní a centrální**. Centrální nedoslýchavost či hluchota zahrnuje „*komplikované defekty způsobené různými procesy, které postihují podkorový a korový systém sluchových drah*“ (Šlapák & Floriánová, 1999, s. 26). Periferní nedoslýchavost či hluchota se dělí na dvě dílčí skupiny – převodní a percepční. V případě převodní nedoslýchavosti došlo k vadě ve vnějším či vnitřním uchu. „*Sluchové buňky jsou v pořádku, ale nejsou stimulovány zvukem, protože jeho přenosu brání nějaká překážka*“ (Horáková, 2012, s. 13). Oproti tomu při percepční nedoslýchavosti došlo k poškození vnitřního ucha či přímo sluchových buněk nebo sluchového nervu. Horáková (2012) hovoří v případě periferní nedoslýchavosti také o vadě smíšené, která kombinuje jak poruchu převodní, tak poruchu percepční.

Diagnostika sluchových vad

Diagnostikou sluchových vad se zabývá obor audiologie, který v sobě zahrnuje celou řadu diagnostických metod. Ty lze rozdělit do dvou základních skupin. Subjektivní zkoušky sluchu vyžadují spolupráci pacienta, který reaguje na různé sluchové podněty. Opakem je objektivní audiometrie, při níž spolupráce pacienta není podmínkou. Ačkoliv se obě skupiny diametrálně liší, jejich cíl je totožný. Cílem je odhalit stav pacientova sluchu, zjistit příčinu a místo poruchy kvůli následné kompenzaci a léčbě (Horáková, 2011; Muknšnáblova, 2014).

Mezi **subjektivní zkoušky sluchu** se řadí klasická zkouška sluchová, kterou provádí pediatr při preventivních prohlídkách, a subjektivní audiometrie, kterou zajišťuje atestovaná audiologická sestra a jejím výstupem je tzv. audiogram, který zobrazuje stav pacientova sluchu v určitých zvukových frekvencích. Existují dva typy subjektivní audiometrie, prahová tónová, během které jsou pacientovi do sluchátek pouštěny zvuky o různých frekvencích, a pacient reaguje ve chvíli, kdy tyto zvuky slyší, a slovní, během které se testuje pacientovo porozumění na různé sestavy jednoho nebo víceslabičných slov.

K objektivní audiometrii se řadí tympanometrie, neboli vyšetření, které zkoumá množství akustické energie, která se odrazila od bubínku. Poté vyšetření evokovaných otoakustických emisí (OAE). „*Jde o zvuky měřitelné v zevním zvukovodu po předchozí akustické stimulaci*“ (Valvoda, 2007, s. 515). Toto vyšetření se v České republice využívá pro celoplošný screening sluchu. Mezi vyšetření objektivní audiometrie dále patří elektrofyziologická metoda vyšetření pomocí evokovaných potenciálů (BERA), která vyšetřuje sluchové dráhy v oblasti mozkového kmene. U sluchových drah v oblasti mozkové kůry se využívá tzv. vyšetření CERA. Ke stanovení zbytků sluchu se využívá také diagnostické vyšetření SSEP (Horáková, 2011; Muknšnáblova, 2014; Valvoda, 2007).

1.2 Výchova a vývoj osob se sluchovým postižením

Podle Muknšnáblové (2014) se výchova i vývoj jedince se sluchovým postižením odvíjí především od stupně a druhu sluchového postižení, jeho mentálních dispozic, doby, ve které došlo ke ztrátě sluchu, i od péče, která je jedinci věnována.

Vývoj dítěte se sluchovým postižením je v případě tělesného vývoje obdobný jako vývoj u dítěte intaktního, avšak tím, že dítě trpí určitými deficity v oblasti sluchového vnímání, postrádá impulsy důležité k dalšímu rozvoji (Půstová, 1997). U dětí se sluchovým postižením tak nedochází samovolně k tzv. náhodnému nebo bezděčnému učení, kterým

intaktní děti získávají informace ze svého okolí. Tento deficit se následně projevuje v každé vývojové etapě dítěte. Mnozí autoři se shodují, že přítomnost sluchového postižení se nejvíce projeví v oblasti řeči. Zároveň tím, že jsou děti se sluchovým postižením odkázané na příjem informací především prostřednictvím zraku, mohou mít tyto děti problém také s porozuměním některým sociálním situacím, což může vést k jejich nepřiměřeným reakcím (Jedlička, 2003; Půstová, 1997; Šedivá, 2006).

Během 1. roku života dítěte mohou být projevy přítomnosti sluchové vady natolik nepatrné, že rodiče nemusí její přítomnost odhalit. Diagnostický moment nastává mezi 6. - 8. měsícem života dítěte. Dítě se sluchovým postižením totiž nepřejde z pudového žvatlání na žvatlání napodobivé a začínají u něho pozvolna ustávat jakékoliv řečové projevy. V tuto chvíli ve většině případů následuje diagnostika sluchové vady a její kompenzace, která umožní dítěti vnímat a rozlišovat jednotlivé zvuky (Skákalová, 2011).

Základním kamenem úspěšného vývoje dítěte, kterému byla diagnostikována sluchová vada, je dostatečný přísun podnětů během tzv. kritické periody. Jedná se o období ve vývoji dítěte, kdy je jeho nervová soustava připravena na rozvoj její další funkce. Je tedy nutné zajistit dítěti dostatečné množství podnětů, aby nedošlo k zameškání této periody, což může mít na vývoj dítěte negativní důsledky například formou různých vývojových deformací a dalších funkčních poruch (Horáková, 2012).

V případě nejasností ohledně specifík vývoje a výchovy dítěte se sluchovým postižením se mohou rodiče obrátit na službu sociální prevence **raná péče**. Raná péče je v Zákonu o sociálních službách č. 108/2006 Sb. charakterizována jako „*terénní služba, popřípadě doplněná ambulantní formou služby, poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby*“ (§54, z. č. 108/2006 Sb., [online]). V České republice zajišťuje ranou péči pro osoby se sluchovým postižením Centrum pro dětský sluch TAMTAM, o. p. s. Cílem této organizace je především obhajovat a prosazovat zájmy osob se sluchovým postižením, pomáhat k rozvoji dětí se sluchovým postižením, podporovat rodinu dítěte se sluchovým postižením či zvýšit povědomí laické veřejnosti o problematice sluchového postižení (www.detskysluch.cz).

1.3 Kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením

V případě, že je specialistou zjištěna přítomnost sluchové vady, jejíž příčinu není možné přímo odstranit, přistupuje lékař k opatřením, jež by alespoň částečně nahradily poškozenou funkci ucha. Součástí těchto opatření je kompenzace (náhrada postižené funkce), reedukace (rozvoj poškozené funkce a zbytkových schopností) a akceptace (přijetí sluchové vady jedincem s postižením). Důležitá je kompenzace sluchové vady především u dětí. Ty musí mít neustálý přístup ke zvukům, čímž se zajistí odpovídající vývoj sluchových center (Horáková, 2014; Mukušnáblova, 2014). U starších osob se sluchovým postižením je zahraničními výzkumy dokázáno, že správná kompenzace sluchové vady zvyšuje jejich zapojení se do společnosti, čímž se předchází rizikům jako je deprese, nízká úroveň života či sociální problémy (Kayabaşoğlu, Kaymaz, Erkorkmaz & Güven, 2015).

Jak zmiňuje Pitnerová (2014) kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením prošly od doby, kdy se začaly využívat, značným vývojem, jenž souvisí s technickým rozvojem v posledních desetiletích. Dělení těchto pomůcek však zůstává stále zachováno. Barešová & Hrubý (1999) dělí kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením následovně, přičemž některé z pomůcek budou dále charakterizovány podrobněji:

a) Pomůcky usnadňující vnímání mluvené řeči nedoslýchavým

– sluchadla, osobní zesilovače, FM systémy, rádiová sluchadla, indukční smyčky, pomůcky pro zesílení televize a pro zesílení poslechu telefonu

b) Pomůcky usnadňující vnímání mluvené řeči neslyšícím

– kochleární implantáty, vibrotaktilní a elektronické pomůcky

c) Pomůcky usnadňující tvoření mluvené řeči

– logopedické pomůcky (špachtle, sondy, fonátory, vibrátory atd.)

d) Pomůcky motivující ke čtení

– teletext, skryté titulky, textová komunikace (SMS, různé aplikace ke komunikaci atd.)

e) **Pomůcky usnadňující získávání informací**

- televizní technika, počítače, různé programy, internet

f) **Ostatní pomůcky**

- signalizační pomůcky pro neslyšící, vibrační a světelné budíky, hodinky a minutky pro neslyšící (Barešová & Hrubý, 1999; Pitnerová, 2014).

Sluchadla

Horáková (2012) charakterizuje sluchadla jako „*miniaturní elektroakustické přístroje, jejichž úkolem je zesílení a modulace zvukového vjemu*“ (Horáková, 2012, s. 95). Sluchadlo se skládá z několika dílčích částí např. mikrofonu, reproduktoru, zesilovače atd.

Existuje několik hledisek, podle kterých se sluchadla dělí na různé typy. Mezi tyto hlediska patří například způsob zpracování signálu, tvar sluchadla či způsob vedení zvukového vjemu (Pitnerová, 2014).

Z hlediska zpracování signálu se sluchadla dělí na **analogová a digitální**, přičemž analogová sluchadla jsou v dnešní době již na ústupu a vyrábí se zcela výjimečně. Lékaři dávají přednost sluchadlům digitálním, jejichž nastavení se dá lépe přizpůsobovat individuálním požadavkům každého pacienta (Havlík, 2007).

Kašpar (2008) dělí sluchadla podle tvaru na sluchadla **závěsná, krabičková, brýlová a zvukovodová**. V současné době se nejvíce využívají sluchadla závěsná, která jsou cenově nejdostupnější, a sluchadla zvukovodová, která jsou vyráběna na základě individuálních potřeb a přání každého pacienta, jejich výhodou oproti sluchadlům závěsným je přesnější nastavení a lepší poslech. Využívání krabičkových a brýlových sluchadel je již v současnosti na ústupu.

Podle způsobu vedení se sluchadla dělí na sluchadla pro **vzdušné či kostní vedení**. Ve sluchadlu pro vzdušné vedení dochází k zesílení zvuku, zatímco sluchadlo pro kostní vedení převádí přijatý zvuk na vibrace, které jsou následně přeneseny přes kůži na kost spánkovou. Mezi sluchadla se vzdušným vedením se řadí všechny modely závěsných a zvukovodových sluchadel a některé typy sluchadel brýlových a krabičkových. Sluchadlo BAHA je poté reprezentantem sluchadel s kostním vedením (Bouček & Skřivan, 2014; Horáková, 2012; Pitnerová, 2014).

Kochleární implantáty

Další možností kompenzace sluchové vady je kochleární implantát. Ten je využíván u dětí s takovou sluchovou ztrátou, že je minimální pravděpodobnost rozvoje řeči prostřednictvím sluchadel. Implantát je také vhodný pro osoby se získanou ztrátou sluchu (Mukšnáblová, 2014). Osoby se sluchovým postižením jsou po implantaci schopny přijímat nové zvuky, vnímat určité zvuky jasněji, porozumět řeči a zvýšit své sluchové vnímání, což se projeví na jejich kvalitě života (www.cochlear.com).

Kochleární implantát je tvořen dvěma základními částmi – vnější a vnitřní. K vnější části patří mikrofon, řečový procesor a vysílací cívka, vnitřní část pak obsahuje přijímač a svazek 22 elektrod (Horáková, 2012). Fungování implantátu je postaveno na jiném principu než sluchadel. *„Zatímco sluchadla zvuk zesilují, a tím kompenzují ztrátu citlivosti vnitřního ucha, kochleární implantáty zvuk sejmутý mikrofonem analyzují a přetvářejí na sled elektrických impulsů, kterými jsou pak stimulována vlákna sluchového nervu. Tím se v nervových vláknech vytvářejí vzruchy, které jsou ve sluchových centrech vyhodnoceny jako zvuk“* (Tichý, 2009).

Kochleární implantace není prováděna každému žadateli. Jak uvádí Vymlátílová (2009) všichni žadatelé musí projít komplexním vyšetřením a splnit audiologická, psychologická a logopedická kritéria. Ohled se bere také na zdravotní stav kandidáta. Po operaci musí být uživateli implantát vhodně naprogramován a uživatel využívá služeb klinického logopeda, jenž ho učí vnímat a rozlišovat jednotlivé zvuky, porozumět mluvené řeči atd. (Talach, 2016).

FM systémy a indukční smyčky

FM systémy a indukční smyčky jsou kompenzační pomůcky, které pomáhají osobám se sluchovým postižením s porozuměním v náročnějších poslechových situacích. Například při vyučování, v dopravě atd. (Pitnerová, 2014; www.komunikacnisystem.cz)

Pitnerová (2014) charakterizuje indukční smyčku jako pomůcku, jež převádí zvuk přijatý do zesilovače na elektromagnetické pole, které je následně snímáno sluchadlem, do kterého je zabudovaná indukční cívka. Sluchadlo je schopno v odpovídající poloze eliminovat šumy a hluky, které uživateli znesnadňují poslech a porozumění mluvené řeči.

FM systém je komunikační systém, který tvoří vysílač, jenž drží nebo nosí osoba, se kterou osoba se sluchovým postižením komunikuje, a přijímač, který je upevněn na sluchadlech nebo kochleárním implantátu. Výhodou FM systému je to, že umožňuje

přenos zvukového signálu na větší vzdálenosti (několik desítek metrů) i přes objekty jako jsou zdi místnosti apod. (Horáková, 2014; Pitnerová, 2014; www.komunikacnisystem.cz).

1.4 Komunikace osob se sluchovým postižením

Komunikace je základním prostředkem dorozumívání mezi lidmi. Lidé si díky ní mohou mezi sebou vyměňovat informace či sdílet své pocity a myšlenky (Průcha, Walterová & Mareš, 2013). Osoby se sluchovým postižením se podle Horákové (2011) nejčastěji dorozumívají dvěma základními dorozumívacími systémy. Prvním komunikačním systémem je systém audio-orální, mezi který se řadí například mluvená řeč dané společnosti. Druhým systémem je systém vizuálně-motorický, kam spadají prstové abecedy, znakový jazyk či znakovaná čeština.

V legislativě České republiky jsou komunikačními systémy neslyšících a hluchoslepých osob ustanoveny znakový jazyk a komunikační systémy, který vycházejí z českého jazyka. Mezi tyto systémy se řadí znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma (Pitnerová, 2014; §2, z. č. 384/2008 Sb., [online]; §3, z. č. 384/2008 Sb., [online]). Některé z těchto systémů jsou podrobněji charakterizovány v následující části textu.

Audio-orální komunikační systémy

Hlavním audioorálním komunikačním systémem je mluvená řeč, v našem případě tedy český jazyk. Osvojování mluvené řeči u osob se sluchovým postižením je spojeno s určitými problémy. Krahulcová (2014) uvádí, že řeč bývá u osob s postižením sluchu velmi často určitým způsobem omezena či deformována. U osob se sluchovým postižením se vyskytuje narušení všech fází verbální produkce – respirace (dýchání), fonace (tvorba hlasu) i artikulace (výslovnost). Velmi častý je také výskyt audiogenního dysgramatismu, který Horáková (2012) charakterizuje jako „*časté používání nadbytečných slov, neschopnost odlišit jednotlivé slovní druhy, nesprávné chápání a tvoření vět a špatné gramatické koncovky*“ (Horáková, 2012, s. 52). Mluvená řeč u osoby s postižením sluchu se bude tedy od řeči intaktního jedince výrazně lišit. To, o jak velké rozdíly se bude jednat, závisí především na stupni sluchového postižení daného jedince.

S mluvenou řečí také úzce souvisí vizualizace mluvené řeči neboli odezírání. *„Odezírání je metoda vnímání a porozumění obsahu mluvené řeči zrakem. Odezírající člověk sleduje pohyby úst, mimiku, gesta a další projevy hovořící osoby a snaží se uhodnout obsah sdělení. (...) Důležitý je také způsob, jakým hovořící osoba mluví, vhodné osvětlení, vzájemná vzdálenost a pozice komunikujících osob“* (Strnadová, 2008, s. 5).

Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb. se zmiňuje také o písemném záznamu mluvené řeči, který tento zákon charakterizuje jako převod mluvené řeči do písemné podoby v dané přítomnosti. Písemná podoba je vždy upravena na základě specifických požadavků konkrétního jedince (§6, z. č. 384/2008 Sb., [online]).

Vizuálně-motorické komunikační systémy

Nejdůležitější formou komunikace ve vizuálně-motorických komunikačních systémech je znakový jazyk. Znakový jazyk je *„přirozený jazyk a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické“* (§4, z. č. 384/2008 Sb., [online]). Stejně jako český jazyk se český znakový jazyk vyznačuje jistou rozdílností na základě různých hledisek. Znakový jazyk se liší v různých oblastech České republiky. Rozdíly lze spatřit i v závislosti na pohlaví či na stáří mluvčích (Slánská Bímová & Okrouhlíková, 2008).

Základní složkou znakového jazyka je znak, který se skládá z manuální a nemanuální složky. K manuální složce patří místo ukazování, tvar ruky, její pohyb, případně orientace dlaně, prstů, vzájemná poloha rukou a kontakt s tělem. Nemanuální složky znakového jazyka je tvořena především mimikou a gestikulací (Horáková, 2012).

Dalším komunikačním systémem v této skupině je znakovaná čeština. Jak zdůrazňují Slánská Bímová & Okrouhlíková (2008), jedná se o uměle vytvořený komunikační systém, nikoliv o přirozený jazyk, jako je tomu v případě znakového jazyka. Hronová (2005) charakterizuje znakovanou češtinu jako umělý systém, který *„kopíruje slovosled českých věd, využívá souboru znaků přejatých z českého znakového jazyka a využívá nově vytvořených znaků. (...) Jsou to například předložky nebo spojky“* (Hronová, 2005, s. 20). Podle Horákové (2012) vyhovuje znakovaná čeština především osobám se sluchovým

postižením, které odezírají. Primárně totiž sledují ústa toho, s nímž komunikují a znaky berou jako doplněk této komunikace.

Mezi další vizuálně-motorické systémy můžeme zařadit prstovou abecedu (daktylotiku), daktylografiku případně Lormovu abecedu a jiné. Prstová abeceda je vizuálně-motorický systém, který vychází z psané formy mluveného jazyka většinové společnosti. Prostřednictvím prstových abeced se totiž prostřednictvím jedné nebo obou ruk v prostoru znázorňují tvary jednotlivých písmen abecedy (Hudáková, 2008).

Daktylografika vychází také z tvarů písmen, ovšem funguje na jiném principu než daktylotika. Při daktylografice jsou velká tiskací písmena vpisována do dlaně ruky tomu, jemuž je informace určena (§6, z. č. 384/2008 Sb., [online]). Dlaň ruky příjemce informací je využívána také při Lormově abecedě. Ta se řadí k „*taktilním komunikačním prostředkům, v nichž každému grafému odpovídá část prstu nebo dlaně a jejichž artiklace je vyjadřována diferencovaným tlakem*“ (Horáková, 2012, s. 134). Daktylografika a Lormova abeceda jsou využívány především při komunikaci osob s hluchoslepotou.

Shrnutí:

Osoby se sluchovým postižením jsou velmi heterogenní skupinou. Kromě toho, že se dělí na osoby nedoslýchavé, neslyšící a ohluchlé, lze se setkat také s nejrůznějšími klasifikacemi na základě stupně sluchové ztráty daných osob. Dalším způsobem dělení je také komunikační systém, který osoby se sluchovým postižením využívají ke komunikaci s ostatními.

Sluchové ztráty u osob se sluchovým postižením jsou diagnostikovány prostřednictvím různých metod a postupů. Podle stupně diagnostikované sluchové vady následně dochází ke kompenzaci sluchových vad prostřednictvím nejrůznějších kompenzačních pomůcek od sluchadel a kochleárních implantátů až po nejrůznější zesilovače.

2 Vzdělávání osob se sluchovým postižením v České republice

Žáci se sluchovým postižením se řadí mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, které zákon č. 82/2015 Sb., jenž novelizuje zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, vymezuje jako „osoby, které k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebují poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením“ (§16, z. č. 82/2015 Sb., [online]).

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je v České republice možné na všech úrovních vzdělávání realizovat dvojím způsobem. Prvním z těchto způsobů je vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na školách hlavního vzdělávacího proudu, přičemž škola zajistí těmto žákům prostřednictvím odpovídajících podpůrných opatření vhodné podmínky pro bezproblémové studium. Druhou možností je poté vzdělávání těchto žáků na speciálních školách, v případě žáků se sluchovým postižením tedy na školách pro sluchově postižené (Potměšil, 1999; Potměšil, 2003).

Právě specifika vzdělávání žáků se sluchovým postižením na školách hlavního vzdělávacího proudu a na školách pro sluchově postižené budou předmětem této kapitoly. Pozornost bude věnována také podpůrným opatřením a poradenským službám, které mají žáci se sluchovým postižením během svého studia právo využívat. Avšak na začátku je nutné věnovat pozornost základním legislativním dokumentům, které ošetřují vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

2.1 Legislativní rámec vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Veškeré vzdělávání se v České republice realizuje podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento zákon byl však v roce 2015 novelizován zákonem č. 82/2015 Sb., který přinesl důležité změny především ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Novela Školského

zákonu přinesla jednak nové vymezení toho, kdo je žákem se speciálními vzdělávacími potřebami, a jednak také důležité změny při vzdělávání těchto žáků na školách hlavního vzdělávacího proudu, konkrétně se jedná o zavedení tzv. podpůrných opatření, které budou podrobněji charakterizovány později (§ 16, z. č. 82/2015 Sb., [online]; Hricová. 2011).

K zákonu č. 82/2015 Sb., byla vydána také nová prováděcí vyhláška č. 27/2016, o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která konkrétně popisuje a charakterizuje všechna opatření a poradenské služby, které mohou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami při svém studiu využít. Poradenské služby jsou také obsaženy ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, která je novelizována vyhláškou č. 197/2016 Sb., která vymezuje jednotlivé služby, které jsou poskytovány prostřednictvím školského poradenského pracoviště a školského poradenského zařízení (Knotová, 2014).

Kromě výše zmíněných zákonů a vyhlášek jsou pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami také důležité Rámcové vzdělávací plány (RVP), které charakterizují vzdělávací cíle a obsah učiva vždy pro daný vzdělávací stupeň. Bartoňová a Vítková (2006) Rámcové vzdělávací plány charakterizují jako „*dokumenty, které vymezují představu státu o zaměření, obsahu a výsledcích vzdělávání*“ (Bartoňová & Vítková, 2006, s. 15). Z Rámcových vzdělávacích plánů následně vychází Školní vzdělávací programy, které specifikují cíle a obsahy učiva dané RVP přímo pro konkrétní školu. Rámec vzdělávání je tedy pro všechny školy společný, avšak konkrétní postupy a obsahy si již určuje každá škola sama na základě svého uvážení.

Michalík, Baslerová a Felcmanová (2015) uvádějí, že dalšími důležitými dokumenty pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou také dva dlouhodobé dokumenty, které Česká republika vydala v roce 2010 a 2014. Jde o Národní akční plán inkluzivního vzdělávání a o Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. V obou dokumentech je zmíněna problematika vzdělávání osob se zdravotním postižením na školách hlavního vzdělávacího proudu a způsob jejího řešení v České republice v určitém časovém horizontu.

2.2 Školy pro sluchově postižené

Školy pro sluchově postižené existují v České republice na všech stupních vzdělávání. To znamená v preprimárním, primárním i sekundárním stupni. Většinou se

jedná o školní komplex, kde je v jedné budově mateřská škola i základní škola a v některých případech také speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené.

Vzdělávání je realizováno na základě Rámcového vzdělávacího plánu pro odpovídající stupeň vzdělávání, přičemž výuka v jednotlivých školách může být realizována prostřednictvím tří různých komunikačních přístupů. Jedná se o přístup orální, bilingvální a o totální komunikaci. To, podle jakého přístupu daná škola vyučuje, závisí na volbě ředitele (Doležalová, 2012).

Při **orální metodě** probíhá vzdělávání osob se sluchovým postižením v mluvené řeči, kterou si žáci se sluchovým postižením osvojují a jejím prostřednictvím pronikají do života většinové společnosti, jejíž jsou součástí (Potměšil, 1999). Oproti tomu při **bilingvální metodě** je mluvená řeč doplněna o znakový jazyk. Ve výuce jsou přítomni dva pedagogové, přičemž jeden je slyšící a druhý neslyšící a výuka tak probíhá ve dvou jazycích zároveň (Hricová, 2011; Potměšil, 1999). Posledním přístupem je **totální komunikace**, kterou Horáková (2011) charakterizuje jako „*komplex manuálních a orálních způsobů komunikace*“ (Horáková, 2011, s. 66). Dítě je tedy seznámeno se všemi komunikačními prostředky, přičemž si samo vybere, který komunikační prostředek mu vyhovuje nejvíce. Totální komunikace je v současné době nejrozšířenější přístup na školách pro sluchově postižené. Ačkoliv Langer (2006) a jiní autoři uvádí, že se objevuje jistá snaha přejít z totální komunikace na bilingvální metodu, jejíž zavádění je však problematické z důvodu nedostatku financí (www.grantadvisor.cz).

Mnoho autorů, kteří se věnují problematice vzdělávání žáků se sluchovým postižením, se zmiňuje o problémech, se kterými se musí speciální školství pro sluchově postižené potýkat. Skákalová (2016) se zmiňuje například o chybějící schopnosti pedagogických pracovníků komunikovat prostřednictvím českého znakového jazyka, nízký počet pedagogických pracovníků se sluchovým postižením, nedostatek kvalitních učebních materiálů, ubývání žáků se sluchovým postižením na těchto školách související se zavedením inkluze a velmi nízký počet škol pro sluchově postižené (viz Příloha 2).

Preprimární vzdělávání

Doležalová (2012) uvádí, že mateřské školy pro sluchově postižené naplňují jednak běžné úkoly a cíle mateřských škol, a jednak i specifické úkoly související právě s výchovou dětí se sluchovým postižením.

Obecné cíle a úkoly jsou vymezeny v Rámcovém vzdělávacím plánu pro předškolní vzdělávání, který uvádí, že „*záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě*

po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2016, s. 10). Cílem předškolního vzdělávání je podle tohoto dokumentu tedy dostatečný rozvoj dítěte a jeho učení a poznávání, osvojení základních hodnot společnosti, jejíž je dítě součástí, a získání samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost. To, zda bylo těchto cílů dosaženo, se kontroluje prostřednictvím tzv. klíčových kompetencí. Jedná se o „soubor předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2016, s. 10). V případě předškolního vzdělávání je těchto klíčových kompetencí pět (kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské), přičemž každá z kompetencí je ještě podrobně rozpracována do konkrétnějších charakteristik.

Ke specifickým úkolům mateřské školy pro sluchově postižené patří podle Sobotkové (2003) navazování komunikace, tvoření a rozvíjení hlasu, rozvíjení zrakového vnímání, nácvik odezírání, rozvoj jemné a hrubé motoriky, reedukace a edukace sluchu, rozvíjení řeči, rozvoj čtení pomocí globální metody a rozvoj nonverbální komunikace.

Sobotková (2003) zároveň uvádí, že mateřská škola provádí také diagnostiku jednotlivých dětí, která má za úkol upřesnit schopnosti daného dítěte, ze kterých pak budou vycházet následující aktivity. Diagnostika je v tomto případě důležitá z toho důvodu, že mateřskou školu pro sluchově postižené navštěvují děti s různými typy sluchové vady a s různou délkou odborné péče.

Všechny tyto obecné i specifické úkoly předškolního vzdělávání vedou k tomu, připravit dané dítě se sluchovým postižením na nástup na základní školu a desetiletou povinnou školní docházku. K desetileté povinné školní docházce od začátku roku 2017 přibyl ještě povinný poslední ročník předškolního vzdělávání pro pětileté děti před plánovaným nástupem do základní školy (Doležalová, 2012; Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2016; Sobotková, 2003).

Primární vzdělávání

Základní školy pro sluchově postižené jsou zřizovány na základě souhlasu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Žáci se sluchovým postižením se však mohou na těchto školách vzdělávat pouze v případě, že podpůrná opatření, která by byla žákovi zajištěna na školách hlavního vzdělávacího proudu, by mu neumožnila plnohodnotné naplnění jeho vzdělávacích potřeb. Doporučení o tom, zda se bude žák se sluchovým postižením vzdělávat ve škole hlavního vzdělávacího proudu či ve škole pro sluchově postižené, náleží školskému poradenskému zařízení, tedy speciálně pedagogickému centru pro sluchově postižené či pedagogicko psychologické poradně (§16 (9), z. č. 82/2015 Sb., [online]).

Třída žáků se sluchovým postižením na základní škole pro sluchově postižené se může skládat z několika ročníků, avšak musí splňovat daný počet žáků. Vyhláška č. 27/2016 Sb. vymezuje dvě možnosti v počtech žáků. V případě nižších stupňů podpůrných opatření může být ve třídě vzděláváno 6 – 10 žáků. V situacích, kdy by tento počet nepostačoval k naplňování základních vzdělávacích potřeb daných žáků, je možné vytvořit třídu se 4 – 6 žáky. Konkrétní počty žáků ve třídě se opět odvíjí od doporučení školského poradenského zařízení (§24 (3), v. č. 27/2016 Sb., [online]; §25 (1), v. č. 27/2016 Sb., [online]).

Vzdělávání žáků na školách pro sluchově postižené má svá specifika, ačkoliv díky podpůrným opatřením se lze s některými těmito rysy setkávat již na školách hlavního vzdělávacího proudu. Jedná se především o specifické uzpůsobení třídy, aby žáci mohli bez problémů udržovat oční kontakt s učitelem i mezi sebou, časté využívání vizuálních pomůcek, slovní hodnocení apod. (Šedivá, 2006).

Oproti školám hlavního vzdělávacího proudu je však povinná školní docházka na školách pro sluchově postižené desetiletá, přičemž 1. – 6. ročník tvoří 1. stupeň a 7. – 10. ročník tvoří 2. stupeň základního vzdělávání (§46 (3), z. č. 82/2015 Sb., [online]). Velmi častá je také výuka předmětů speciálně pedagogické péče, tedy předmětů, jejichž primárním cílem je „zajistit kompenzaci obtíží žáka, přispět ke kvalitnímu vzdělání žáka s přihlédnutím k jeho specifickým potřebám“ (www.nuv.cz). V případě žáků se sluchovým postižením se mezi předměty speciálně pedagogické péče řadí individuální logopedická péče, český znakový jazyk atd.

Vzdělávání na školách pro sluchově postižené je realizováno opět podle odpovídajícího rámcového vzdělávacího plánu, v tomto případě se jedná o Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání, přičemž výstupy ze základní školy jsou

formulovány opět prostřednictvím klíčových kompetencí. Které jsou obdobné jako v případě preprimárního vzdělávání – kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2016).

Sekundární vzdělávání

Sekundární vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením je tvořeno sítí středních škol, středních odborných škol, středních odborných učilišť a odborných učilišť, které nabízejí velké množství učebních a studijních oborů pro uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce. V poslední několika letech také vznikla na některých školách nástavbová maturitní studia, která umožňují absolventům nematuritních oborů získat maturitní zkoušku (Doležalová, 2012).

Horáková (2012) uvádí, že osoby se sluchovým postižením mohou získat výuční list například v učebním oboru strojní mechanik, dámská krejčová, truhlář, kuchař, prodavač, klempíř, zámečnick atd. Studenti se sluchovým postižením mají také možnost zvolit si některou ze středních škol pro sluchově postižené, které jsou například v Hradci Králové, Brně, Valašském Meziříčí či v Praze. V takovémto případě poté student absolvuje modifikovanou maturitní zkoušku, na kterou mají žáci se sluchovým postižením podle Školského zákona právo.

Maturitní zkouška se skládá ze dvou základních částí – státní a profilové. Ke společné části maturitní zkoušky patří český jazyk a literatura a cizí jazyk dle volby studenta nebo matematika. Profilová část maturity se skládá ze dvou až tří zkoušek podle volby ředitele školy, který však vychází z Rámcových vzdělávacích plánů pro střední vzdělávání (§78, z. č. 82/2015 Sb., [online]; §79, z. č. 82/2015 Sb., [online]).

Vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou rozděluje poté žáky se speciálními vzdělávacími potřebami do několika kategorií podle typu vzdělávacích potřeb, přičemž tyto kategorie se ještě dělí do skupin 1 až 3 podle míry požadovaných uzpůsobení (Doležalová, 2012).

Žáci se sluchovým postižením mohou využít úpravu prostředí, navýšení časového limitu, formální a obsahové úpravy textů, úpravu hodnocení zkoušky či služeb asistenta nebo tlumočnicka českého znakového jazyka (Příloha č. 3, v. č. 177/2009 Sb. [online]).

Úspěšné absolvování maturitní zkoušky poté žákům se sluchovým postižením umožňuje vzdělávat se na školách terciárního stupně vzdělávání, o nichž bude pojednávat samostatná kapitola.

2.3 Vzdělávání žáků se sluchovým postižením na školách hlavního vzdělávacího proudu

Jak již bylo zmíněno, druhou možností vzdělávání žáků se sluchovým postižením je jejich vzdělávání na školách hlavního vzdělávacího proudu. Taktéž toto vzdělávání se realizuje na všech vzdělávacích stupních – preprimárním, primárním, sekundárním a terciárním.

Na rozhodnutí, zda zařadit či nezařadit dítě se sluchovým postižením do škol hlavního vzdělávacího proudu se podílí několik aktérů. Jedná se o rodiče daného dítěte, školu, kam má žák docházet, a speciálněpedagogické centrum (Doležalová, 2013).

Speciálněpedagogické centrum (SPC) je školské poradenské zařízení, „*kteří poskytuje poradenské služby zejména při výchově a vzdělávání žáků s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, vadami řeči, souběžným postižením více vadami nebo autismem. Jedno centrum poskytuje poradenské služby v rozsahu odpovídajícím jednomu nebo více druhům znevýhodnění*“ (§6 (1), v. č. 197/2016 Sb., [online]). Žák se sluchovým postižením je tedy v péči speciálněpedagogického centra pro sluchově postižené, které na základě speciálněpedagogické popřípadě psychologické diagnostiky vydá doporučení o tom, zda tohoto žáka vzdělávat na školách hlavního vzdělávacího proudu či na školách pro sluchově postižené. V případě zařazení žáka do škol hlavního vzdělávacího proudu se SPC stává poradenským a metodickým pracovištěm pro inkluzivní vzdělávání (Barvíková, 2015).

Jednotlivé činnosti speciálněpedagogického centra pro sluchově postižené vymezuje vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, a její novelizace č. 197/2016 Sb. Tyto činnosti lze rozdělit do dvou základních oblastí. První oblastí jsou činnosti, které jsou společné pro všechna SPC bez ohledu na jejich cílovou skupinu. Patří sem například jednotlivé diagnostiky, kariérové poradenství, pedagogická a psychologická intervence, metodická činnost, poskytování informací atd. Druhou oblastí jsou pak činnosti specifické vždy pro dané speciálněpedagogické centrum. V případě SPC pro sluchově postižené se jedná o služby jako je například rozvoj komunikace, výuka znakového jazyka, sluchová výchova, nácvik na vyšetření audiometrem atd. (Příloha č. 2, v. č. 197/2016 Sb., [online]).

Speciálněpedagogická centra doporučují vzdělávat se na školách hlavního vzdělávacího proudu především žákům s lehkými či středními stupni sluchového postižení,

s kochleárním implantátem. Avšak na základě realizovaného výzkumného šetření Langrem (2008) bylo zjištěno, že do škol hlavního vzdělávacího proudu jsou zařazováni také žáci s těžkou nedoslýchavostí až hluchotou.

Všem žákům se sluchovým postižením, bez ohledu na jeho stupeň, jsou poté na základě jejich speciálních vzdělávacích potřeb upraveny podmínky během vzdělávání tak, aby se žáci se sluchovým postižením vyhnuli bariérám, se kterými se v důsledku svého handicapu mohou na školách hlavního vzdělávacího proudu setkat (Doležalová, 2013).

Nejčastějšími bariérami, se kterými se žáci se sluchovým postižením na školách hlavního vzdělávacího proudu setkávají, jsou podle Lechty (2016) a Doležalové (2010) nepřipravenost učitele na žáka se sluchovým postižením, velký počet žáků ve třídách, který omezuje možnosti učitele na individuální přístup k žákovi se sluchovým postižením, nevhodné prostředí pro vzdělávání žáka se sluchovým postižením atd. V některých případech se vyskytuje také izolovanost žáka se sluchovým postižením a špatná spolupráce mezi školou a rodiči žáka.

Předcházet, případně zmírňovat dopady bariér při vzdělávání žáka se sluchovým postižením na školách hlavního vzdělávacího proudu, mají tzv. podpůrná opatření, která upravují podmínky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami tak, aby vzdělávání těchto žáků bylo rovnoprávné se vzděláváním žáků intaktních (§16 (1), z. č. 82/2015 Sb., [online]). Podpůrnými opatřeními se bude podrobněji zabývat následující podkapitola.

Na začátku poskytování podpůrných opatření zpracuje škola **Plán pedagogické podpory (PLPP)**. Jedná se o dokument, který obsahuje soupis všech obtíží žáka, jeho speciálně vzdělávací potřeby, možnosti podpory tohoto žáka a způsob vyhodnocování naplňování plánu (§10, v. č. 27/2016 Sb., [online]). V případě, že je Plán pedagogické podpory nedostačující, konzultuje škola možnosti se školským poradenským zařízením, které může žákovi se sluchovým postižením doporučit vypracování **Individuálního vzdělávacího plánu (IVP)**. Tento závazný dokument obsahuje veškeré informace o specifikách vzdělávání daného žáka a dále jsou v něm uvedeny informace o úpravách obsahu a časovém a obsahovém rozvržení vzdělávání žáka, úpravách metod a forem výuky a hodnocení žáka a případné úpravě výstupů ze vzdělávání (§3, v. č. 27/2016 Sb., [online]).

Všechna výše zmíněná opatření jsou aplikována jak na úrovni primárního školství, tak i na úrovni školství sekundárního. V případě středních škol dochází ještě u žáků se sluchovým postižením k modifikaci maturitní zkoušky, která již byla charakterizována v předchozí kapitole.

2.4 Podpůrná opatření pro žáky se sluchovým postižením

Pojem podpůrná opatření (PO) zavedla novela Školského zákona, která vstoupila v platnost v roce 2015. Podpůrnými opatřeními se rozumí „*nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta*“ (§16 (1), z. č. 82/2015 Sb., [online]).

Podpůrná opatření se dělí do pěti stupňů podle své finanční, organizační a pedagogické náročnosti, přičemž první stupeň je zajišťován pouze školou, ve které se daný žák se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělává, zbylé stupně zajišťuje škola ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními, tedy se speciálněpedagogickými centry a pedagogickopsychologickými poradnami (§16 (3), z. č. 82/2015 Sb., [online]; §16 (4), z. č. 82/2015 Sb., [online]).

Podpůrné opatření je zastřešující pojem pro úpravu metod a forem vzdělávání žáka, podporu školním poradenským pracovištěm, úpravu obsahu, výstupů a organizace vzdělávání, Individuální vzdělávací plán, personální podporu pro práci pedagoga i žáka, metodickou podporu školského poradenského zařízení a úpravu hodnocení žáka (www.nuv.cz). Seznam všech dostupných podpůrných opatření byl vydán v tzv. Katalogu podpůrných opatření, který slouží k orientaci v možnostech podpory nejen vyučujícím ale také například žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich rodičům (www.katalogpo.upol.cz).

Vzhledem k tomu že skupina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je velmi rozmanitá, je Katalog podpůrných opatření rozdělen na osm dílčích částí, které se soustředí vždy na jednu skupinu osob se zdravotním postižením.

Žákům se sluchovým postižením je určen Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání. Katalog obsahuje veškerá podpůrná opatření, která je možné poskytnout žákovi se sluchovým postižením v následujících deseti oblastech: organizace výuky, modifikace výukových metod a forem práce, intervence, pomůcky, úpravy obsahu vzdělávání, hodnocení, příprava na výuku, podpora sociální a zdravotní, práce s třídním kolektivem a úprava prostředí (Barvíková, 2015). Následující část této kapitoly je zaměřena na podpůrná opatření z těchto oblastí v rámci jejich jednotlivých stupňů.

První stupeň podpůrných opatření

První stupeň PO je určen žákům s oslabením sluchového vnímání z důsledku opakovaných zánětů středního ucha a dalších vyléčitelných nemocí a žákům s jednostrannou hluchotou, kteří mají problém s určováním směru zvuků.

Podpůrná opatření prvního stupně jsou souborem minimální úpravy metod, organizace a hodnocení vzdělávání. Žák je usazen na takové místo, aby dobře slyšel a neměl v okolí mnoho rušivých elementů, pracuje společně se třídou, v případě některých úloh má žák se sluchovým postižením delší časovou dotaci na jejich vypracování. Učitel věnuje větší pozornost zpětné vazbě od žáka. Žák používá běžné učebnice i učební pomůcky, v některých případech je používáno slovní hodnocení oproti klasické klasifikaci (Kunhartová, 2015).

Druhý stupeň podpůrných opatření

Žáci s chronickým onemocněním, s lehkou nedoslýchavostí, která není kompenzována sluchadly, a žáci s kompenzovanou středně těžkou až těžkou nedoslýchavostí jsou řazeni do PO druhého stupně. Tito žáci mají podle Barvíkové (2015) obtíže především s rozlišováním jednotlivých hlásek a podobných slov, případně vadu výslovnosti v důsledku sluchové vady. Při vzdělávání žáků s druhým stupněm PO již škola spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními a tito žáci jsou většinou vzděláváni podle Individuálního vzdělávacího plánu.

Při vzdělávání žáka je věnována zvýšená pozornost tomu, zda žák vyučované látce porozuměl. Oblasti, ve kterých má žák se sluchovým postižením obtíže, jsou podle nutnosti modifikovány. Jedná se například o poslechová cvičení. Při komunikaci se žákem by měl učitel dodržovat zásady správné komunikace s osobami se sluchovým postižením.

Kunhartová (2015) dále uvádí, že 1. ročník může být v případě žáka se sluchovým postižením rozložen do období dvou let a pro tohoto žáka může být zajištěna výuka předmětů speciálně pedagogické péče (např. logopedie, řečová výchova atd.). Při ostatních hodinách může žák využívat speciálně upravené učebnice pro žáky se sluchovým postižením. I přes všechny tyto úpravy však u tohoto stupně podpůrných opatření nedochází k úpravám očekávaných výstupů daného žáka. Žák se sluchovým postižením má tedy v tomto stupni PO stejné výstupy jako žáci intaktní.

Třetí stupeň podpůrných opatření

Do třetího stupně podpůrných opatření zařazuje Barvíková (2015) žáky se středně těžkou nedoslýchavostí, žáky s těžkou nedoslýchavostí a kochleárním implantátem, jejichž vada je kompenzována pouze částečně a žáky se souběžným postižením, přičemž obě postižení jsou lehká, nebo jedno je lehké a druhé středně těžké.

Žáci se sluchovým postižením s tímto stupněm PO mají obtíže se sluchovým vnímáním. Dochází k záměně slov, žáci mají omezenou slovní zásobu. Vyskytují se také vady řeči. Problémy s komunikační dovedností ovlivňují čtení s porozuměním i osvojování slovní zásoby například v naukových předmětech.

Třetí stupeň PO je v mnoha věcech identický s druhým stupněm. Žák se sluchovým postižením má nárok na rozložení 1. ročníku do dvou let, je mu zajištěna výuka speciálně pedagogických předmětů a výuka probíhá za pomoci speciálních učebnic pro osoby se sluchovým postižením atd. Oproti druhému stupni PO má však žák v tomto stupni již nárok na služby asistenta pedagoga, úpravu přijímací i maturitní zkoušky. Často dochází k modifikaci učiva. Příkladem jsou například diktáty, které je možné nahradit různými doplňovacími cvičeními. Upraven může být i způsob, jakým je žákovi zprostředkován příjem nových informací (Kunhartová, 2015).

Čtvrtý stupeň podpůrných opatření

Čtvrtý stupeň PO je pro žáky s těžkou vadou sluchu a se souběžným postižením, přičemž obě postižení jsou středně těžká, nebo alespoň jedno je středně těžké a druhé těžké. Tito žáci již mají výrazné problémy v oblasti sluchového vnímání, jejich mateřským jazykem je znakový jazyk, což vede k obtížím souvisejícím s českým jazykem, omezenou slovní zásobu, porozuměním čteného textu. Žáci se sluchovým postižením se potýkají s komunikační bariérou jak v prostředí školní třídy, tak i mimo něj (Barvíková, 2015).

Podpůrná opatření čtvrtého stupně opět rozšiřují podpůrná opatření předchozího stupně. Kunhartová (2015) uvádí, že nejvýraznější změnou oproti třetímu stupni PO je, že ve čtvrtém stupni je český jazyk vyučován jako jazyk cizí. Studenti se sluchovým postižením mohou kromě služeb asistenta pedagoga využívat také služeb tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící či osobního asistenta. Vzdělávání je možné realizovat na základě upraveného vzdělávacího programu v 10 ročnících.

Vzdělávání žáků se sluchovým postižením probíhá prostřednictvím velkého množství názorných materiálů, písemnou formou atd. Obsah učiva je doplněn o informace

o kultuře Neslyšících. Do výuky je zařazeno využívání různých pomůcek a předmětů speciálně pedagogické péče.

Pátý stupeň podpůrných opatření

Poslední stupeň podpůrných opatření je určen pro žáky, u nichž selhala podpůrná opatření všech předchozích stupňů (Barvíková, 2015). Komunikačním prostředkem těchto žáků je český znakový jazyk či jiný komunikační systém. Tito žáci mají omezené kompetence v českém jazyce, mají velké obtíže číst s porozuměním. Zároveň je u nich běžná omezená slovní zásoba.

Podpůrná opatření tohoto stupně jsou identická jako opatření čtvrtého stupně. Primárním jazykem je český znakový jazyk, český jazyk je vyučován jako jazyk cizí. Žák má upraven průběh výuky, během které využívá speciální učebnice a služeb dalších pedagogických pracovníků. Obsah učiva je redukován, případně modifikován. Žák může ke komunikaci využívat augmentativní a alternativní komunikaci. K intervencím je u žáka se sluchovým postižením s pátým stupněm podpůrných opatření využívána např. bazální stimulace, snoezelen, canisterapie atd. (Kunhartová, 2015).

Shrnutí:

Vzdělávání žáků se sluchovým postižením může být v České republice realizováno na všech stupních vzdělávání dvojím způsobem. První možností je vzdělávání těchto žáků na školách pro sluchově postižené, kde se žáci se sluchovým postižením vzdělávají ve speciálně upravené třídě, se sníženým počtem žáků ve třídě za pomoci speciálních metod a postupů. Druhou možností je poté vzdělávat žáky se sluchovým postižením na školách hlavního vzdělávacího proudu. Vzdělávání těchto žáků je upravováno pomocí podpůrných opatření, jejichž cílem je zajistit žákům se sluchovým postižením stejně vhodné podmínky pro vzdělávání na běžných školách jako mají žáci intaktní.

3 Terciární vzdělávání žáků se sluchovým postižením

Vzdělávání na terciárním stupni vzdělávání je v České republice realizováno na vysokých a vyšších odborných školách (www.nuov.cz). Vzhledem k zaměření této práce se bude tato kapitola věnovat především vzdělávání na vysokých školách.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách definuje vysokou školu jako „nejvyšší články vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti“ (§1, z. č. 111/1998 Sb., [online]).

Z hlediska zřizovatele se vysoké školy dělí na školy veřejné, soukromé a státní, mezi které patří školy policejní a vojenské, které jsou spravované příslušným ministerstvem (www.nuov.cz). V současné době v České republice funguje 26 veřejných vysokých škol, dvě státní vysoké školy a 41 soukromých vysokých škol (www.msmt.cz). Na všech těchto školách je možné realizovat některý ze studijních programů – bakalářský, magisterský či doktorský.

3.1 Studium žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na vysoké škole

V **Listině základních práv a svobod**, která vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv a je součástí Ústavy České republiky, je uvedeno, že každý člověk má právo na vzdělání a svobodnou volbu povolání a přípravy k němu. Přičemž osoby se zdravotním postižením „mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě povolání“ (čl. 29, Listina základních práv a svobod, 1992).

Již v tomto dokumentu lze spatřit základní inkluzivní myšlenku, kterou Vítková (2004) charakterizuje jako vytvoření specifických opatření, která umožní osobám se zdravotním postižením fungovat ve společnosti tak, jako by se jednalo o osoby intaktní.

Od začátku 90. let je tedy možné pozorovat snahy různých organizací o zrovnoprávnění možností pro osoby se zdravotním postižením, a to nejen ve světě, ale i v prostředí České republiky. Příkladem takového mezinárodního dokumentu jsou například **Standardních pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením**, které byly schváleny OSN v roce 1993, které umožňují vytvoření nejrůznějších opatření pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami na všech

úrovních vzdělávání, a to včetně vzdělávání terciárního (Zezulková, Novohradská, Kovářová & Kaleja, 2013). Dalším důležitým dokumentem jsou evropské standardy univerzitního vzdělávání, ze kterých vyplývá povinnost vysokých škol zajistit studentům se speciálními vzdělávacími potřebami rovnoprávné zapojení do terciárního stupně vzdělávání (Doležalová, 2012).

V českém prostředí se tento dokument promítl do znění zákona č. **111/1998, o vysokých školách**. Rovnoprávné postavení studentů se speciálními vzdělávacími potřebami mají za úkol zajistit nejrůznější opatření stanovená tímto zákonem. Opatření obsahují například úpravu přijímacích zkoušek, zajištění potřebných přístrojů a materiálů pro bezproblémové studium osob se speciálními vzdělávacími potřebami, tlumočnické a asistentské služby, vzdělávání zaměstnanců a pracovníků škol ohledně specifik při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zajištění poradenských služeb a zvýšení informovanosti studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na středních školách o možnostech vzdělávání na školách vysokých (Vitásková, 2003). V důsledku tohoto zákona začaly pak na jednotlivých vysokých školách vznikat specializovaná pracoviště, která měla za úkol tato opatření zabezpečovat.

K dalším důležitým dokumentům v českém prostředí patří **Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015–2020**, který si klade za cíl vytvořit takový právní dokument, který by zohledňoval rovný přístup a nediskriminaci osob se zdravotním postižením na úrovni terciárního vzdělávání, který dosud v českém prostředí chybí. Zároveň dokument apeluje na potřebu dořešit podmínky systémového vzdělávání osob se zdravotním postižením právě na vysokých školách (Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015 – 2020, [online]). Zajištění rovnoprávného přístupu k osobám se zdravotním postižením je zmíněno také v dalších klíčových dokumentech českého vzdělávacího systému. Konkrétně se jedná o **Strategii vzdělávací politiky 2020** a **Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020**.

Ačkoliv je ve všech výše zmíněných dokumentech řešen rovnoprávný přístup a podmínky vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením na terciárním stupni vzdělávání, v žádném z těchto dokumentů není uvedeno, jak této vize dosáhnout. Důvody lze hledat v tom, že dané dokumenty se zaobírají celým vzdělávacím systémem České republiky, popřípadě přístupem k osobám se zdravotním postižením ve všech oblastech služeb, a z toho důvodu se věnují problematice vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami na terciárním stupni vzdělávání pouze okrajově.

Podrobnější kroky k dosažení výše zmíněných cílů lze nalézt v dokumentech, které se dotýkají přímo vysokého školství, doplňují a navazují na dokumenty zmíněné výše. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) vydalo v uplynulých letech dokument s názvem **Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016 – 2020**.

Tento dokument si klade za cíl v případě studentů se speciálními vzdělávacími potřebami zajistit dostupné a diverzifikované vysoké školství pro všechny studenty, včetně těch se zdravotním postižením. Tohoto cíle bude dosaženo prostřednictvím navýšení finanční podpory vysoké školy a to tak, aby tato škola byla schopna finančně zajistit veškeré finanční náklady spojené se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a také zajištěním vhodných podmínek pro ně (Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016 – 2020, [online]).

V návaznosti na všechny výše zmíněné dokumenty dochází na jednotlivých vysokých školách k tomu, že rektori daných univerzit vydávají směrnice ohledně vzdělávání studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Příkladem je například směrnice Masarykovy univerzity č. 8/2014, o zajištění přístupnosti Masarykovy univerzity pro osoby se zdravotním postižením. Cílem této směrnice je vytvoření univerzálního designu, což je *„uspořádání studijního a pracovního prostředí školy v jeho fyzické podobě (architektonická koncepce kampusu a budov, zařízení sloužících orientaci a pohybu v budově, vnitřní uspořádání pracovny nebo učebny, design nábytku) i virtuální podobě (alternativní výukové postupy, přístupnost elektronických informačních a administrativních systémů, přístupnost e-learningového prostředí, dokumentových serverů, repozitářů, elektronických knihoven a jejich katalogů, přístupnost dílčích souborů) tak, aby toto prostředí jako celek nabízelo variabilitu a flexibilitu v souladu s technickými normami definujícími standardy pro zajištění přístupnosti daného typu prostředí“* (čl. 1, Směrnice rektora č. 8/2014, [online]). Zároveň také charakterizuje jednotlivé prostředky aplikované na dané univerzitě, kterými lze tohoto univerzálního designu dosáhnout.

Povinnosti a práva Masarykovy univerzity ke studentům se specifickými nároky i těchto studentům samotných jsou předmětem směrnice č. 9/2014, o studiu osob se specifickými nároky na Masarykově univerzitě. Obsahem směrnice je například postup při přijímacích zkouškách u studentů se specifickými nároky, zajištění, obsah a aplikace

Individuálního vzdělávacího plánu, úpravu hodnocení atd. (Směrnice rektora č. 9/2014, [online]).

3.2 Střediska/centra na podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, prostřednictvím různých legislativních dokumentů se Česká republika snaží dosáhnout vytvoření inkluzivního prostředí také na terciárním stupni vzdělávání. Tyto snahy se promítají do stále se navyšujícího počtu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách. V důsledku snahy o zajištění rovnoprávného vzdělávání pro tyto studenty začaly jednotlivé vysoké školy zakládat specializovaná pracoviště pro podporu a pomoc studentům se speciálními vzdělávacími potřebami (Doležalová, 2012).

Střediska, popřípadě centra na podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, jsou buď samostatnou jednotkou v rámci dané vysoké školy, nebo jsou součástí různých kariérních a poradenských center daných univerzit. Své služby však tyto organizace nabízí všem osobám se zdravotním postižením. Cílovými skupinami těchto středisek/center jsou osoby se smyslovým postižením, pohybovým postižením, se specifickými poruchami učení, s psychickými obtížemi a s chronickým onemocněním (www.teiresias.muni.cz). Každá cílová skupina se vyznačuje specifickými vzdělávacími potřebami, z toho důvodu je spektrum poskytovaných a zajišťovaných služeb daného střediska či centra velmi široké.

Centrum podpory studentům se specifickými potřebami z Univerzity Palackého v Olomouci shrnulo služby nabízené středisky do deseti základních skupin. Mezi aktivity univerzitních poradenských pracovišť pro studenty se speciálními potřebami na vysokých školách patří osobní asistence, adaptace studijních materiálů, kopírovací služby, konzultační činnost, metodická pomoc, diagnostika a diferenciální diagnostika, materiální a technické zabezpečení, grantová činnost, publikační a osvětová činnost, školící činnost a mimoškolní aktivity. Podrobnější charakteristika daných oblastí je obsažena v Příloze 3 (Poradenství pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami koordinované Centrem pomoci handicapovaných, [online]).

V roce 2013 byla založena **Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách**, která sdružuje právnické osoby poskytující specifický servis osobám se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých

školách. Cílem této Asociace je napomáhat k rozvoji a zvyšování kvality u poskytovaných služeb osobám se speciálními vzdělávacími potřebami; výzkumná, vzdělávací, informační, dokumentační, publikační, poradenská a expertní činnost v rámci těchto služeb; vyjadřovat a hájit zájmy či potřeby všech jejích členů (Stanovy Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách, 2013). V současné době má Asociace 13 členů, přičemž v České republice je aktuálně 18 vysokoškolských servisních center (www.ap3sp.cz). Z informací uvedených na začátku této kapitoly tedy vyplývá, že pouze osm veřejných vysokých škol nemá vytvořena specializovaná pracoviště pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pravděpodobně nejstarším střediskem v českém prostředí je již výše zmíněné Centrum podpory studentům se specifickými potřebami z Univerzity Palackého v Olomouci. Toto centrum bylo založeno v roce 1996, tedy ještě před vydáním zákona o vysokých školách (Doležalová, 2012). Centrum poskytuje speciálně pedagogické služby handicapovaným studentům i uchazečům o studiu na Univerzitě Palackého vždy od září do června, a to na základě žádosti klienta samotného. Zajišťované služby tímto Centrem odpovídají službám nabízeným poradenskými pracovišti v Příloze 3 (www.cps.upol.cz).

O čtyři roky později bylo založeno Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás (dále jen Středisko Teiresiás) na Masarykově univerzitě. Středisko Teiresiás zajišťuje studentům se specifickými nároky obdobné služby jako Centrum podpory studentům se specifickými nároky na Univerzitě Palackého, ovšem zároveň se podílí také například na výzkumu a vývoji technologií a postupů, vzdělávání studentů se specifickými nároky, organizuje různé volnočasové aktivity pro studenty se zdravotním postižením, zajišťuje knihovnu pro studenty se specifickými nároky atd. (www.teiresias.muni.cz).

Postupně začaly jednotlivá střediska/centra vznikat i na dalších českých veřejných vysokých školách. Doležalová (2012) ve své publikaci například zmiňuje Centrum pro studenty se specifickými nároky SLUNEČNICE na Ekonomické fakultě Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava, Středisko handicapovaných studentů Vysoké školy ekonomické v Praze, Akademickou poradnu a centrum podpory na Technické univerzitě v Liberci atd. Mezi jedno z nejmladších středisek v České republice patří například Poradenské centrum Vysokého učení technického v Brně ALFONS, které v aktuální podobě funguje od roku 2016.

3.3 Speciální vzdělávací potřeby studentů se sluchovým postižením na vysoké škole

Hádková (2006) uvádí, že osoby se sluchovým postižením jsou nejohroženější skupinou z hlediska graduace na vysoké škole. Důvod autorka shledává především ve způsobu předávání informací. Na vysokých školách se informace nejčastěji předávají prostřednictvím mluveného jazyka, což je pro osoby s určitým sluchovým deficitem velmi problematické. Z tohoto důvodu vyžadují studenti se sluchovým postižením velkou míru pochopení a podpory jak ze strany kolegů-studentů, tak ze strany vyučujících a přednášejících.

Forma podpory závisí především na typu a způsobu kompenzace sluchové vady daného studenta. Studentům s nedoslýchavostí a studentům s kochleárním implantátem bude podle Hádkové (2006) zajišťována jiná podpora než studentům zcela neslyšícím, jejichž mateřským jazykem je český znakový jazyk. Právo na výuku v českém znakovém jazyce, případně bezplatné tlumočení do tohoto jazyka, je ukotveno v zákoně č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob (§8, z. č. 384/2008 Sb., [online]).

Existují celkem čtyři možnosti, jak zajistit studentům se sluchovým postižením příjem informací během přednášek, seminářů, konzultací či zkoušek. Těmito možnostmi jsou odezírání, tlumočení, vizualizace a písemná komunikace. Každá tato forma podpory bude v následující části podrobněji charakterizována.

Při **odezírání** „*odezírající člověk sleduje pohyby rtů, jazyka, tváří, čelisti, mimiku, gesta a další projevy mluvího*“ (Kurz komunikace se sluchově postiženými, 2010, s. 27). K tomu, aby k odezírání mohlo dojít, je nutné zajistit vhodné podmínky. Těmito podmínkami se rozumí například vzdálenost a pozice mluvího a odezírajícího, světelné podmínky v místnosti, vzhled a artikulace mluvího i schopnosti odezírajícího. I přes zajištění všech podmínek při odezírání, je odezírající člověk efektivně schopen odezírat maximálně 30 minut a poté následuje únava a pokles soustředění. Z toho důvodu osoby se sluchovým postižením využívají spíše dalších tří možností (Hádková, 2006; Kurz komunikace se sluchově postiženými, 2010; Strnadová, 2008).

Další možností, kterou využívají především studenti neslyšící, jejichž mateřským jazykem je český znakový jazyk, je **tlumočení**. Tlumočnický znakového jazyka je podle Hádkové (2006) nepostradatelným elementem. Kromě toho, že tlumočí informace

sdělované přednášejícím, zároveň sděluje i dodatky, postřehy, zajímavosti a připomínky studentů i přednášejících. Tlumočnick je nejčastěji umístěn za přednášejícím či před studentem se sluchovým postižením, jeho přítomnost nikterak nenarušuje výuku. Tlumočení probíhá nejčastěji simultánní formou, což znamená, že informace jsou překládány a sdělovány posluchačovi ihned po jejich vyslovení přednášejícím (Čeňková, 2008).

Vizualizace je třetí možnost, kterou může student se sluchovým postižením na vysoké škole využít. Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob zmiňuje dva způsoby vizualizace. Prvním z nich je vizualizace mluvené češtiny, druhým pak vizualizace prostřednictvím zápisu v reálném čase (Kurz komunikace se sluchově postiženými, 2010). Znakovaná čeština již byla blíže charakterizována v kapitole 1. 4 Komunikace osob se sluchovým postižením, proto se nyní zaměříme spíše na vizualizaci zápisu v reálném čase. Ten se nejčastěji využívá u studentů se sluchovým postižením, kteří neovládají český znakový jazyk. Zápis probíhá tak, že zapisovatel zapisuje sdělení přednášejícího. Tento zápis je současně zobrazován studentovi se sluchovým postižením, který je jeho přečtením informován o dění ve výuce.

Poslední možnost je poté **písemná komunikace v reálném čase**, která může být zajišťována prostřednictvím různých médií a aplikací či jen prostřednictvím obyčejného papíru a tužky (Kurz komunikace se sluchově postiženými, 2010).

Jak u zápisu, tak u písemné komunikace je na místě uvědomit si, že osoba se sluchovým postižením by mohla mít obtíže s porozuměním psanému českému textu, pokud český jazyk není jeho mateřským jazykem. Z toho důvodu je nutné brát zřetel na to, že i písemné texty musí být pro osoby se sluchovým postižením jistým způsobem upraveny. Jedná se především o úpravy gramatické výstavby textu, obsahové či zjednodušení slovní zásoby (Kurz komunikace se sluchově postiženými, 2010; Suralová, 2002)

Podle Hádkové (2006) zajištění všech těchto forem podpory povede u osob se sluchovým postižením k tomu, že si osoby se sluchovým postižením mohou neustále zvyšovat své vzdělávání a informovanost, čímž mohou zlepšovat své společenské postavení a mají větší možnosti pracovního uplatnění. Zároveň se stávají i nezávislejšími a sebejistějšími.

3.4 Studijní programy pro studenty se sluchovým postižením

I přes to, že větší počet studentů se sluchovým postižením je vzděláván ve studijních programech, které nejsou primárně určeny pro studenty se sluchovým postižením, v České republice se nachází dva studijní programy, které se prezentují jako speciální studijní obory pro studenty se sluchovým postižením. Jedná se o bakalářské programy s možností navazujícího magisterského studia (Horáková, 2012).

Prvním z těchto oborů je **Výchovná dramatika pro Neslyšící** na Divadelní fakultě Janáčkovy univerzity múzických umění (JAMU). Studijní obor Výchovná dramatika Neslyšících vznikl v akademickém roce 1992/1993 a je nabízen jak v prezenční, tak v distanční formě studia. Jeden ročník tvoří průměrně šest studentů (Hlavica & Srba, 2014; Kulichová, [online]).

Výuka tohoto oboru probíhá orálně se simultánním překladem do českého znakového jazyka. Studentům je poskytován písemný záznam ze všech uskutečněných teoretických přednášek, zároveň mohou studenti využít kdykoliv možnost individuální konzultace k danému předmětu. Studenti se sluchovým postižením mohou také využít služeb tlumočnicka českého znakového jazyka, který je přítomen při výuce či na všech akcích, které jsou školou pořádány (www.difa.jamu.cz).

Základem tohoto studijního oboru je podle Hlavici a Srby (2014) pohybové divadlo, které se skládá ze složek jako je např. pantomima, základy totální komunikace atd. Kromě pohybového divadla se studenti seznámí se základy akrobacie, žonglování, různými typy tanců a projdou také výtvarnou přípravou. Mimo tyto kreativní složky studenti absolvují základy psychologie a pedagogiky, logopedie, seznámí se s kulturou Neslyšících a absolvují výuku českého znakového jazyka a dalších cizích jazyků. Tato výuka je následně doplněna o praxe a stáže na školách pro sluchově postižené.

Absolventi tohoto oboru naleznou uplatnění především v pedagogické praxi jako pedagogové a vychovatelé na školách pro sluchově postižené.

Druhým oborem je **Čeština v komunikaci neslyšících**. Jedná se o obor, který je vyučován na Ústavu jazyků a komunikace Neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy od roku 1998. V rámci tohoto oboru je možné absolvovat bakalářské i magisterské studium v prezenční formě (Červenková, 2007).

V rámci studia si student volí jeden ze tří nabízených směrů. Prvním směrem je směr tlumočnický, jehož absolventi se uplatní jako tlumočníci a překladatelé českého

znakového jazyka v různých oblastech veřejného života. Absolventi pedagogického směru se často stávají lektory českého znakového jazyka pro slyšící veřejnost a ve školách, které výuku českého znakového jazyka nabízejí, učiteli či asistenty pedagoga v mateřských a základních školách či pracovníky různých institucí a organizací pracujících s cílovou skupinou osob se sluchovým postižením. Posledním směrem, který je možné v rámci tohoto oboru absolvovat, je směr odborný. Absolventi tohoto směru se stávají odborníky na výzkum českého znakového jazyka a komunikaci neslyšících (Hudáková, 2015).

Studenti oboru Čeština v komunikaci neslyšících absolvují kromě předmětů v rámci směru, který si zvolili, také předměty jako je např. český znakový jazyk/češtinu, obecnou lingvistiku, lingvistiku znakových jazyků, kulturu a dějiny Neslyšících, způsoby zápisu komunikace ve znakových jazycích, sociolingvistiku, psycholingvistiku, psanou češtinu českých neslyšících a výchovu a vzdělávání neslyšících.

Výuka zde probíhá jak prostřednictvím mluvené řeči, tak i prostřednictvím českého znakového jazyka. Studenti mohou využívat tlumočnických, zapisovatelských, přepisovatelských a dalších služeb. V učebnách, kde probíhá výuka, má student možnost využít indukční smyčku či vypůjčit si FM systém (Hudáková, 2017).

Shrnutí:

Snaha o společné vzdělávání intaktních studentů a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se začíná čím dál více objevovat také v úrovni terciárního vzdělávání. V České republice tak začala na vysokých školách vznikat specializovaná pracoviště, která studentům se speciálními vzdělávacími potřebami zajišťují služby pro jejich bezproblémové studium. V případě studentů se sluchovým postižením se jedná například o zápis přednášek, tlumočení do českého znakového jazyka či znakované češtiny, zajištění vhodných studijních materiálů atd. Student se sluchovým postižením si také může zvolit jeden ze dvou oborů nabízených na českých vysokých školách, které jsou určeny přímo pro studenty se sluchovým postižením. Jedná se o Výchovnou dramaturgii Neslyšících na JAMU a Češtinu v komunikaci neslyšících na Karlově univerzitě.

4 Služby středisek při vysokých školách pro studenty se sluchovým postižením

Úvod empirické části této diplomové práce je věnován charakteristice použité metodologie a stanovených výzkumných cílů. Zároveň se tato část práce zaměřuje na základní popis výzkumného vzorku, analýzu realizovaného výzkumného šetření a shrnutí jeho nejdůležitějších zjištění.

4.1 Metodologie a cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem diplomové práce s názvem Služby středisek při vysokých školách pro studenty se sluchovým postižením je analyzovat aktuální nabídku služeb středisek/center pro podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách ve vztahu ke studentům se sluchovým postižením. **Dílčí cíle** této práce jsou poté následující:

- charakterizovat aktuální poskytování tlumočnických a zapisovatelských služeb na střediscích/centrech
- zjistit, jakým způsobem střediska/centra upravují podmínky vzdělávání studentům se sluchovým postižením
- zjistit, jaké další typy studijní podpory střediska/centra studentům se sluchovým postižením poskytují

Pro naplnění jak hlavního cíle, tak i dílčích cílů byly stanoveny **následující výzkumné otázky**. Jejich znění je následující:

1. **VO1:** Jaké služby pro studenty se sluchovým postižením střediska/centra zajišťují?
2. **VO2:** Za jakých podmínek střediska/centra studentům se sluchovým postižením tyto služby poskytují?
3. **VO3:** Jakým způsobem se středisko/centrum samo aktivně podílí na vzdělávání studentů se sluchovým postižením?

Vzhledem ke stanoveným cílům bylo v rámci této práce realizováno **kvantitativní šetření**, které podle Chrásky (2007) umožňuje „*hlubší poznání skutečnosti v její racionální*

obecnosti“ (Chráška, 2007, s. 237). Autor zároveň uvádí, že výhodou kvantitativního přístupu je přehlednost a stručnost výsledků.

Jako metoda sběru dat byl zvolen **dotazník**. Gavora (2010) dotazník charakterizuje jako výzkumný nástroj, který je pro sběr dat využíván nejčastěji, a to především z toho důvodu, že prostřednictvím tohoto výzkumného nástroje je možné získat značné množství výzkumných dat při nízké časové investici.

V rámci této diplomové práce byl distribuován dotazník vlastní konstrukce, skládající se z 36 položek (viz Příloha č. 4). Dotazník obsahuje úvodní část, ve které je respondent seznámen s účelem tohoto dotazníku. Po úvodní části již následuje soubor uzavřených, polouzavřených a otevřených otázek. Dotazník byl vytvořen v elektronické verzi na internetovém serveru <http://www.surveymonkey.com> a byl rozeslán prostřednictvím elektronické pošty.

4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Žádost o vyplnění dotazníku byla distribuována do 18 středisek či poradenských center při veřejných vysokých školách, které jsou uvedeny na webových stránkách Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách.

Z těchto 18 středisek/center 3 střediska odpověděla, že na vysokých školách, ke kterým náleží, buď nestudují žádní studenti se sluchovým postižením, a proto služby, jež jsou předmětem této diplomové práce, nezajišťují, nebo zde studenti se sluchovým postižením studují, avšak ti jsou uživateli mluveného jazyka a žádné podpůrné služby nevyužívají. Specifickým případem je Univerzita Karlova, kde v současné době studuje 40 studentů se sluchovým postižením, avšak služby poskytované těmto studentům jsou decentralizované a zajišťuje je vždy odpovídající fakulta, na které daný student studuje. Dalších 7 středisek na opakovanou žádost o vyplnění dotazníku nereagovalo.

Celkem byla získána data z 8 středisek/center. Za daná střediska byl dotazník vyplněn vždy jednou odpovědnou osobou, nejčastěji se jednalo o vedoucího střediska/centra či koordinátora služeb a studijního referenta pro osoby se sluchovým postižením. Respondenty byli častěji ženy (5) než muži (3). Věkový průměr respondentů byl 38 let. Základní informace o jednotlivých střediscích jsou shrnuty v Tabulce č. 4.

Název střediska/centra	Název vysoké školy	Počet studentů se sluchovým postižením	
		Prezenční forma studia	Kombinovaná forma studia
Centrum podpory studentů se specifickými potřebami	Univerzita Palackého v Olomouci	12	13
Centrum Pyramida – středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami	Ostravská univerzita	7	1
Poradenské centrum ALFONS	Vysoké učení technické Brno	8	-
Referát služeb hendikepovaným	Univerzita Pardubice	4	1
Slunečnice – Centrum pro studenty se specifickými nároky	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	1	-
Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin	Univerzita Hradec Králové	2	2
Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás	Masarykova univerzita	47	15
Univerzitní centrum podpory pro studenty se specifickými potřebami	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	2	4

Tab. 4: Základní informace o jednotlivých střediscích/centrech

V akademickém školním roce 2016/2017 studuje nejvíce studentů se sluchovým postižením na Masarykově univerzitě. V součtu studentů prezenční i kombinované formy

studia se na této univerzitě vzdělává celkem 62 osob se sluchovým postižením. Po Masarykově univerzitě následuje Univerzita Palackého v Olomouci, na které se aktuálně vzdělává 25 studentů se sluchovým postižením.

Na zbylých veřejných vysokých školách nejsou již počty studentů se sluchovým postižením tak vysoké. Na Ostravské univerzitě a Vysokém učení technickém v Brně studuje v současné době shodně 8 osob se sluchovým postižením. 6 studentů se sluchovým postižením je na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Univerzitu Pardubice navštěvuje 5 studentů se sluchovým postižením a Univerzitu Hradec Králové 4 studenti se sluchovým postižením. Nejméně studentů se sluchovým postižením má v současné době Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, kde studuje pouze 1 osoba se sluchovým postižením.

I přes různorodé počty studentů se sluchovým postižením na daných veřejných vysokých školách, zajišťují střediska/centra na podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami studentům se sluchovým postižením širokou škálu služeb, které jsou shrnuty v Tabulce č. 5.

Název střediska/centra	Centrum podpory studentů se SP UPOL	Centrum Pyramida	Poradenské centrum ALFONS	Referát služeb hendikepovaným	Centrum Slunečnice	Středisko Augustin	Středisko Teiresiás	Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP UJEP
Poskytované služby								
Tlumočení	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Přepis mluveného slova	ANO	ANO	ANO	ANO	-	ANO	ANO	ANO
Diagnostika studijních potřeb pro žáky se sluchovým postižením	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Poradenství	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Úprava podmínek při přijímacích zkouškách	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Úprava podmínek při zkouškách a zápočtech	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Úprava podmínek při výuce	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Nabídka různých vzdělávacích kurzů speciálně pro studenty se sluchovým postižením	ANO	-	-	-	-	-	ANO	-
Celoživotní vzdělávání pro osoby se sluchovým postižením	-	-	-	-	-	-	-	-
Výzkumná a vývojová činnost v oblasti techniky a výuky osob se sluchovým postižením	-	-	ANO	-	-	-	ANO	-

Tab. 5: Služby středisek/center zajišťované studentům se sluchovým postižením

Z Tabulky č. 5 vyplývá, že všechna střediska, popřípadě centra, zajišťují studentům se sluchovým postižením tlumočnické služby, diagnostiku studijních potřeb pro studenty se sluchovým postižením, poradenské služby a úpravu podmínek při přijímacích zkouškách, výuce i při zápočtech, kolokviích a zkouškách. Kromě Centra Slunečnice také všechna střediska zajišťují studentům se sluchovým postižením přepis mluveného slova.

Různé vzdělávací kurzy uzpůsobené potřebám studentů se sluchovým postižením nabízí pouze Centrum podpory studentů se specifickými potřebami Univerzity Palackého a Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás.

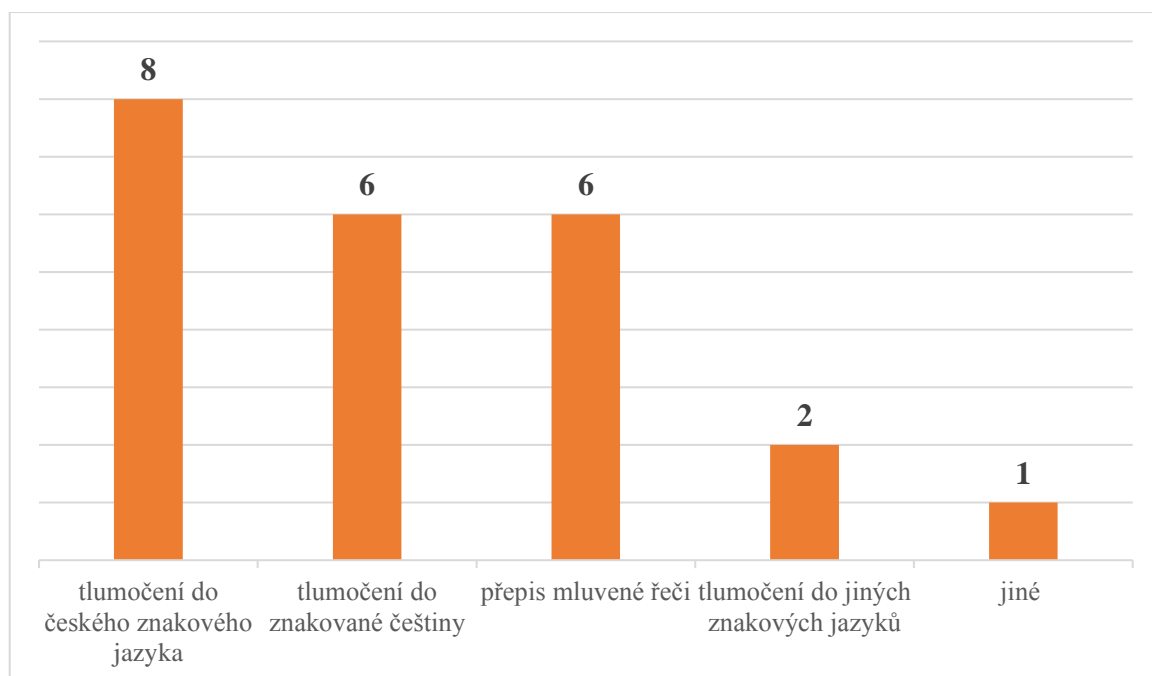
Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás se poté také společně s Poradenským centrem ALFONS věnuje výzkumné a vývojové činnosti v oblasti techniky a výuky osob se sluchovým postižením.

Žádné z dotazovaných středisek/center nemá ve své nabídce služeb celoživotní vzdělávání pro osoby se sluchovým postižením.

4.3 Analýza výsledků výzkumného šetření

Předchozí kapitola obsahovala základní charakteristiku výzkumného vzorku. Tato část práce se již zaměří na analýzu realizovaného výzkumného šetření a to prostřednictvím univariační analýzy.

Tabulky č. 5 uvádí, že všechna dotazovaná střediska/centra zajišťují studentům se sluchovým postižením tlumočnické služby.

Graf 1: Tlumočnické služby nabízené jednotlivými středisky/centry

Jak vyplývá z Grafu č. 1, studenti se sluchovým postižením mohou na všech střediskách/centrech využít možnosti tlumočení do českého znakového jazyka. Kromě

Referátu služeb hendikepovaným a Poradenského centra ALFONS zajišťují všechna střediska/centra také tlumočení do znakované češtiny. Zajímavostí je, že i přesto, že například Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin tlumočení do znakované češtiny nabízí, nebyl tento typ tlumočení dosud studenty se sluchovým postižením nikdy využit.

Studenti se sluchovým postižením mohou v některých střediscích/centrech využít také možnosti tlumočení do jiných znakových jazyků. Ve Středisku Teiresiás a v Centru Pyramida v případě potřeby zajišťují tlumočení do mezinárodního znakového systému. Středisko Teiresiás nabízí také možnost tlumočení do slovenského posunkového jazyka.

Většina středisek/center také zajišťuje pro studenty se sluchovým postižením přepis mluveného slova, tzv. zapisovatelské služby. Výjimkou je Centrum Slunečnice, kde aktuálně nemají žádného studenta se sluchovým postižením, který by tuto službu využíval, a Poradenské centrum ALFONS.

Podmínkou poskytování tlumočnických i zapisovatelských služeb je to, že si o ně student se sluchovým postižením musí sám včas zažádat. Doba podání této žádosti se na každém středisku/centru liší.

Středisko/centrum	Doba podání žádosti
Centrum podpory studentů se SP UPOL	Alespoň týden před výukou.
Centrum Pyramida	Nejlépe 14 dnů předem, pro vypracování harmonogramu služeb, ale v případě nenadálých situací se samozřejmě snažíme zajistit služby také ihned (pokud student potřebuje a kapacitně to zvládneme pokrýt).
Poradenské centrum ALFONS	Na začátku semestru se sestaví rozvrh, pokud dojde ke změně, je nutné informovat neprodleně koordinátora přepisovatelských služeb. Nejpozději však jeden den dopředu.
Referát služeb hendikepovaným	Žádost o tyto služby je součástí Dohody o poskytování podpory sepsované studentem na začátku jeho studia.
Centrum Slunečnice	„Co nejdříve“ – aktuálně to není blíže specifikováno.
Středisko Augustin	10 dní před samotným termínem konání zápisu/tlumočení.
Středisko Teiresiás	5 pracovních dní, v akutním případě i méně, avšak bez garance, že se servis povede zajistit.
Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP UJEP	Individuálně při zápisu předmětů.

Tab. 6: Doba podání žádosti o tlumočnické a zapisovatelské služby

Poskytování tlumočnických a zapisovatelských služeb vychází na jednotlivých střediskách a centrech jednak z individuálních potřeb studenta se sluchovým postižením a jeho rozvrhu, a jednak ze samotné žádosti daného studenta, který musí tuto žádost nejčastěji podat v rozsahu 5–14 dní před potřebou tlumočení a zapisovatelství, jak vyplývá z Tabulky č. 6. V případě nenadálých situací, může student požádat o tlumočnické a

zapisovatelské služby i v kratším časovém intervalu, než je 5 dní, avšak střediska/centra negarantují, že bude studentovi se sluchovým postižením služba, o kterou žádá, poskytnuta.

Vzhledem k potřebám studentům se sluchovým postižením je tak poskytování tlumočnických a zapisovatelských služeb časově velmi variabilní viz Tabulka č. 7.

Název střediska/centra	Denní rozsah tlumočnických služeb	Denní rozsah zapisovatelských služeb
Centrum podpory studentů se SP UPOL	8 hod	5 – 8 hod
Centrum Pyramida	4 hod	3 hod
Poradenské centrum ALFONS	6 hod	4 hod
Referát služeb hendikepovaným	Možnost tlumočení zatím žádný ze studentů nevyužil.	Měsíčně je to okolo 26 hodin. Některé sny více hodin, některé jsou bez přepisu.
Centrum Slunečnice	-	-
Středisko Augustin	Velmi záleží na typu studia, zda jde o studenta prezenční nebo kombinované formy. Tlumočení realizujeme u studenta kombinované formy, kde je rozvrh velmi variabilní. Délka se aktuálně pohybuje v rozmezí od 1 hodiny do 4 hodin.	4 hodiny, záleží na rozvrhu daného studenta. Pokud se jedná o kombinovanou formu, více hodin v kuse, na přednášky chodí dva přepisovatelé obdobně jako u tlumočení.
Středisko Teiresiás	3,5 hod	5 hod
Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP UPOL	Individuálně dle dohody.	Individuálně dle dohody.

Tab. 7: Denní rozsah tlumočnických a zapisovatelských služeb

Jak je vidět v Tabulce č. 7, denní rozsah poskytovaných tlumočnických a zapisovatelských služeb se pohybuje v rozmezí od 1 do 8 hodin. To, v jakém rozsahu jsou tyto služby denně poskytovány, ovlivňuje primárně rozvrh studentů se sluchovým postižením a jejich potřeby. Průměrně jsou však tlumočnické služby poskytovány 5 hodin denně a zapisovatelské služby 4 hodiny denně.

Personální zajištění jak tlumočnických, tak zapisovatelských služeb se odvíjí především z velikosti střediska/centra a počtu studentů se sluchovým postižením na dané vysoké škole. Přehled počtu osob zajišťujících tlumočnické a zapisovatelské služby na jednotlivých střediscích/centrech poskytuje Tabulka č. 8.

Název střediska/centra	Počet tlumočnicků	Počet zapisovatelů
Centrum podpory studentů se SP UPOL	3	18
Centrum Pyramida	3HPP + 9DPP (vše jsou zaměstnanci Centra služeb pro neslyšící a nedoslýchavé o. p. s., kteří pro nás tlumočení na DPP zajišťují)	1
Poradenské centrum ALFONS	2	4
Referát služeb hendikepovaným	0, spolupráce s externisty	3
Centrum Slunečnice	1	0
Středisko Augustin	Se 2 tlumočnickými spolupracujeme intenzivněji, mají i u nás uzavřenou DPP. V případě, že nemohou vykryt některé termíny, oslovujeme další externí tlumočnický.	4
Středisko Teiresiás	Interně 4, externě 5.	Interně 3, externě 19.
Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP UPOL	Řešeno dodavatelsky (ASNEP, CUN)	2

Tab. 8: Počet tlumočnicků a zapisovatelů na jednotlivých střediscích/centrech

Podle Tabulky č. 8 mají největší počet zaměstnaných tlumočnicků a zapisovatelů v Centrum podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci a ve Středisku pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás, což jsou zároveň střediska, která se starají podle Tabulky č. 4 také o nejvíce studentů se sluchovým postižením. U ostatních středisek a center se počet zaměstnanců v tlumočnických a zapisovatelských službách pohybuje v rozmezí od 1 do 5 pracovníků. Některá střediska a centra využívají tyto zaměstnance pouze externě, a to ve spolupráci s různými organizacemi, které pracují s osobami se sluchovým postižením a v jejich nabídce služeb jsou i služby tlumočnické. Co se týče kvalifikačních požadavků na tlumočníky a zapisovatele, zaměstnávaných v dotazovaných střediscích a centrech, ty shrnuje Tabulka č. 9.

Název střediska	Tlumočnick	Zapisovatel
Centrum podpory studentů se SP UPOL	SŠ a VŠ + doplňkové akreditace kurzů věnované ČZJ (Praha)	Student UP jiného ročníku, psaní všemi deseti, rychlost, znalost ČJ, spolehlivost, flexibilita
Centrum Pyramida	Jazyková kompetence v ČZJ a znakovaná čeština + případně CODA a příslušné certifikáty z kurzu České komory tlumočnicků znakového jazyka.	Ukončená SŠ, výborná znalost ČJ a gramatiky, zvládnuté psaní „všemi deseti“ v odpovídající rychlosti přepisu alespoň +300 úderů/min.
Poradenské centrum ALFONS	Specialista	Prochází naším výběrovým řízením nebo opět externí spolupráce.
Referát služeb hendikepovaným	Externí spolupráce s tlumočníky.	Dobrá znalost ČJ, minimální rychlost 350 úhozů/min.
Centrum Slunečnice	Člen České komory tlumočnicků znakového jazyka.	Tuto službu momentálně neposkytují.

Středisko Augustin	Perfektní znalost ČZJ (např. absolvované kurzy přes organizace jako je Pevnost, certifikovaný vzdělávací program ČKTZJ, ideálně se zaměřením na daný vyučovací předmět) plus praxe.	Perfektní znalost ČJ, rychlé psaní na klávesnici všema deseti, uživatelská znalost práce na PC, ideálně certifikát z kurzu přepisovatele. Děláme výběrové řízení, kde zájemce testujeme v praktických dovednostech.
Středisko Teiresiás	Znalost obou jazyků – češtiny, ČZJ; znalost kulturních specifik; schopnost simultánního tlumočení	Schopnost psát všemi deseti, rychlost psaní 350 úhozů/min
Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP UJEP	Externí spolupráce s tlumočníky	VŠ vzdělání, absolvování akreditačního vzdělávacího programu

Tab. 9: Kvalifikační požadavky na tlumočníky a zapisovatele ve střediscích/centrech

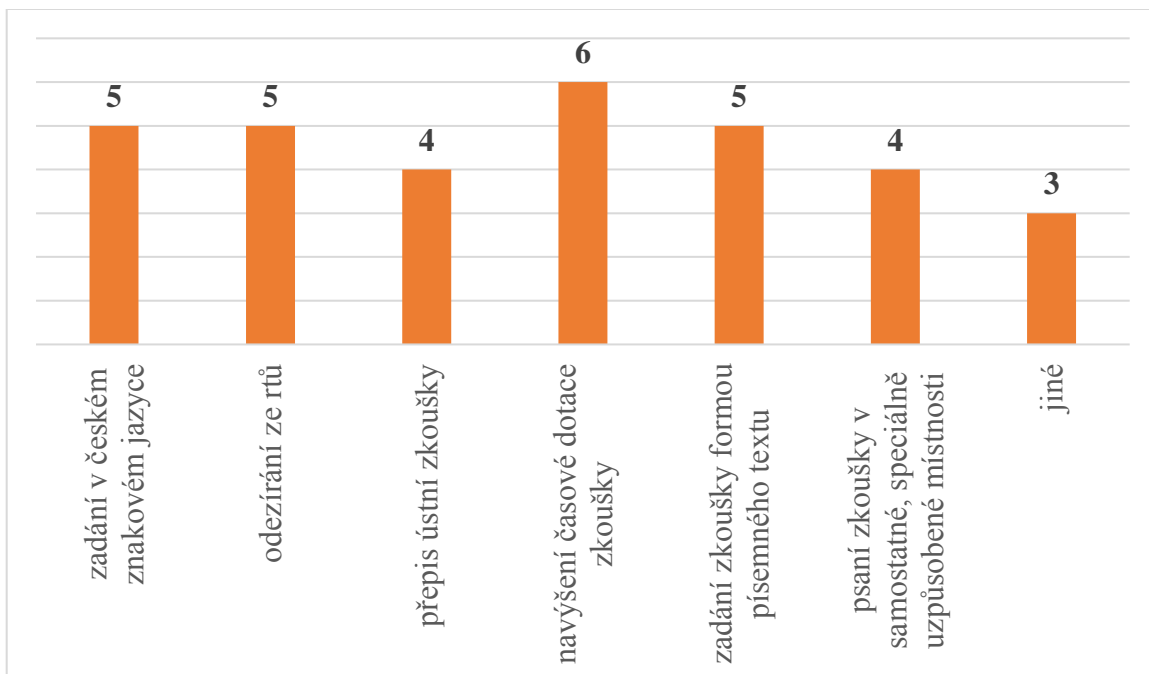
Tabulka č. 9 udává, že primárním požadavkem na tlumočníky a zapisovatele jsou v případě obou pracovních pozic především schopnosti daných uchazečů.

V souvislosti se zapisovatelem všechna střediska/centra sledují především rychlost psaní, schopnost psaní všemi deseti a perfektní znalost českého jazyka. Některá střediska mají na zapisovatele požadavky také ohledně jeho ukončeného vzdělání.

U tlumočnicků střediska/centra primárně požadují výbornou znalost obou jazyků a kultury Neslyšících. Znalost českého znakového jazyka musí tlumočníci ve většině případů doložit certifikáty z absolvovaných akreditovaných kurzů. V případě některých středisek/center je u tlumočnicků požadováno také vysokoškolské vzdělání.

Tlumočnické a zapisovatelské služby jsou jedny z nejčastějších služeb, které střediska/centra studentům se sluchovým postižením zajišťují. Zároveň jsou stejně často poskytovány služby, které různým způsobem upravují podmínky vzdělávání tak, aby tyto podmínky odpovídaly studijním potřebám studentů se sluchovým postižením.

S úpravou podmínek vzdělávání se lze setkat již u přijímacích zkoušek na danou vysokou školu. Úpravy, které může student se sluchovým postižením u přijímacích zkoušek využít, jsou uvedeny v Grafu č. 2.

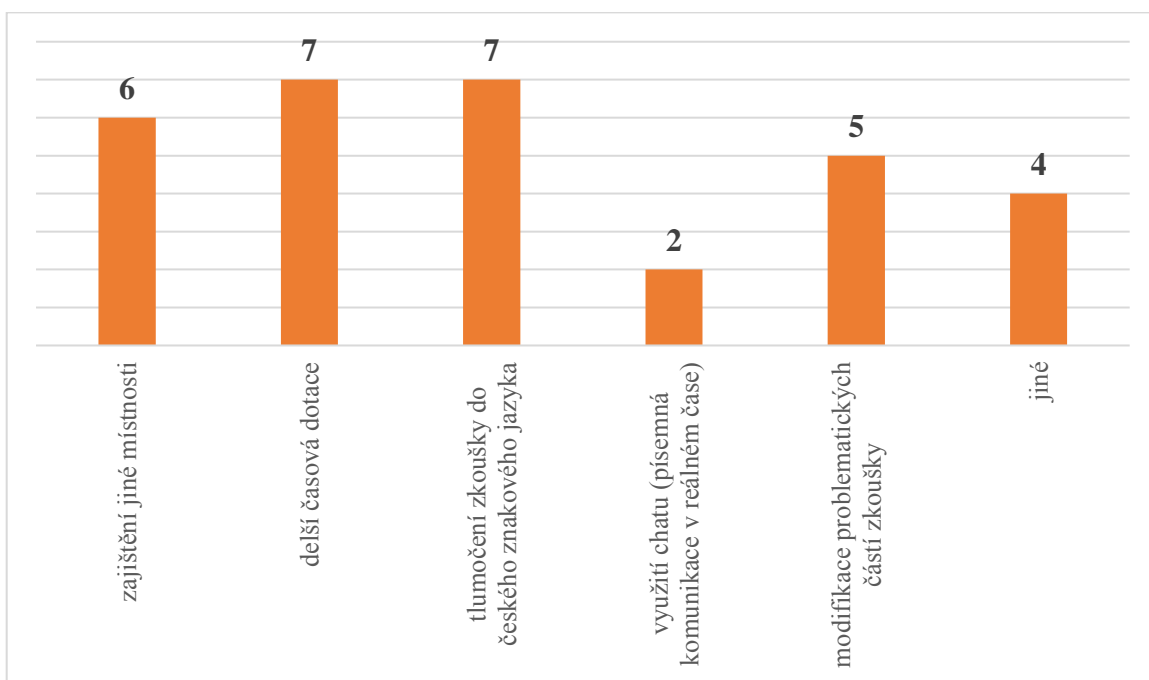
Graf 2: Možnosti úpravy podmínek pro studenty se sluchovým postižením u přijímacích zkoušek na vysoké školy

Z Grafu č. 2 vyplývá, že střediska/centra v případě přijímacích zkoušek nejčastěji zajišťují navýšení časové dotace přijímací zkoušky. Mezi další čteně využívané úpravy patří zadání přijímací zkoušky ve formě písemného textu nebo prostřednictvím českého znakového jazyka. Střediska a centra se zároveň snaží vytvořit takové podmínky přijímací zkoušky, aby byl student se sluchovým postižením schopen zadání zkoušky odezírát. V takovýchto případech se využívá například toho, že student se sluchovým postižením skládá přijímací zkoušku v samostatné místnosti, ve které je pro tuto zkoušku vhodnější prostředí apod. V situacích, kdy jsou přijímací zkoušky realizovány ústně nikoliv písemně, střediska/centra zajišťují tlumočení zkoušky do českého znakového jazyka či přepis do psaného textu.

Aby však byly veškeré výše zmíněné úpravy přijímacích zkoušek studentovi se sluchovým postižením poskytnuty, musí student střediskám buď poskytnout potřebné dokumenty o jeho zdravotním stavu, na jejichž podkladě střediska sama zvolí vhodné úpravy přijímacích zkoušek, nebo si o tyto úpravy musí požádat přímo student sám.

Úpravy přijímací zkoušky automaticky po poskytnutí lékařské zprávy zajišťuje Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás, Centrum Pyramida, Poradenské centrum ALFONS a Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin. V Centru podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého, v Referátu služeb hendikepovaným, v Centru Slunečnice a v Univerzitním centru podpory pro studenty se specifickými potřebami na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně si student se sluchovým postižením musí o úpravy podmínek přijímacích zkoušek vzhledem k jeho sluchovému postižení požádat sám.

Po úspěšném složení přijímacích zkoušek má student se sluchovým postižením možnost využít obdobných úprav i při skládání dalších zkoušek. Jedná se především o různé zápočty, kolokvia a zkoušky, kterými se ukončují vyučované předměty v daném semestru. To, jakým způsobem jsou studentovi se sluchovým postižením zkoušky upraveny, vychází především z jeho individuálních potřeb. Nejčastěji využívaná opatření u zkoušek jsou zobrazena v Grafu č. 3.

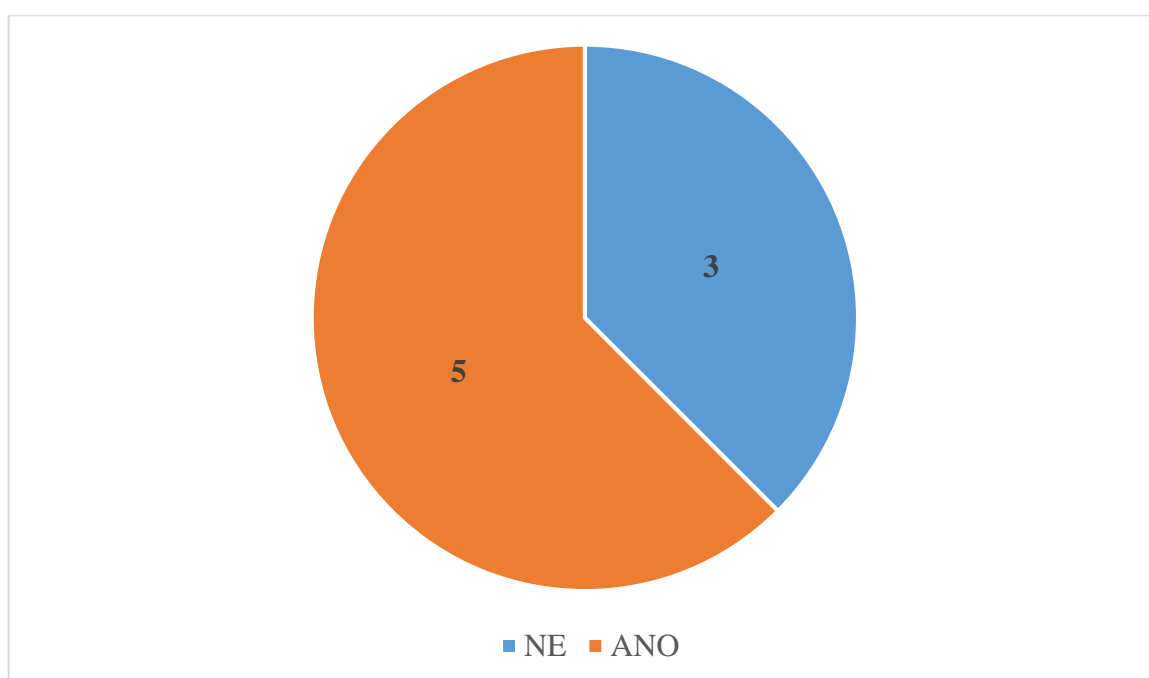

Graf 3: Možnosti úpravy podmínek při zápočtech, kolokviích a zkouškách na vysokých školách pro studenty se sluchovým postižením

Z Grafu č. 3 lze vyčíst, že obdobně jako v případě přijímacích zkoušek, tak i v tomto případě jsou nejčastějšími úpravami, které střediska a centra zajišťují, navýšení časové dotace dané zkoušky a tlumočení zkoušky do českého znakového jazyka. Právě s navýšením časové dotace zkoušky souvisí to, že studenti se sluchovým postižením

skládají často danou zkoušku v jiné místnosti než ostatní studenti. Výhodou tohoto opatření je také zajištění klidnějšího prostředí pro průběh zkoušky. V některých situacích je možné zajistit modifikaci problematických částí zkoušky či rozdělení zkoušky na dílčí části. Na dvou střediscích (Středisko Teiresiás a Středisko Augustin) je možné také realizovat danou zkoušku prostřednictvím využití chatu neboli písemné komunikace v reálném čase.

Pokud je zkouška realizována v jiné místnosti, často se stává, že tato místnost se nachází právě v budově střediska/centra a zadavatelem zkoušky je některý z jeho zaměstnanců. Odpověď na otázku, zda jsou tyto zaměstnanci předem vyučujícími nějak instruováni o podmínkách zkoušky, poskytuje Graf č. 4.

Graf 4: Seznámení zaměstnanců střediska s podmínkami zkoušky

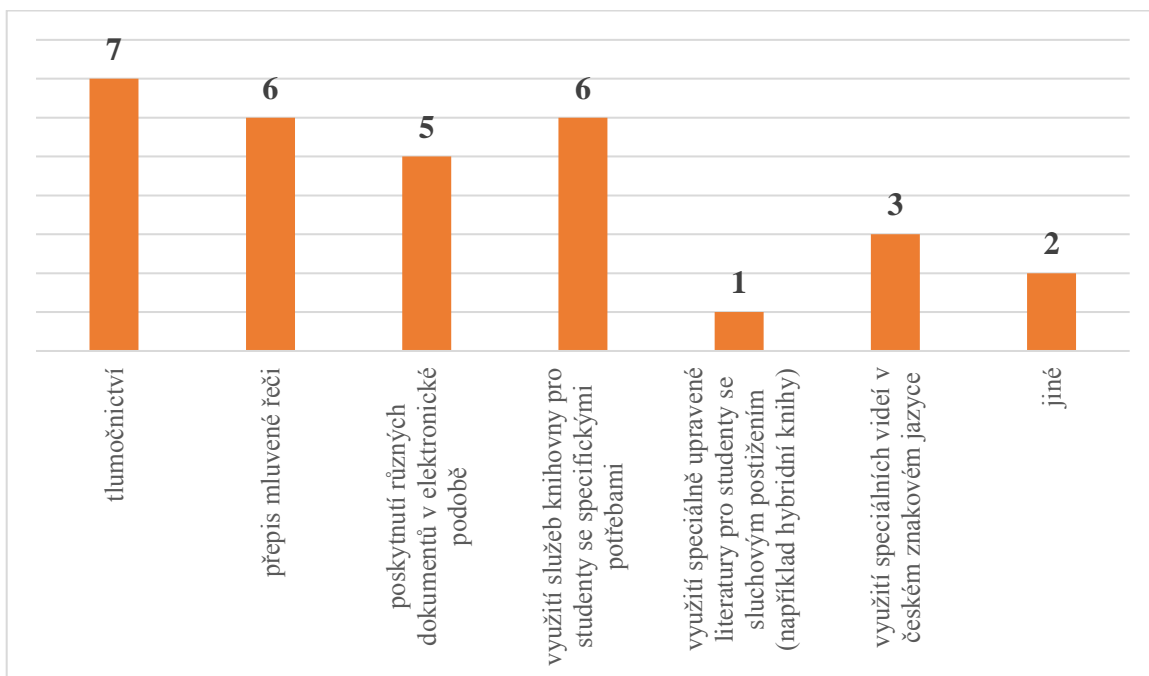
Z Grafu č. 4 vyplývá, že zaměstnanci 3 z 8 dotazovaných středisek/center nejsou v případě, že zadávají zkoušku v prostorách střediska, vyučujícími instruováni o podmínkách této zkoušky a zadání zcela záleží na zaměstnanci střediska samotném. Jedná se o Referát služeb hendikepovaným, Poradenské centrum ALFONS a Centrum Pyramida na Ostravské univerzitě. Ve zbylých 5 střediscích tato instruktáž probíhá. Zaměstnancům střediska, kteří zkoušku zadávají jsou nejčastěji sdělovány informace o časové dotaci zkoušky, způsobu hodnocení a minimální hranici pro úspěšné absolvování zkoušky atd.

Veškeré výše zmíněné úpravy zápočtů, kolokvií a zkoušek jsou samozřejmě realizovány na základě domluvy s vyučujícím ukončovaného předmětu. Téměř všichni

respondenti z dotazovaných středisek a center uvedli, že vyučující ve většině případů chápou nutnost úpravy zkoušek pro studenty se sluchovým postižením a snaží se střediskům vycházet vstříc. Pouze jeden respondent uvedl, že je domluva s vyučujícími problematická, avšak ve výsledku se středisko/centrum domluví s vyučujícími tak, aby to bylo v zájmu studenta se sluchovým postižením.

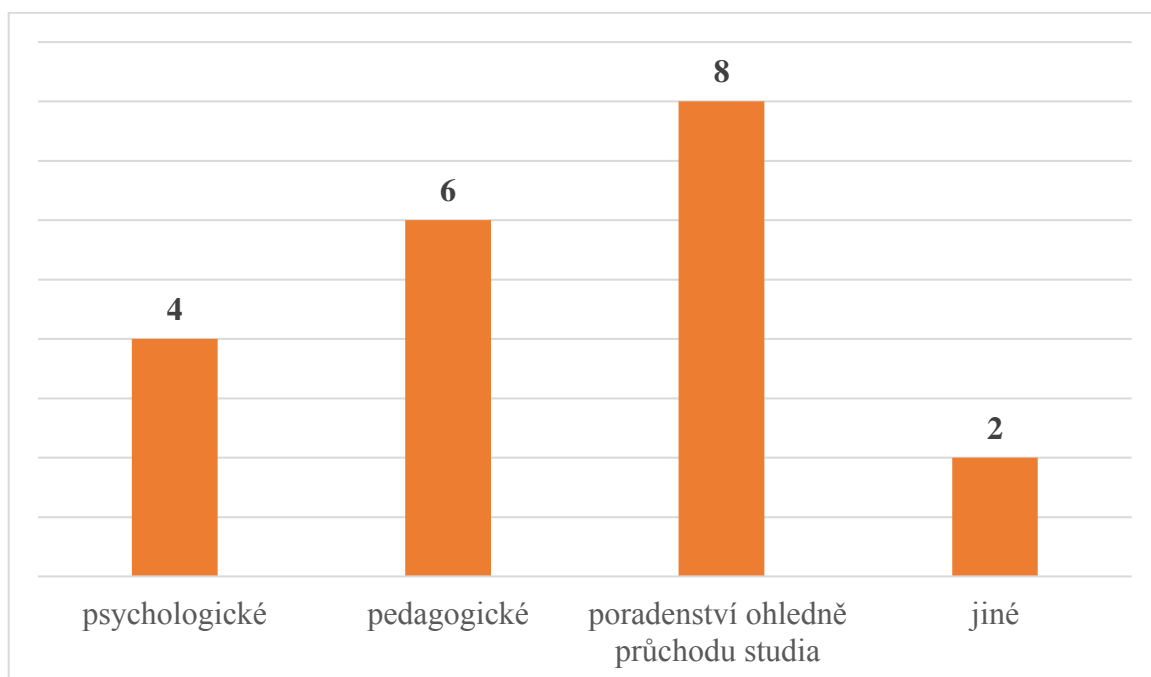
V průběhu svého studia může student se sluchovým postižením využít také dalších služeb, které střediska/centra zajišťují. Ačkoliv jsou tlumočnické a zapisovatelské služby a úpravy podmínek vzdělávání daného studenta službami, které jsou využívané nejčastěji, střediska/centra zajišťují pro studenty se sluchovým postižením i další studijní podporu, kterou zobrazuje Graf č. 5.

Graf 5: Nabídka dalších služeb zajišťovaných středisky/centry pro studenty se sluchovým postižením

Z Grafu č. 5 vyplývá, že nejčastějšími službami, které střediska/centra zajišťují jsou služby tlumočnické a zapisovatelské, jak již bylo uvedeno v předchozím odstavci. Mezi dalšími službami, které většinou střediska/centra zajišťují, je provoz speciální knihovny pro studenty se speciálními potřebami a poskytování různých studijních dokumentů v elektronické podobě. Na 3 střediskách (Středisko Teiresiás, Centrum Pyramida a Středisko Augustin) jsou vytvářena speciální videa pro osoby se sluchovým postižením v českém znakovém jazyce. Středisko Teiresiás se poté podílí také na vytváření tzv. hybridních knih. Jedná se o speciálně upravenou literaturu pro osoby se sluchovým postižením.

Kromě těchto služeb může student se sluchovým postižením využít také poradenské služby. Nejčastější typy poskytovaných poradenských služeb jsou zobrazeny v Grafu č. 6.

Graf 6: Typy poradenství, které studenti se sluchovým postižením využívají na střediscích nejčastěji

Podle Grafu č. 6 střediska/centra zajišťují pro studenty se sluchovým postižením nejčastěji poradenství ohledně průchodu studia, dále poradenství pedagogické a psychologické. Mezi další typy poradenství, které může student se sluchovým postižením na střediscích a centrech využít, je například poradenství speciálně pedagogické či právníkové.

Kromě Referátu služeb hendikepovaným, všechna střediska a centra shodně uvedla, že poradenské služby, které zajišťují, využívají studenti se sluchovým postižením pravidelně. Pouze na Referátu služeb hendikepovaným jsou tyto služby využívány ve výjimečných případech.

Jak již bylo zmíněno v Grafu č. 5, některá střediska a centra zajišťují studentům se sluchovým postižením různé výukové a studijní materiály. Výjimkou je Univerzitní centrum podpory pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně, Centrum podpory studentů se specifickými nároky na Univerzitě Palackého a Referát služeb hendikepovaným. Tato střediska a centra sama výukové a studijní materiály nevyrábí. Materiály, které studentům se sluchovým postižením zajišťují zbylá střediska, jsou uvedeny v Tabulce č. 10.

Středisko/centrum	Vyráběný studijní materiál
Centrum Pyramida – středisko na podporu studentů se specifickými potřebami	Studijní opory v elektronické podobě, výuková videa v českém znakovém jazyce
Poradenské centrum ALFONS	Technický slovník v českém znakovém jazyce
Slunečnice – Centrum pro studenty se specifickými nároky	Cizí jazyk
Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin	Skripta pro studenty speciální pedagogiky, jejichž statě jsou tlumočeny do českého znakového jazyka.
Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás	Hybridní knihy, překlad výukových videí, instruktážních videí (titulkování nebo začlenění okna tlumočnicka)

Tab. 10: Vyráběné studijní materiály na jednotlivých střediskách/centrech

Jak vyplývá z Tabulky č. 10, studijní materiály, jejichž výrobu si střediska a centra sama zajišťují, se nejčastěji týkají přeložení jiných studijních materiálů do českého znakového jazyka či studijní oporu pro výuku cizích jazyků a technicky založených předmětů.

Některá z dotazovaných středisek a center se také přímo podílí na vzdělávání studentů se sluchovým postižením na dané vysoké škole. Jedná se o Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás, Poradenské centrum ALFONS, Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin a Centrum podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého. Přehled jednotlivých předmětů vyučujících na těchto střediskách a centrech poskytuje Tabulka č. 11.

Středisko/centrum	Vyučované předměty
Centrum podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého	anglický jazyk pro osoby se sluchovým postižením, kvalifikační práce
Poradenské centrum ALFONS	anglický jazyk pro osoby se sluchovým postižením, český jazyk pro osoby se sluchovým postižením
Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás	anglický jazyk pro osoby se sluchovým postižením, český jazyk pro osoby se sluchovým postižením, německý jazyk pro osoby se sluchovým postižením, český znakový jazyk, americký znakový jazyk, úvod do znakových jazyků, zápis znakových jazyků
Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin	anglický jazyk pro osoby se sluchovým postižením

Tab. 11: Předměty pro studenty se sluchovým postižením vyučované na střediscích a centrech

Jak vyplývá z Tabulky č. 11, všechna výše uvedená střediska/centra zajišťují pro studenty se sluchovým postižením výuku anglického jazyka. Nejvíce předmětů pro tyto studenty má v nabídce Středisko Teiresiás, které kromě jazyků nabízí také výuku českého a amerického znakového jazyka, zápis znakových jazyků a základní teoretická východiska s nimi spojená.

Shrneme-li dosavadní poznatky, střediska a centra zajišťují pro studenty se sluchovým postižením tlumočnické a zapisovatelské služby, úpravu podmínek vzdělávání, zajištění a výrobu odpovídajících studijních materiálů a výuku jistých předmětů speciálně uzpůsobenou pro osoby se sluchovým postižením. Aby byl tento seznam služeb kompletní, je nutné ho doplnit o další služby, které nespádají ani pod jednu z výše zmíněných oblastí. Tyto služby mapuje Tabulka č. 12.

Název střediska/centra	Centrum podpory studentů se SP UPOL	Centrum Pyramida	Poradenské centrum ALFONS	Referát služeb hendikepovaným	Centrum Slunečnice	Středisko Augustin	Středisko Teiresiás	Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP UJEP
Poskytované služby								
Konference s tematikou sluchového postižení	ANO	ANO	-	-	-	-	ANO	-
Editace bakalářských, diplomových a dalších prací studentů se sluchovým postižením	ANO	ANO	-	-	-	ANO	ANO	-
Různé workshopy	ANO	ANO	-	-	ANO	ANO	ANO	-
Kurzy na téma komunikace s osobami se sluchovým postižením pro vyučující	ANO	ANO	-	ANO	ANO	ANO	ANO	-
Kurzy znakového jazyka pro veřejnost	-	-	-	-	-	-	-	-
Vývoj programů usnadňujících osobám se sluchovým postižením studium na VŠ	-	-	ANO	-	-	-	ANO	-
Výzkumná činnost v oblasti surdopedie	ANO	-	-	-	-	-	-	-
Osvětová činnost pro další studenty vysoké školy v oblasti sluchového postižení	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	-
Jiné	-	-	-	-	-	-	-	ANO

Tab. 12: Nabídka dalších služeb pro studenty se sluchovým postižením

Jak je uvedeno v Tabulce č. 12, téměř všechna dotazovaná střediska a centra se věnují osvětové činnosti v souvislosti s problematikou sluchového postižení. Jednotlivé osvětové aktivity jsou obsahem Tabulky č. 13.

Středisko/centrum	Osvětové činnosti
Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin	Osvětově-vzdělávací aktivity tematicky zaměřené (např. Sport a handicap, Studium na VŠ se SP).
Centrum podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého	Osvěta centra, komunikace mezi vyučujícími a studentem, služby centra apod.
Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky	V rámci odborných přednášek se mohou přihlásit i studenti z jiných VŠ.
Referát služeb hendikepovaným	Jednou za čas pořádáme seminář na téma Svět neslyšících, kde seznámíme zájemce s problematikou.
Centrum Pyramida – středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami	Semináře pro vyučující a studenty k otázkám výuky sluch. postižených a zásadám správné komunikace.
Slunečnice – Centrum pro studenty se specifickými nároky	Vhled do problematiky studia studentů se sluchovým postižením.

Tab. 13: Aktivity jednotlivých středisek a center v souvislosti s osvětovou činností

S osvětovou činností souvisí také to, že většina středisek a center pořádá kurzy ohledně správné komunikace s osobami se sluchovým postižením. Tyto kurzy jsou organizovány jednak pro ostatní studenty vysoké školy, jednak i pro vyučující. 5 středisek a center pořádá také různé workshopy pro studenty se sluchovým postižením i pro osoby intaktní.

Zbylé služby, uvedené v Tabulce č. 12, jsou zajišťovány především na střediscích a centrech, které se starají o větší počet studentů se sluchovým postižením. Tato střediska pak studentům se sluchovým postižením nabízí možnost editace závěrečných prací a podílí se na pořádání konferencí, týkajících se problematiky sluchového postižení. Na některých střediscích a centrech je realizována také výzkumná činnost, ať již v souvislosti s vytvářením různých technických pomůcek, usnadňujícím studentům se sluchovým postižením studium na vysoké škole, nebo v souvislosti se samotným oborem surdopedie.

4.4 Shrnutí výzkumného šetření

Hlavním cílem realizovaného výzkumného šetření bylo analyzovat aktuální nabídku služeb středisek/center pro podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách ve vztahu ke studentům se sluchovým postižením. Hlavní cíl byl doplněn o několik cílů dílčích, jejichž úkolem bylo charakterizovat aktuální poskytování tlumočnických a zapisovatelských služeb na těchto střediscích a centrech, zjistit, jakým způsobem střediska a centra upravují podmínky vzdělávání studentů se sluchovým postižením na vysokých školách a jaké další typy studijní podpory střediska/centra studentům se sluchovým postižením nabízejí.

K naplnění jednotlivých cílů bylo formulováno několik výzkumných otázek. Odpovědi na tyto otázky jsou obsaženy v následující části.

VO1: Jaké služby pro studenty se sluchovým postižením střediska/centra zajišťují?

Z realizovaného výzkumného šetření vyplynulo, že dotazovaná střediska a centra zajišťují pro studenty se sluchovým postižením celou škálu služeb. Rozsah těchto služeb závisí především na velikosti daného střediska či centra a počtu studentů se sluchovým postižením, kterým středisko/centrum tyto služby zajišťuje. Poskytované služby závisí také na typu sluchového postižení u daných studentů.

Nejčastěji zajišťovanými službami jsou **služby tlumočnické a zapisovatelské**. V rámci tlumočnických služeb se jedná zejména o tlumočení do českého znakového jazyka a znakové češtiny. Střediska/centra jsou schopna zajistit také tlumočení do jiných znakových jazyků, například do mezinárodního znakového systému či slovenského posunkového jazyka. Tlumočnické služby jsou na střediscích/centrech zajišťovány průměrně 5 hodin denně, avšak čas tlumočení se odvíjí především od rozvrhu a potřeb studenta se sluchovým postižením, které mohou být velmi variabilní. Obdobné je to i u zapisovatelských služeb, které jsou zajišťovány přibližně 4 hodiny denně.

Počet osob, které tlumočnické a zapisovatelské služby zajišťují, souvisí především s počtem studentů se sluchovým postižením, který studuje na dané vysoké škole. Pokud na dané vysoké škole studuje nízký počet studentů se sluchovým postižením, střediska a centra spolupracují s tlumočníky pouze externě, na základě Dohody o provedení práce, případně tyto tlumočníky poptávají u organizací, které tlumočnické a zapisovatelské služby

zajišťují. V případě, že je počet studentů se sluchovým postižením vyšší, jsou tlumočníci zaměstnáváni již přímo ve středisku centru. Stejně je to opět i v případě zapisovatelů.

Co se týče požadavků na tlumočníky a zapisovatele zaměstnávané na daných střediscích a centrech, v obou případech jsou primárně posuzovány schopnosti a dovednosti těchto osob. U tlumočnicků střediska centra vyžadují výbornou znalost jak českého, tak i českého znakového jazyka, popřípadě znakové češtiny. U zapisovatelů se hledí především na rychlost psaní a schopnost psaní všemi deseti. Důležitá je také výborná znalost českého jazyka a gramatiky. Jistý rozdíl v požadavcích na tyto pozice je v tom, že u tlumočnicků střediska centra vyžadují, aby znalost obou jazyků tlumočníci doložili potřebnými certifikáty z absolvovaných akreditovaných kurzů, zatímco u zapisovatelů není nutné absolvované vzdělání a kurzy uvádět.

Další velkou skupinou služeb, kterou střediska a centra zajišťují je **úprava podmínek vzdělávání na základě speciálních potřeb studentů se sluchovým postižením**. Kromě zajištění tlumočnických a zapisovatelských služeb, které spadají také do této skupiny, se jedná především o různá opatření, která jsou studentům se sluchovým postižením zajišťována jednak během samotné výuky, jednak i při různých zkouškách. Jde hlavně o přijímací zkoušky na danou univerzitu a zápočty, kolokvia a zkoušky na konci každého semestru. U všech těchto zkoušek střediska a centra nejčastěji umožňují navýšení časové dotace zkoušek, v případě potřeby zajišťují také tlumočnické a zapisovatelské služby či zadání zkoušky ve formě písemného textu. Střediska a centra se také snaží vytvořit pro tyto zkoušky takové prostředí, aby nebyl student se sluchovým postižením ničím rušen. Z tohoto důvodu absolvuje student se sluchovým postižením mnoho zkoušek v samostatné místnosti, aby mu byl zajištěn jednak klid, jednak také možnost delšího času na zkoušku bez toho, aniž by byl rušen ostatními studenty.

V případě zápočtů, kolokvií a zkoušek dochází u studentů se sluchovým postižením také k modifikaci problematických částí zkoušky či rozdělení této zkoušky do několika dílčích částí. Veškeré tyto úpravy provádí střediska a centra na základě domluvy s vyučujícími ukončovaného předmětu.

Studenti se sluchovým postižením mohou na jednotlivých střediscích a centrech využít také **poradenské služby**. Možnosti těchto služeb využívají studenti se sluchovým postižením pravidelně a nejčastěji se jedná poradenství ohledně průchodu studia, poradenství pedagogické a psychologické. Případně o poradenství speciálně pedagogické a právnícké. Ve většině případů jsou poradenské služby zajišťovány studijním referentem,

který má na starosti studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, koordinátorem služeb přímo pro studenty se sluchovým postižením či samotným vedoucím střediska/centra.

Pro bezproblémový průchod studiem zajišťují střediska/centra studentům se sluchovým postižením kromě úpravy podmínek vzdělávání a poradenských služeb také **zprostředkování** dostatečného množství **studijních materiálů**. Tyto materiály jsou ve většině případů vyráběny přímo na střediscích/centrech a jsou uzpůsobeny potřebám osob se sluchovým postižením. Jedná se především o materiály v elektronické podobě, videa s titulky, videa s tlumočením do českého znakového jazyka atd. Všechny tyto upravené materiály jsou většinou k dispozici ve specializované knihovně pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, kterou daná střediska a centra provozují.

Některá střediska a centra se podílejí také ve vytváření slovníků českého znakového jazyka s odbornými termíny, se kterými se student se sluchovým postižením během svého studia setkává. Střediska a centra vyrábí nejen tyto studijní materiály, ale také různé programy, jejichž cílem je usnadnit studentům se sluchovým postižením studium na vysokých školách.

V souvislosti se sluchovým postižením se střediska a centra angažují také v **osvětové činnosti** spojené se sluchovým postižením. V rámci vysoké školy střediska a centra seznamují studenty i vyučující s problematikou sluchového postižení a učí je zásadám správné komunikace s osobami se sluchovým postižením. Osvětové činnosti jsou realizovány hlavně prostřednictvím pořádání různých konferencí a přednášek s tematikou sluchového postižení, workshopy, kurzy, výukou českého znakového jazyka pro zájemce z řad studentů i vyučujících atd.

VO2: Za jakých podmínek střediska/centra studentům se sluchovým postižením tyto služby poskytují?

Všechny výše zmíněné služby, které se týkají studentů se sluchovým postižením, nejsou těmto studentům poskytovány automaticky. Vezmeme-li to od počátku studia, po podání přihlášky musí student se sluchovým postižením na daná střediska a centra při vysokých školách zaslat svoji lékařskou dokumentaci, na jejíž základě toto středisko a centrum automaticky uzpůsobí podmínky chystané přijímací zkoušky. V případě některých středisek/center musí o uzpůsobení podmínek přijímacích zkoušek požádat přímo student sám.

Po přijetí studenta na vysokou školu provádí většina středisek a center sama diagnostiku, na základě které, mu poté zajišťují potřebné služby. Tyto služby jsou poskytovány v závislosti na individuálních potřebách studenta a jeho rozvrhu.

V případě, že student potřebuje některou ze služeb využít i mimo sestavený rozvrh, musí o ni student včas zažádat. Každé středisko a centrum má ve svých standardech většinou uvedený přesný počet dnů, do kdy nejpozději musí student se sluchovým postižením žádost o službu podat. Počet dnů není na všech střediscích/centrech jednotný. Dotazovaná střediska a centra zároveň uvádějí, že o služby lze zažádat i po stanovené lhůtě, ale zajištění těchto služeb střediska negarantují.

VO3: Jakým způsobem se středisko/centrum samo aktivně podílí na vzdělávání studentů se sluchovým postižením?

Střediska a centra se v některých případech sama angažují ve vzdělávání studentů se sluchovým postižením, a to buď prostřednictvím vytváření odpovídajících studijních materiálů, které byly zmíněny výše, nebo přímým vzděláváním těchto studentů.

Vzdělávání studentů se sluchovým postižením na vysokých školách zajišťuje polovina z dotazovaných středisek a center. Jedná se většinou o centra s vyšším počtem studentů se sluchovým postižením.

Všechna střediska a centra, která vzdělávání zajišťují, realizují kurzy anglického jazyka pro studenty se sluchovým postižením. Středisko Teiresiás zajišťuje navíc také výuku jazyka německého. Důvody, proč střediska a centra sama zajišťují výuku cizích jazyků, lze hledat v tom, že osoba se sluchovým postižením se cizí jazyky učí podle jiných didaktických zásad než osoba intaktní, a z toho důvodu není vhodné, aby student se sluchovým postižením absolvoval výuku společně s ostatními studenty. Jeho výuka probíhá tedy odděleně na střediscích a centrech a je zajišťována odborníky.

Mezi další předměty, které střediska a centra zajišťují, patří například základy znakových jazyků a jejich notačního systému, kvalifikační práce či mezinárodní znakový systém.

Závěrem lze tedy konstatovat, že střediska a centra na podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami při vysokých školách zajišťují pro studenty se sluchovým postižením velmi různorodou škálu služeb, které jsou studentovi poskytovány

primárně na základě jeho individuálních vzdělávacích potřeb, které se odvíjí od typu jeho sluchového postižení. Tyto služby jsou poskytovány na základě studentovy žádosti.

Rozsah zajišťovaných služeb závisí především na počtu studentů se sluchovým postižením na vysoké škole. V případě, že se střediskám/centrům nevyplatí dané služby zajišťovat v plném rozsahu, spolupracují s dalšími organizacemi, které jsou schopné například tlumočení a zapisovatelství zajistit.

Kromě služeb, které jsou určeny studentům se sluchovým postižením, se spousta středisek věnuje také osvětové činnosti v souvislosti se sluchovým postižením a zásadami správné komunikace s osobami se sluchovým postižením. Zároveň se střediska a centra snaží o vytváření různých programů, které zlepší studium osob se sluchovým postižením na terciárním stupni vzdělávání, či o výzkum v oblasti surdopedie, přinášející nové poznatky do tohoto oboru.

Informace z realizovaného výzkumného šetření mohou sloužit poradenským střediskům jako sonda do jejich nabídky služeb pro studenty se sluchovým postižením. Střediska se poté mohou na jejím základě obrátit na jiné středisko s prosbou o pomoc v případě fungování některé ze služeb, případně s nabídkou spolupráce v některé z osvětových či výzkumných činností.

Zároveň mohou být poznatky z tohoto šetření v praxi využity také studenty se sluchovým postižením na středních školách, ať již v běžném či speciálním školství. Ti se na základě této práce dozví, jaké služby jsou na různých vysokých školách zajišťovány, v jakém rozsahu i za jakých podmínek. Tyto informace mohou poté studentům středních škol pomoci při rozhodování o jejich další studijní dráze na základě studijní podpory, kterou jednotlivé vysoké školy prostřednictvím služeb na dotazovaných střediscích a centrech zajišťují.

Závěr

Diplomová práce se zabývala službami, které poradenská střediska a centra zajišťují pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílem práce bylo analyzovat aktuální nabídku služeb středisek/center pro podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách ve vztahu ke studentům se sluchovým postižením

Celá práce byla rozdělena do čtyř kapitol, přičemž tři kapitoly charakterizovaly teoretická východiska práce. Čtvrtá kapitola byla zaměřena prakticky a obsahovala charakteristiku a analýzu realizovaného výzkumného šetření.

Obsahem teoretických kapitol byly základní informace z oblasti surdopedie, jako je například vymezení daného oboru, charakteristika a popis jednotlivých typů sluchového postižení, diagnostika tohoto typu postižení a jeho kompenzace. Zároveň se první kapitola také stručně věnovala komunikaci osob se sluchovým postižením. Druhá kapitola byla zaměřena na specifika vzdělávání osob se sluchovým postižením, a to jak na speciálních školách pro sluchově postižené, tak i na školách hlavního vzdělávacího proudu. Třetí kapitola se již věnovala charakteristice a specifickým studiím studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách neboli v terciárním stupni vzdělávání. Kapitola poskytuje čtenářům informace o vývoji jednotlivých středisek a center v České republice, specifických studiích v případě osob se sluchovým postižením a uvádí i základní charakteristiku studijních oborů, které jsou určeny právě studentům se sluchovým postižením.

Analýza realizovaného výzkumného šetření je, jak již bylo zmíněno, obsahem čtvrté kapitoly. Ta obsahuje jednak popis použité metodologie, vymezení cílů této práce, ale také formulaci výzkumných otázek. Následuje analýza výsledků realizovaného výzkumného šetření.

Lze konstatovat, že dotazovaná střediska a centra zajišťují studentům se sluchovým postižením širokou škálu služeb, a to od zajištění tlumočnictví a zapisovatelství, přes různé úpravy podmínek vzdělávání, až po samotnou výuku určenou právě studentům se sluchovým postižením. Důležité jsou také aktivity související s osvětovou činností v souvislosti se sluchovým postižením a zásadami správné komunikace s osobami se sluchovým postižením. Za zmínku stojí také činnosti, sloužící ke zlepšení podmínek studia osob se sluchovým postižením na vysokých školách.

To, v jakém rozsahu jsou všechny služby poskytovány, se odvíjí jednak od velikosti poradenského střediska a centra, jednak od počtu studentů se sluchovým postižením na dané vysoké škole, ke které středisko/centrum náleží.

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá analýzou služeb, které zajišťují studentům se sluchovým postižením střediska a centra na podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, které se věnují vymezení sluchového postižení, jeho diagnostice a kompenzaci. Specifikům vzdělávání osob se sluchovým postižením v České republice na všech úrovních vzdělávání. Poslední kapitola teoretické části se podrobněji zaměřuje na charakteristiku terciárního stupně vzdělávání u osob se sluchovým postižením.

Cílem praktické části práce je analyzovat aktuální nabídku služeb středisek/center pro podporu studentů se speciálními vzdělávacími potřebami na vysokých školách ve vztahu ke studentům se sluchovým postižením. Na začátku praktické části práce je popsána metodologie, která byla využita u tohoto kvantitativního výzkumu. Následuje analýza dat, které byly sebrány prostřednictvím dotazníkového šetření, a shrnutí nejdůležitějších zjištění.

Summary

This master degree thesis is focused on the analysis of services of Support centres for students with special needs which are offered to students with hearing impairment.

The thesis is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part composes of three chapters. The first chapter is focused on hearing impairment, its diagnostics and compensation. The second chapter describes the specific of education people with hearing impairment in the Czech Republic at each level of education. The last chapter is focused on the education of students with hearing impairment in tertiary education.

The aim of this thesis is to analyse the offer of services in Support Centres for students with special needs at university to students with hearing disability. At the beginning of the practical part is described a methodology, which was used in this quantitative research, followed by the analysis of data, which were gathered by questionnaire. At the end of this thesis is a summary of the most important findings of this research.

Literatura

Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách [online]. Brno, Masarykova univerzita. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z <<http://www.ap3sp.cz/workgroups.php?workgroup=2>>

BAREŠOVÁ, Jana & Jaroslav HRUBÝ (1999). *Didaktické a technické pomůcky pro sluchově postižené v MŠ a ZŠ*. Praha: Nakladatelství SEPTIMA.

BARTOŇOVÁ, Miroslava & Marie VÍTKOVÁ (2006). Vliv současných změn v edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na přípravu učitelů. In PIPEKOVÁ, Jarmila (Ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky* (s. 11 – 22). Brno: Paido.

BARVÍKOVÁ, Jana (2015). *Katalog podpůrných opatření: dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. Olomouc: Univerzita Palackého.

BIAP Recommendation 02/1 bis [online]. [cit. 2016-10-31]. Dostupné z <<http://www.biap.org/en/component/content/article/65-recommendations/ct-2-classification/5-biap-recommendation-021-bis>>

Bilingvální přístup ve vzdělávání [online]. Brno. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z <<http://www.grantadvisor.cz/signall2-bilingvalni.html>>

BOUČEK, Jan & Jiří SKŘIVAN (2014). *Příručka pro praxi: BAHA implantát*. Praha: Merck spol. s. r. o.

Centrum podpory studentů se specifickými potřebami [online]. Olomouc. [cit. 2017-02-20]. Dostupné z <<http://cps.upol.cz>>

Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s. [online]. [cit. 2016-11-07]. Dostupné z <<http://www.detskysluch.cz/o-tamtamu/poslani-a-cile>>

Cochlear® [online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z <<http://www.cochlear.com/wps/wcm/connect/us/home/treatment-options-for-hearing-loss/cochlear-implants>>

ČEŇKOVÁ, Ivana (2008). *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s.

ČERVENKOVÁ, Anna (2007) Historie a perspektivy oboru "Čeština v komunikaci neslyšících" [online]. In *ruce.cz* [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <<http://ruce.cz/clanky/405-historie-a-perspektivy-oboru-cestina-v-komunikaci-neslysicich>>

Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně [online]. Brno. [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <<http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>>

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016 – 2020 (2015). [online]. In *vzdelavani2020.cz* [cit. 2017-02-18]. Dostupné z <http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/dz-vs-2016-2020.pdf>

DOLEŽALOVÁ, Lenka (2010). Výchova a vzdělávání dětí a žáků se sluchovým postižením v běžných školských zařízeních. In HAVEL, Jiří & Hana FILOVÁ (Ed.) *Inkluzivní vzdělávání v primární škole*. Brno: Masarykova univerzita.

DOLEŽALOVÁ, Lenka (2012). *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.

DOLEŽALOVÁ, Lenka (2013). Specifika vzdělávání žáků se sluchovým postižením. In BARTOŇOVÁ, Miroslava & Marie VÍTKOVÁ (Ed.) *Specifika vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy* (s. 119 – 137). Brno: Masarykova univerzita.

GAVORA, Peter (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.

HÁDKOVÁ, Kateřina (2006). Studium sluchově postižených studentů na vysoké škole. *Speciální pedagogika* (1), 29 – 35.

HAVLÍK, Radan (2007). *Sluchová propedeutika*. Brno: Mikadapress.

HLAVICA, Marek & Zbyněk, SRBA (2014). *Divadelní fakulta JAMU* [online]. Brno: Divadelní fakulta Jamu, [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <http://www.jamu.cz/documents/difa/DIFA_compendium_CZ_EN.pdf>

HORÁKOVÁ, Radka (2011). *Surdopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido.

HORÁKOVÁ, Radka (2012). *Sluchové postižení: Úvod do surdopedie*. Praha: Portál.

HORÁKOVÁ, Radka (2014). FM systém a dítě se sluchovým postižením předškolního věku. In HUTYROVÁ, Miluše (Ed.). *Jinakost ve speciálněpedagogickém kontextu*. Olomouc: Univerzita Palackého.

HRICOVÁ, Lenka (2011). *Analýza komunikačních kompetencí žáků a učitelů na základních školách pro žáky se sluchovým postižením v České republice a v Německu*. Brno: Masarykova univerzita.

HRONOVÁ, Anna (2005). Znakovaná čeština. In *Ve světě sluchového postižení* (s. 20 – 21). Praha: Středisko rané péče Tamtam.

HRUBÝ, Jaroslav (1999). *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu – 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených a SEPTIMA.

HUDÁKOVÁ, Andrea (2008). *Prstová abeceda pro tlumočníky*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s.

HUDÁKOVÁ, Andrea (2015). Profil absolventa bc. studia [online]. In *ujkn.ff.cuni.cz* [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <<http://ujkn.ff.cuni.cz/obor/profil-absoventa>>

HUDÁKOVÁ, Andrea (2017). Informace o studiu pro bc. program [online]. In *ujkn.ff.cuni.cz* [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <<http://ujkn.ff.cuni.cz/uchazec/bc/studium>>

CHRÁSKA, Miroslav (2007). *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a. s.

JEDLIČKA, Ivan (2003). Vady sluchu z hlediska otorinolaryngologie a foniatrie. In ŠKODOVÁ, Eva, JEDLIČKA, Ivan & kol. (Ed.). *Klinická logopedie*. Praha: Portál.

KAŠPAR, Zdeněk (2008). *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s.

Katalog podpůrných opatření [online]. Olomouc, Univerzita Palackého. [cit. 2017-01-28]. Dostupné z <<http://katalogpo.upol.cz/>>

KAYABAŞOĞLU, Gürkan., KAYMAZ, Recep , ERKORKMAZ, Ünal & Mehmet, GÜVEN (2015). Study of hearing aid effectiveness and patient satisfaction. *Kulak Burun Bogaz Ihtis Derg* 25(3), 158 – 162.

KNOTOVÁ, Dana (2014). *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, a. s.

Komunikační systémy [online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z <<http://www.komunikacnisystem.cz/fm-komunikace>>

KRAHULCOVÁ, Beáta (2014). *Komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Beakra.

KULICHOVÁ, Radka. Výchovná dramatika pro Neslyšící na Divadelní fakultě JAMU [online]. In *jamu.cz* [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <http://www.jamu.cz/documents/esf/0367/DIFA_JAMU_Inovace_VDN-clanek_GONG.pdf>

KUNHARTOVÁ, Monika (2015). Změny ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami od 1. září 2016. *Dětský sluch* (4), 15 – 20.

Kurz komunikace se sluchově postiženými (2010). Brno: Teiresiás Masarykova univerzita.

LANGER, Jiří (2006). Pracovníci škol pro sluchově postižené a znakový jazyk. Speciální pedagogika. *Speciální pedagogika* 16 (3), 188 – 202.

LANGER, Jiří (2008). Aktuální pohled na integraci dětí se sluchovým postižením (zpráva z výzkumného projektu). *INFO Zpravodaj – magazín informačního centra o hluchotě FRPSP* 16 (1), 22 – 24.

LECHTA, Viktor (2016). *Inkluzivní pedagogika*. Praha: Portál.

LEJSKA, Mojmír (2003). *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido.

Listina základních práv a svobod (1992). [online]. In *psp.cz* [cit. 2017-02-18]. Dostupné z <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>

MICHALÍK, Jan, BASLEROVÁ, Pavlína, & Lenka, FELCMANOVÁ (2015). *Katalog podpůrných opatření: Obecná část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha. [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>>

MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina (2014). *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015–2020 (2015). [online]. In *vlada.cz* [cit. 2017-02-18]. Dostupné z <https://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Narodni-plan-OZP-2015-2020_2.pdf>

Národní ústav odborného vzdělávání. [online]. Praha. [cit. 2017-02-03]. Dostupné z <<http://www.nuov.cz/terciarni-vzdelavani>>

Národní ústav pro vzdělávání [online]. Praha. [cit. 2017-01-28]. Dostupné z <<http://www.nuv.cz/t/podpurna-opatreni>>

Národní ústav pro vzdělávání [online]. Praha. [cit. 2017-01-28]. Dostupné z <<http://www.nuv.cz/t/pspp-cleneni>>

PITNEROVÁ, Pavla. (2014). *Role komunikace v procesu integrace žáka se sluchovým postižením*. Brno: Masarykova univerzita.

Poradenství pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami koordinované Centrem pomoci handicapovaných [online]. In *cph.upol.cz* [cit. 2017-02-20]. Dostupné z <http://cph.upol.cz/file/brozura_CJ.pdf>

POTMĚŠIL, Miloň (1999). *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna.

POTMĚŠIL, Miloň (2003). *Čtení k surdopedii*. Olomouc: Univerzita Palackého.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška & Jiří MAREŠ (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.

PŮSTOVÁ, Zuzana (1997). *Psychomotorický vývoj sluchově postižených dětí v předškolním věku*. Praha: SEPTIMA.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2016). [online]. In *nuv.cz* [cit. 2016-12-10]. Dostupné z <<http://www.nuv.cz/file/696/>>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2016). [online]. In *nuv.cz* [cit. 2016-12-10]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>

SKÁKALOVÁ, Tereza (2011). *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Hradec Králové: Gaudeamus.

SKÁKALOVÁ, Tereza (2016). *Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku*. Hradec Králové: Gaudeamus.

SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, Petra & Lenka, OKROUHLÍKOVÁ (2008). *Rysy přirozených jazyků – Český znakový jazyk jako přirozený jazyk. Lexikografie – Slovníky českého znakového jazyka*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s.

Směrnice rektora č. 8/2014, o zajištění přístupnosti Masarykovy univerzity pro osoby se zdravotním postižením [online]. In *is.muni.cz* [cit. 2017-02-18]. Dostupné z <https://is.muni.cz/do/rect/normy/smernicerektora/Smernice_MU_8-2014.pdf>

Směrnice rektora č. 9/2014, o studiu osob se specifickými nároky na Masarykově univerzitě [online]. In *is.muni.cz* [cit. 2017-02-20]. Dostupné z <https://is.muni.cz/do/rect/normy/smernicerektora/Smernice_MU_9-2014.pdf>

SOBOTKOVÁ, Alena (2003). Edukace dětí/žáků se sluchovým postižením. In VÍTKOVÁ, Marie (Ed.) *Integrativní školní (speciální) pedagogika: základy, teorie, praxe* (s. 94 – 113). Brno: MSD, spol. s. r. o.

SOURALOVÁ, Eva (2002). *Čtení neslyšících*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Stanovy Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (2013). [online]. In *ap3sp.cz* [cit. 2017-02-18]. Dostupné z <<http://www.ap3sp.cz/public-documents/stanovy-asociace.pdf>>

STRNADOVÁ, Věra (2008). *Odezírání jako schopnost*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s.

Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky – Teiresiás [online]. Brno. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z <<https://www.teiresias.muni.cz/cim-je-stredisko-teiresias>>

ŠEDIVÁ, Zoja (2006). *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha: Septima s. r. o.

ŠLAPÁK, Ivo & Pavla, FLORIÁNOVÁ (1999). *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. Brno: Paido.

TALACH, Tomáš (2016). Služby komplexního centra kochleárních implantací Brno [online]. In *idetskysluch.cz* [cit. 2016-11-05]. Dostupné z <<http://www.idetskysluch.cz/kompenzace/nazor-odborniku/sluzby-komplexniho-centra-kochlearnich-implantaci-brno.html>>

TICHÝ, Tomáš (2009). Technické aspekty kochleárních implantací I. In *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, o.s.

VALVODA, Jaroslav (2007). Nedoslychavost. *Medicína pro praxi* 4(12), 514 – 518.

VITÁSKOVÁ, Kateřina (2003). *Zefektivnění studia a profesního uplatnění handicapovaných studentů na vysokých školách*. Olomouc: Univerzita Palackého.

VÍTKOVÁ, Marie (2004). *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných [online]. In *zakonyprolidi.cz* [cit. 2016-11-30]. Dostupné z <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>>

Vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou ve znění pozdějších předpisů [online]. In *zakonyprolidi.cz* [cit. 2017-01-15]. Dostupné z <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-177>>

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ve znění vyhlášky č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních [online]. In *zakonyprolidi.cz* [cit. 2016-12-03]. Dostupné z <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-197>>

VYMLÁTILOVÁ, Eva (2009). Kandidáti a uživatelé kochleárního implantátu. In *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, o.s.

World Health organization [online]. [cit. 2016-10-17]. Dostupné z
<<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs300/en/>>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění zákona č. 82/2015 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a dalším vzdělávání [online]. In *zakonyprolidi.cz* [cit. 2016-11-05]. Dostupné z
<<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-82>>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů [online]. In *zakonyprolidi.cz* [cit. 2016-12-15]. Dostupné z <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>>

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů [online]. In *zakonyprolidi.cz* [cit. 2017-01-17]. Dostupné z <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>>

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, který novelizuje zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči [online]. In *zakonyprolidi.cz* [cit. 2016-10-30]. Dostupné z <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>>

ZEZULOVÁ, Eva; NOVOHRADSKÁ, Hana; KOVÁŘOVÁ, Renata & Martin, KALEJA (2013). *Studenti se specifickými vzdělávacími potřebami na vysoké škole*. Ostrava: Ostravská univerzita.

Seznam tabulek

Tab. 1: Klasifikace podle ztráty v decibelech pro vzdušné vedení v oblasti řečových frekvencí (Lejska, 2003, s. 36)	10
Tab. 2: Klasifikace sluchových vad podle Mezinárodního úřadu pro audiofonologii (www.biap.org).....	10
Tab. 3: Klasifikace sluchových vad podle WHO (www.who.int).....	11
Tab. 4: Základní informace o jednotlivých střediscích/centrech.....	44
Tab. 5: Služby středisek/center zajišťované studentům se sluchovým postižením	46
Tab. 6: Doba podání žádosti o tlumočnické a zapisovatelské služby.....	49
Tab. 7: Denní rozsah tlumočnických a zapisovatelských služeb	50
Tab. 8: Počet tlumočnicků a zapisovatelů na jednotlivých střediscích/centrech	51
Tab. 9: Kvalifikační požadavky na tlumočníky a zapisovatele ve střediscích/centrech ...	53
Tab. 10: Vyráběné studijní materiály na jednotlivých střediscích/centrech.....	59
Tab. 11: Předměty pro studenty se sluchovým postižením vyučované na střediscích a centrech.....	60
Tab. 12: Nabídka dalších služeb pro studenty se sluchovým postižením	61
Tab. 13: Aktivity jednotlivých středisek a center v souvislosti s osvětovou činností.....	62

Seznam grafů

Graf 1: Tlumočnické služby nabízené jednotlivými středisky/centry	47
Graf 2: Možnosti úpravy podmínek pro studenty se sluchovým postižením u přijímacích zkoušek na vysoké školy	54
Graf 3: Možnosti úpravy podmínek při zápočtech, kolokviích a zkouškách na vysokých školách pro studenty se sluchovým postižením.....	55
Graf 4: Seznámení zaměstnanců střediska s podmínkami zkoušky	56
Graf 5: Nabídka dalších služeb zajišťovaných středisky/centry pro studenty se sluchovým postižením.....	57
Graf 6: Typy poradenství, které studenti se sluchovým postižením využívají na střediscích nejčastěji	58

Seznam příloh

Příloha 1: Anatomie ucha

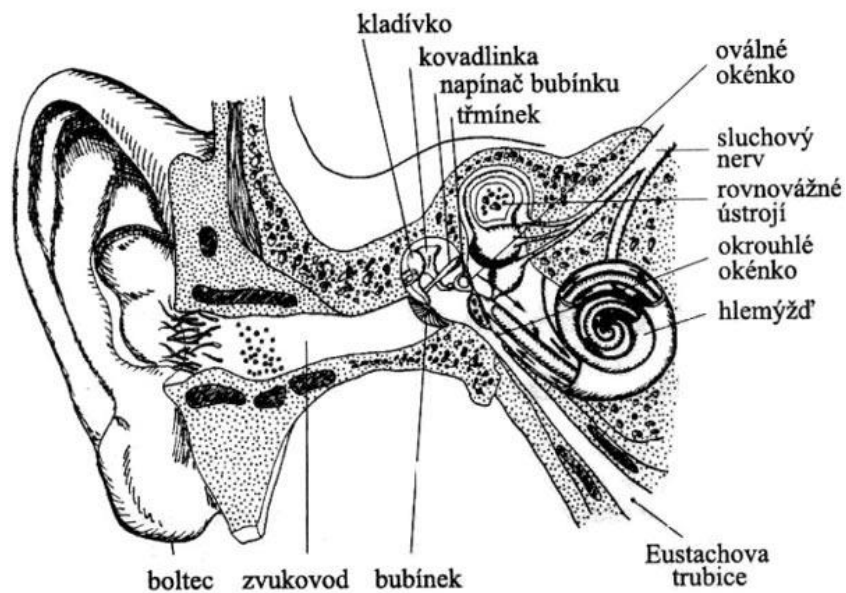
Příloha 2: Seznam školských zařízení pro osoby se sluchovým postižením

Příloha 3: Aktivity univerzitních poradenských pracovišť pro studenty se speciálními potřebami na vysokých školách

Příloha 4: Dotazník

Příloha 5: Analýza dotazníku

Příloha 1: Anatomie ucha

Zdroj: <http://metro-poezie.wz.cz/Web/akustika.html>

Příloha 2: Seznam školských zařízení pro osoby se sluchovým postižením

Hlavní město Praha:

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené,
Holečkova 4, Praha 5

Gymnázium, SOŠ, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené,
Ječná 27, Praha 2

Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené
Výmolova 169, Praha 5

Jihočeský kraj:

Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené
Riegrova 1, 370 01 České Budějovice

Plzeňský kraj:

ZŠ a MŠ pro sluchově postižené
Mohylová 90, 312 09 Plzeň

Liberecký kraj:

ZŠ a MŠ logopedická Liberec
E. Krásnohorské 921, 460 01 Liberec 14

Královéhradecký kraj:

Vyšší odborná škola, Střední škola, Základní škola a Mateřská škola, Hradec Králové
pro sluchově postižené
Štefánikova 549, 500 11 Hradec Králové

Jihomoravský kraj:

Mateřská škola a Základní škola pro sluchově postižené Brno, p.o.

Novoměstská 21, 621 00 Brno

Střední škola pro sluchově postižené Brno, p. o.

Gellnerova 1, 637 00 Brno – Jundrov

Mateřská škola a Základní škola Kyjov, p.o.

Školní 3208/51, 697 01 Kyjov

Mateřská škola, Základní škola a Dětský domov, Ivančice

Široká 42. 664 91 Ivančice

Olomoucký kraj:

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Olomouc

Kosmonautů 4, 779 00 Olomouc

Zlínský kraj:

Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené ve Valašském
Meziříčí

Vsetínská 454, 757 14 Valašské Meziříčí

Moravskoslezský kraj:

Základní škola pro sluchově postižené a Mateřská škola pro sluchově postižené

Spartakovců 1153, 708 00 Ostrava - Poruba

Příloha 3: Aktivity univerzitních poradenských pracovišť pro studenty se speciálními potřebami na vysokých školách

A. osobní asistence

- a. tlumočení do znakového jazyka či znakované češtiny
- b. vizualizace mluvené řeči (orální tlumočení)
- c. asistence při zajišťování mobility studentů s těžkým zrakovým postižením a s těžkou poruchou hybnosti (či kombinovanou vadou)

B. adaptace studijních materiálů

- a. skenování
- b. převod černotisku do Braillova písma
- c. přepis zvukových záznamů přednášek a seminářů
- d. zvětšování studijních textů
- e. finální digitalizace a tisk
- f. audiozáznamy studijních textů

C. kopírovací služby

D. konzultační činnost

- a. konzultace se studenty se speciálními vzdělávacími potřebami
- b. konzultace s tzv. intaktními studenty, zprostředkování spolupráce mezi oběma skupinami
- c. konzultace s vysokoškolskými pedagogy
- d. konzultace s rodinou studenta
- e. konzultace s pracovníky celouniverzitních zařízení
- f. konzultace s širší veřejností
- g. řešení aktuálních problémových životních situací
- h. konzultace legislativních podmínek
- i. psychologické poradenství

E. metodická pomoc, diagnostika a diferenciální diagnostika

- a. zapůjčení metodických materiálů
- b. pomoc při zpracování individuálních studijních plánů
- c. diferenciální diagnostika vlivů specifického znevýhodnění na studijní výkon
- d. metodická pomoc při zpracování adaptovaných studijních textů a koncepce výuky

F. materiální a technické zabezpečení

- a. nákup a modernizace přístrojového vybavení (včetně mobilního)
- b. zajištění spotřebního materiálu
- c. nákup odborné literatury

G. grantová činnost

- a. získávání finančních prostředků pro zajištění poradenských služeb
- b. zprostředkování finanční podpory studentům
- c. zprostředkování finanční podpory osobním asistentům
- d. participace při realizaci grantových projektů jiných organizací (univerzitních i neuniverzitních)

H. publikační a osvětová činnost

- a. publikační činnost poradenských pracovníků
- b. publikační činnost studentů
- c. organizace odborných setkání, pracovních seminářů
- d. účast na odborných konferencích, seminářích a kurzech

I. Školící činnost

- a. proškolení tutorů a asistentů z řad studentů
- b. proškolení pedagogických pracovníků
- c. proškolení zaměstnanců vysokých škol

J. Mimoškolní aktivity

- a. zabezpečení doprovodných aktivit studentů v průběhu akademického roku

(Poradenství pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami koordinované Centrem pomoci handicapovaných [online], s. 4 – 5)

Příloha 4: Dotazník

Dobrý den,

jsem studentka 2. ročníku navazujícího magisterského studia Speciální pedagogiky, specializace surdopedie s podporou českého znakového jazyka, na Masarykově univerzitě. Protože jsem sama osobou se sluchovým postižením, v rámci své diplomové práce mapuji služby, které střediska/centra pro pomoc studentům se specifickými nároky při vysokých školách poskytují osobám se sluchovým postižením.

Ráda bych Vás tedy poprosila o vyplnění tohoto dotazníku v rámci vašeho střediska/centra, který mi umožní tuto práci dokončit. Vyplnění dotazníku vám nezabere více jak 20 min.

Děkuji

Mgr. Bc. Petra Seidlová

- 1.** Jaký je Váš věk?
- 2.** Jsem:
  - a.** žena
  - b.** muž
- 3.** Jaká je Vaše profese?
- 4.** Jaká je Vaše funkce ve středisku/centru?
- 5.** Název střediska/centra:
- 6.** Název vysoké školy, jejíž je středisko/centrum součástí:
- 7.** Jsou mezi zaměstnanci střediska osoby se sluchovým postižením?
  - a.** NE
  - b.** ANO
- 8.** Jaké typy služeb pro studenty se sluchovým postižením vaše středisko poskytuje?
  - a.** tlumočení
  - b.** přepis mluveného jazyka
  - c.** diagnostika studijních potřeb pro žáky se sluchovým postižením
  - d.** poradenství
  - e.** úprava podmínek při přijímacích zkouškách
  - f.** úprava podmínek při zkouškách a zápočtech
  - g.** úprava podmínek při výuce

- h.** nabídka různých vzdělávacích kurzů speciálně pro studenty se sluchovým postižením
  - i.** celoživotní vzdělávání pro osoby se sluchovým postižením
  - j.** výzkumná a vývojová činnost v oblasti techniky a výuky osob se sluchovým postižením
- 9.** Kolik studentů se sluchovým postižením tyto služby využívá v tomto akademickém roce v prezenční formě studia?
- 10.** Kolik studentů se sluchovým postižením tyto služby využívá v tomto akademickém roce v kombinované formě studia?
- 11.** V rámci tlumočení středisko nabízí
- a.** tlumočení do českého znakového jazyka
  - b.** tlumočení do znakované češtiny
  - c.** přepis mluvené řeči
  - d.** tlumočení do jiných znakových jazyků
  - e.** jiné, uveďte:
- 12.** V případě, že vaše středisko/centrum nabízí tlumočení do jiných znakových jazyků, o které jazyky se jedná?
- 13.** Kolik má vaše středisko k dispozici tlumočnicků českého znakového jazyka?
- 14.** Kolik hodin denně průměrně jeden tlumočnick tlumočí?
- 15.** Jaké jsou kvalifikační požadavky na tlumočnicka zaměstnávaného u vás na středisku?
- 16.** Kolik má vaše středisko k dispozici zapisovatelů?
- 17.** Kolik hodin denně průměrně jeden zapisovatel přepisuje mluvený jazyk?
- 18.** Jaké jsou kvalifikační požadavky na zapisovatele zaměstnávaného u vás na středisku?
- 19.** O kolik dní předem musí student se sluchovým postižením o tlumočnické a zapisovatelské služby nejpozději požádat?
- 20.** Lze služby tlumočnické a zapisovatelské služby využít nejen při výuce, ale i na jiných akcích pořádaných danou vysokou školou?
- a.** NE
  - b.** ANO
- 21.** Využívají studenti se sluchovým postižením poradenské služby na vašem středisku?
- a.** Ano, pravidelně.

- b.** Pouze ve výjimečných případech.
  - c.** Nevyužívají.
- 22.** Kdo u vás na středisku tyto poradenské služby zajišťuje?
- 23.** Jaký typ poradenství zajišťuje vaše středisko nejčastěji?
  - a.** psychologické
  - b.** pedagogické
  - c.** poradenství ohledně průchodu studia
  - d.** jiné, uveďte:
- 24.** Studenti se sluchovým postižením mají v rámci úpravy podmínek u přijímacího řízení nárok na zajištění:
  - a.** zadání v českém znakovém jazyce
  - b.** odezírání ze rtů
  - c.** přepis ústní zkoušky
  - d.** navýšení časové dotace zkoušky
  - e.** zadáním zkoušky formou písemného textu
  - f.** psaní zkoušky v samostatné, speciálně přizpůsobené, místnosti
  - g.** jiné, uveďte:
- 25.** Úpravy přijímacích zkoušek jsou studentům se sluchovým postižením poskytovány
  - a.** automaticky po uvedení sluchového postižení v přihlášce
  - b.** automaticky poté, co student dodá potřebné dokumenty (např. lékařskou zprávu)
  - c.** student musí o úpravu podmínek sám požádat
- 26.** Zajišťuje vaše středisko pro studenty se sluchovým postižením přípravné kurzy na přijímací zkoušky?
  - a.** NE
  - b.** ANO
- 27.** Student se sluchovým postižením má při zkouškách právo využít služeb střediska v následujících ohledech:
  - a.** zajištění jiné místnosti
  - b.** delší časová dotace
  - c.** tlumočení zkoušky do českého znakového jazyka
  - d.** využití chatu (písemná komunikace v reálném čase)
  - e.** modifikace problematických částí zkoušky
  - f.** jiné, uveďte:

- 28.** V případě zadávání zkoušky zaměstnancem střediska je tento zaměstnanec předem instruován vyučujícím o podmínkách daného testu:
- NE
  - ANO, uveďte:
- 29.** Kterým výrokem byste charakterizovali spolupráci mezi střediskem a vyučujícími ohledně úpravy zkoušek?
- Většina vyučujících chápe nutnost úpravy zkoušek, snaží se nám vycházet vstříc.
  - Domluva je problematická, avšak většinou se domluvíme tak, aby to bylo v zájmu studenta.
  - Vyučující nechápou nutnost úpravy zkoušek, domluva je s nimi velmi problematická.
- 30.** Student se sluchovým postižením může při výuce využít následujících služeb:
- tlumočnictví
  - přepis mluvené řeči
  - poskytnutí různých dokumentů v elektronické podobě
  - využití služeb knihovny pro studenty se specifickými potřebami
  - využití speciálně upravené literatury pro studenty se sluchovým postižením (například hybridní knihy)
  - využití speciálních videí v českém znakovém jazyce
  - jiné, uveďte:
- 31.** Vyrábí středisko různé studijní materiály pro osoby se sluchovým postižením?
- NE
  - ANO, jaké?
- 32.** Zajišťuje vaše středisko speciální výuku pro osoby se sluchovým postižením?
- ANO
  - NE
- 33.** Pokud ano, jaké předměty může student se sluchovým postižením v rámci vašeho střediska navštěvovat?
- český jazyk pro osoby se sluchovým postižením
  - anglický jazyk pro osoby se sluchovým postižením
  - německý jazyk pro osoby se sluchovým postižením
  - český znakový jazyk
  - americký znakový jazyk
  - mezinárodní znakový systém

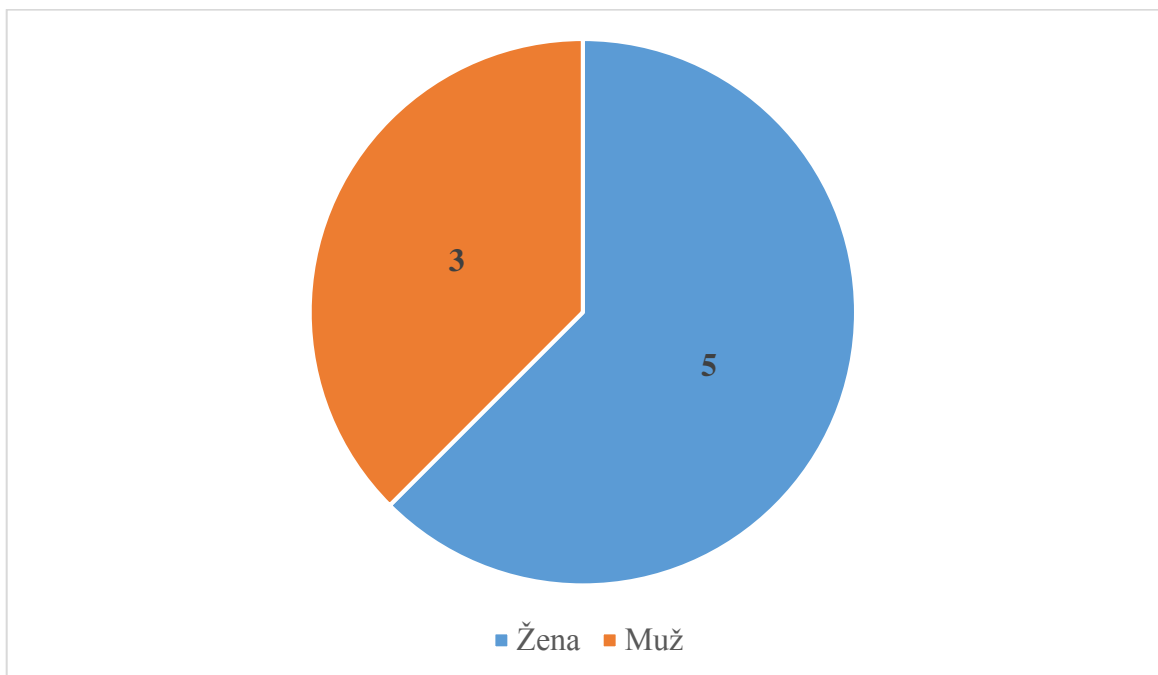
- g.** úvod do znakových jazyků
  - h.** zápis znakových jazyků
  - i.** jiné, uveďte:
- 34.** Zajišťuje vaše středisko přednášky s tematikou sluchového postižení i pro jiné studenty univerzity?
- a.** NE
  - b.** ANO, uveďte:
- 35.** Zajišťuje vaše středisko výuku znakového jazyka?
- a.** NE
  - b.** ANO, uveďte:
- 36.** Jaké další služby zajišťuje středisko pro studenty se sluchovým postižením?
- a.** konference s tematikou sluchového postižení
  - b.** editace bakalářských, diplomových a dalších prací studentům se sluchovým postižením
  - c.** různé workshopy
  - d.** kurzy na téma komunikace s osobami se sluchovým postižením pro vyučující
  - e.** kurzy znakového jazyka pro veřejnost
  - f.** vývoj programů usnadňující osobám se sluchovým postižením studium na vysokých školách
  - g.** výzkumná činnost v oblasti surdopedie
  - h.** osvětová činnost pro další studenty vysoké školy v oblasti sluchového postižení
  - i.** jiné, uveďte:

Příloha 5: Analýza dotazníku

1) Jaký je Váš věk?

- 54 let
- 31
- 36
- 44
- 33
- 37 (2x)
- 34

2) Jsem:

3) Jaká je Vaše profese?

- lékař
- Referentka Referátu služeb handicapovaným
- referent střediska
- pedagog a surdoped
- Vedoucí střediska podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin na UHK (vystudovaný speciální pedagog)

- pracovník v Centru pro studenty se specifickými nároky
- lektor, učitel, odborný pracovník, vedoucí
- vedoucí Univerzitního centra podpory pro studenty se SP

4) Jaká je Vaše funkce ve středisku centru?

- vedoucí centra
- Zajištění podpory pro studenty s poruchami sluchu, koordinace simultánních přepisů
- referent střediska pro SSP na OU
- koordinátor za oddělení sluchového postižení v Centru podpory studentů se specifickými potřebami na UP v Olomouci
- Vedoucí Střediska Augustin
- vedoucí Univerzitního centra podpory pro studenty se SP
- vedoucí oddělení
- studijní referent

5) Název střediska/centra:

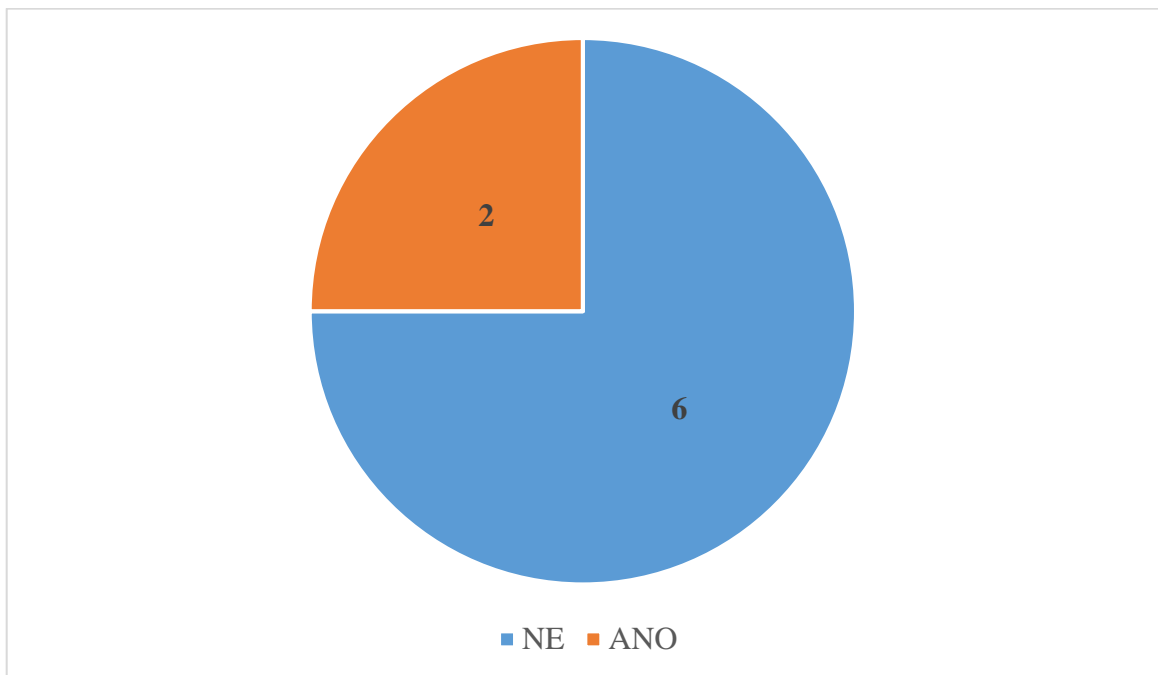
- ALFONS
- Referát služeb hendikepovaným
- Ostravská univerzita, Centrum Pyramida – středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami na OU
- Centra podpory studentů se specifickými potřebami na UP v Olomouci
- Středisko podpory pro studenty se specifickými potřebami Augustin
- Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky
- Slunečnice – Centrum pro studenty se specifickými nároky
- Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP UJEP

6) Název vysoké školy, jejíž je středisko/centrum součástí:

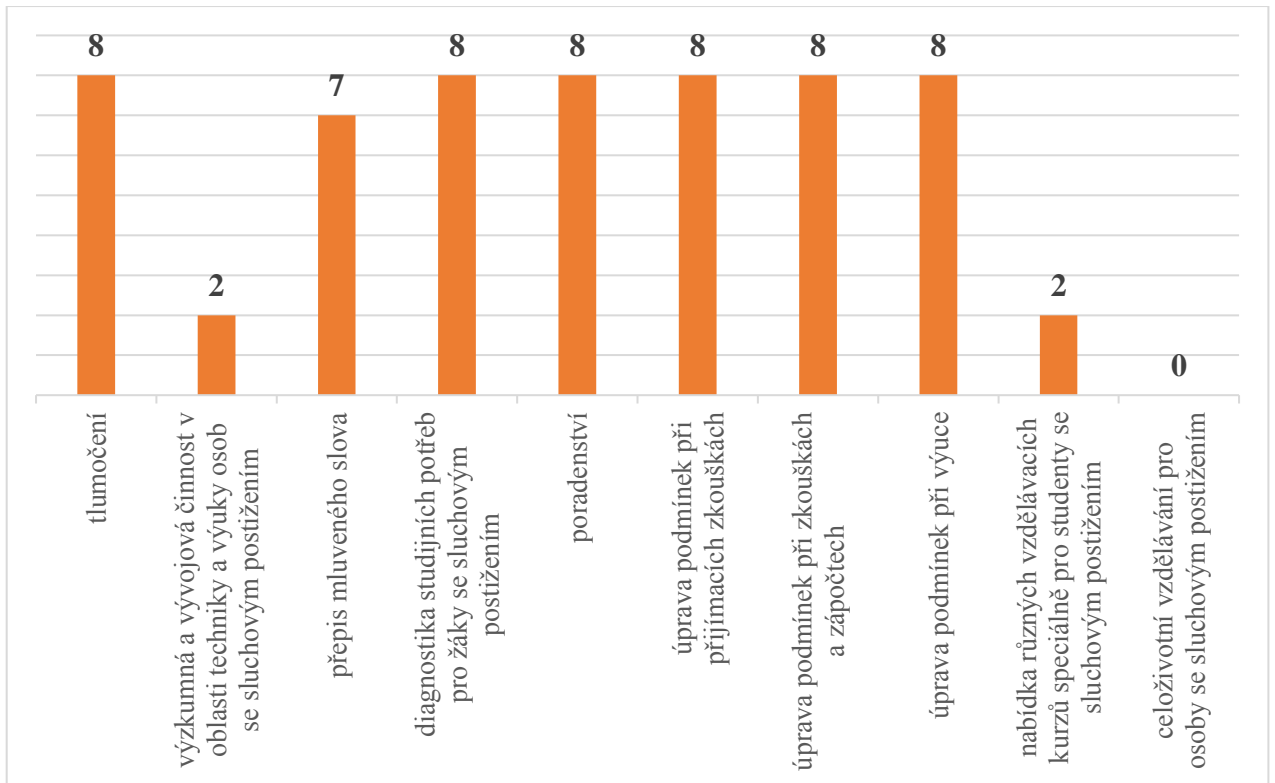
- VUT Brno
- Univerzita Pardubice
- Ostravská univerzita
- Univerzita Palackého v Olomouci

- Univerzita Hradec Králové
- Masarykova univerzita
- UJEP
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava

7) Jsou mezi zaměstnanci střediska/centra osoby se sluchovým postižením?

8) Jaké typy služeb pro studenty se sluchovým postižením vaše středisko/centrum poskytuje?

9) Kolik studentů se sluchovým postižením tyto služby využívá v tomto akademickém roce v prezenční formě studia?

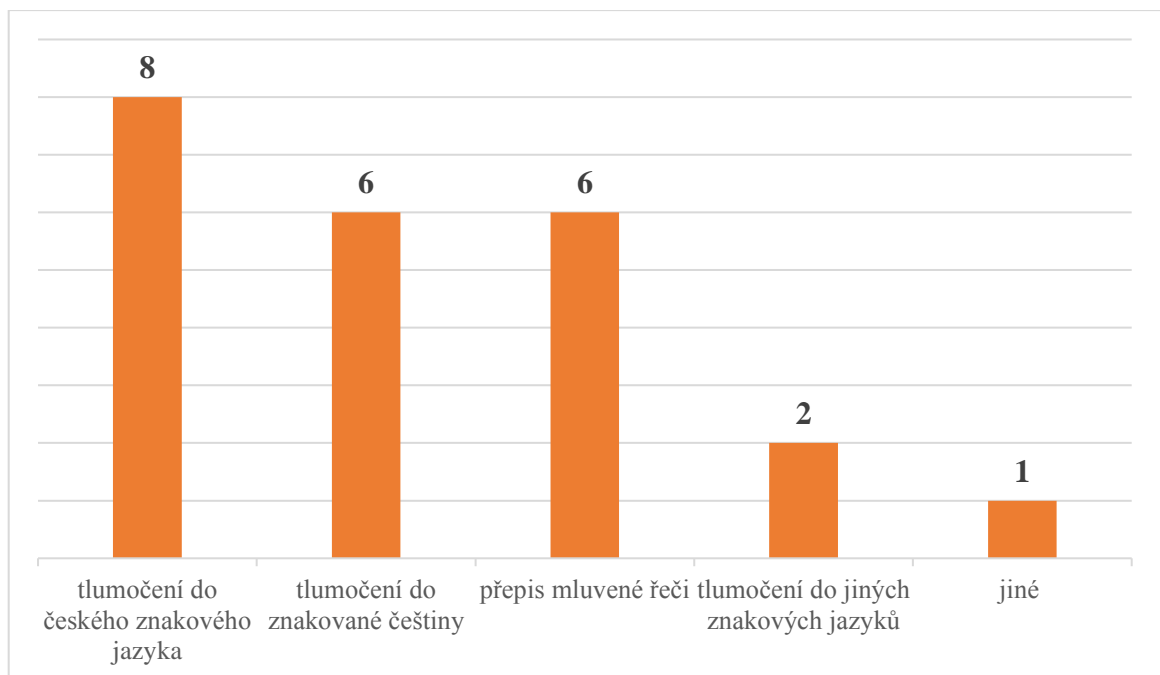
- 8
- 4
- 7
- 12
- 2 (2x)
- 47
- 1

10) Kolik studentů se sluchovým postižením tyto služby využívá v tomto akademickém roce v kombinované formě studia?

- 0 (2x)
- 1 (2x)
- 13
- 2
- 15
- 4

11) V rámci tlumočení středisko/centrum nabízí:

12) V případě, že vaše středisko/centrum nabízí tlumočení do jiných znakových jazyků, o které jazyky se jedná?

- základy mezinárodního zn. systému
- V případě potřeby zajistíme tlumočení do mezinárodního znakového systému, slovenského posunkového jazyka.

13) Kolik má vaše středisko/centrum k dispozici tlumočnicků českého znakového jazyka?

- 2
- 0 – možnost spolupráce s externisty
- 3HP + 9 DPP (vše jsou zaměstnanci Centra služeb pro neslyšící a nedoslýchavé o. p. s.) kteří pro nás tlumočení na DPP zajišťují. Více zde: <http://www.csnn.cz>
- 3
- Se 2 tlumočnický spolupracujeme intenzivněji, mají u nás uzavřenou dohodu o provedení práce. V případě, že nemohou vykryt některé termíny, oslovujeme další externí tlumočnický.
- řešeno dodavatelsky (ASNEP/CUN)
- interně 4, externě 5
- 1

14) Kolik hodin denně průměrně jeden tlumočnický tlumočí?

- 6
- Možnost tlumočení zatím žádný ze studentů nevyužil
- 4
- 8 hodin
- Velmi záleží na typu studia, zda jde o studenta prezenční nebo kombinované formy. Tlumočení realizujeme u studenta kombinované formy, kde je rozvrh velmi variabilní. Délka se aktuálně pohybuje v rozmezí od 1 hodiny do 4 hodin.
- -
- 3,5
- individuálně dle dohody

15) Jaké jsou kvalifikační požadavky na tlumočnický zaměstnáváného u vás ve středisku/centru?

- specialista
- Tlumočnický poptáváme u České komory tlumočnický
- jazyková kompetence v ČZJ a znakovaná čeština + případně CODA a příslušné certifikáty z kurzu České komory tlumočnický znakového jazyka

- SŠ a VŠ + doplňkové akreditace kurzů věnované ČZJ (Praha)
- Základní kvalifikací tlumočnicka je perfektní znalost českého znakového jazyka (např. absolvované kurzy přes organizace jako je Pevnost, certifikovaný vzdělávací program ČKTZJ, ideálně se zaměřením na daný vyučovací předmět) plus praxe. Požadavky na vzdělání tlumočnicků v ČR nejsou jednotné.
- znalost obou jazyků – češtiny, ČZJ; znalost kulturních specifik; schopnost simultánního tlumočení
- 0
- člen České komory tlumočnicků znakového jazyka

16) Kolik má vaše středisko/centrum k dispozici zapisovatelů?

- 4 (2x)
- 3
- 1
- 18
- interně 3, externě 19
- 2
- 0

17) Kolik hodin denně průměrně jeden zapisovatel přepisuje mluvený jazyk?

- 4
- Měsíčně je to okolo 26 hodin. Některé dny více hodin, některé jsou bez přepisu.
- 3
- 5 – 8 hod.
- 4 hodiny, opět záleží na rozvrhu daného studenta. Pokud se jedná o kombinovanou formu, více hodin v kuse, na přednášky chodí dva přepisovatelé obdobně jako u tlumočení.
- 5
- individuálně dle dohody
- -

18) Jaké jsou kvalifikační požadavky na zapisovatele zaměstnávaného u vás ve středisku centru?

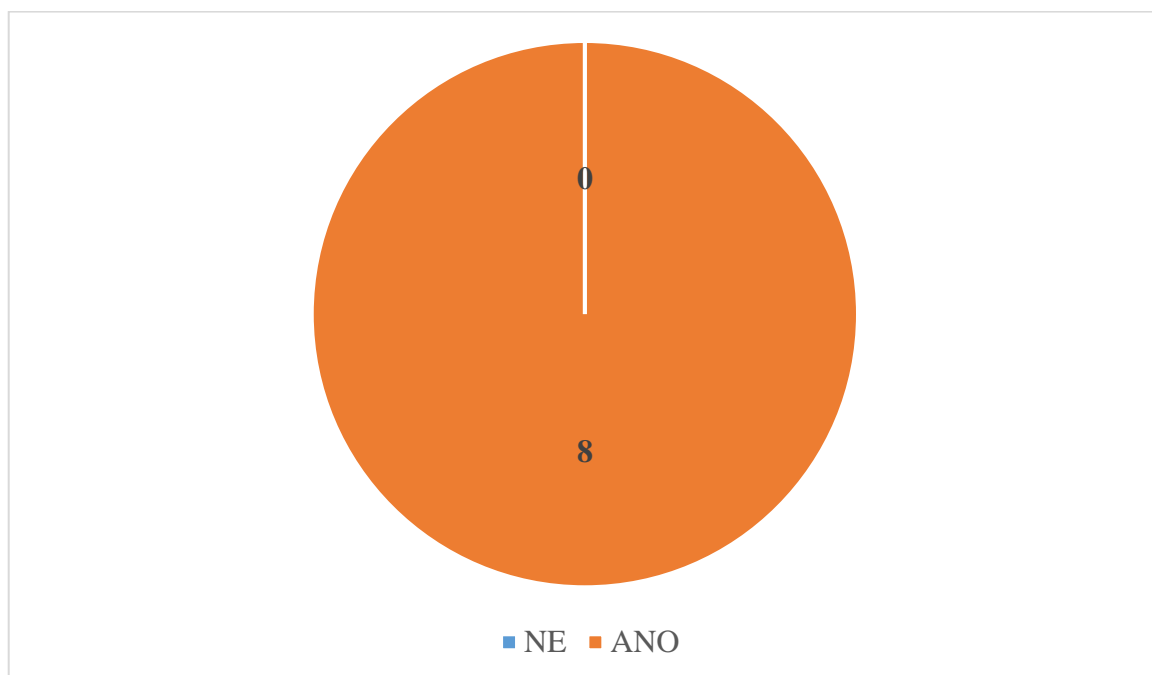
- prochází našim výběrovým řízením nebo přímo od Unie neslyšících
- Dobrá znalost českého jazyka, minimální rychlost psaní 350 úhozů/minutu.
- ukončená SŠ, výborná znalost ČJ a gramatiky, zvládnuté psaní „všemi deseti“ v odpovídající rychlosti přepisu alespoň +300 úderů/min.
- student UP jiného ročníku, psaní všemi deseti, rychlost, znalost ČJ, spolehlivost, flexibilita
- Perfektní znalost českého jazyka, rychlé psaní na klávesnici všemi deseti, uživatelská znalost práce na PC, ideálně certifikát z kurzu pro přepisovatele. Děláme výběrové řízení, kde zájemce testujeme v praktických dovednostech.
- schopnost psát všemi deseti; rychlost psaní 350 úhozů/min
- -
- VŠ vzdělání, absolvování akreditačního vzd. programu

19) O kolik dní předem musí student se sluchovým postižením o tlumočnické a zapisovatelské služby nejpozději požádat?

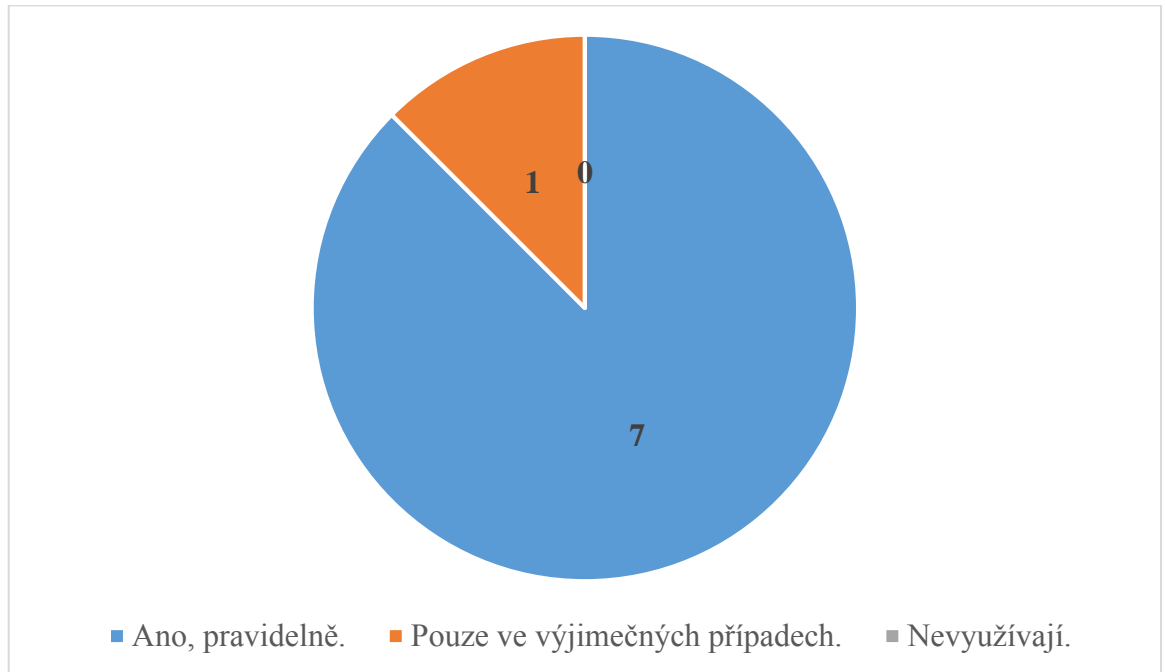
- Na začátku semestru se sestaví rozvrh, pokud dojde ke změně, je nutné informovat neprodleně koordinátora přepisovatelských služeb, nejpozději však jeden den dopředu.
- Žádost o tyto služby je součástí Dohody o poskytování podpory sepsované se studentem na začátku studia.
- nejlépe 14 dnů předem, pro vypracování harmonogramu služeb, ale v případě nenadálých situací se samozřejmě snažíme zajistit služby také ihned (pokud student potřebuje a kapacitně to zvládneme pokrýt)
- alespoň týden před výukou
- řešíme individuálně při zápisu předmětů na ZS/LS
- 5 pracovních dní, v akutním případě i méně, avšak bez garance, že se servis povede zajistit
- „co nejdříve“, nemáme to nyní blíže specifikováno

- Podmínky lze dohledat na Standardu činnosti Střediska Augustin. Máme zpracovány standardy pro všechny servery, které lze dohledat na www.uhk.cz/augustin. 10 dní před samotným termínem konání zápisu/tlumočení.

20) Lze tlumočnické a zapisovatelské služby využít nejen při výuce, ale i na jiných akcích pořádaných danou vysokou školou?

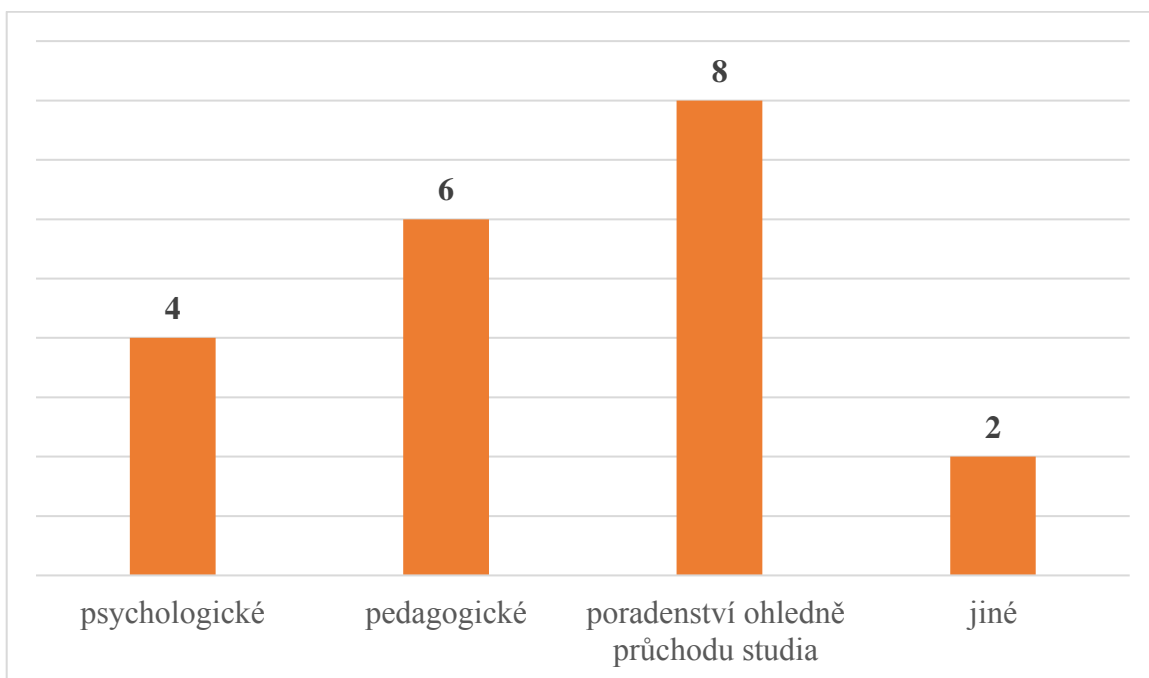
21) Využívají studenti se sluchovým postižením poradenskou službu na vašem středisku centru?

22) Kdo u vás na středisku centru tyto poradenské služby zajišťuje?

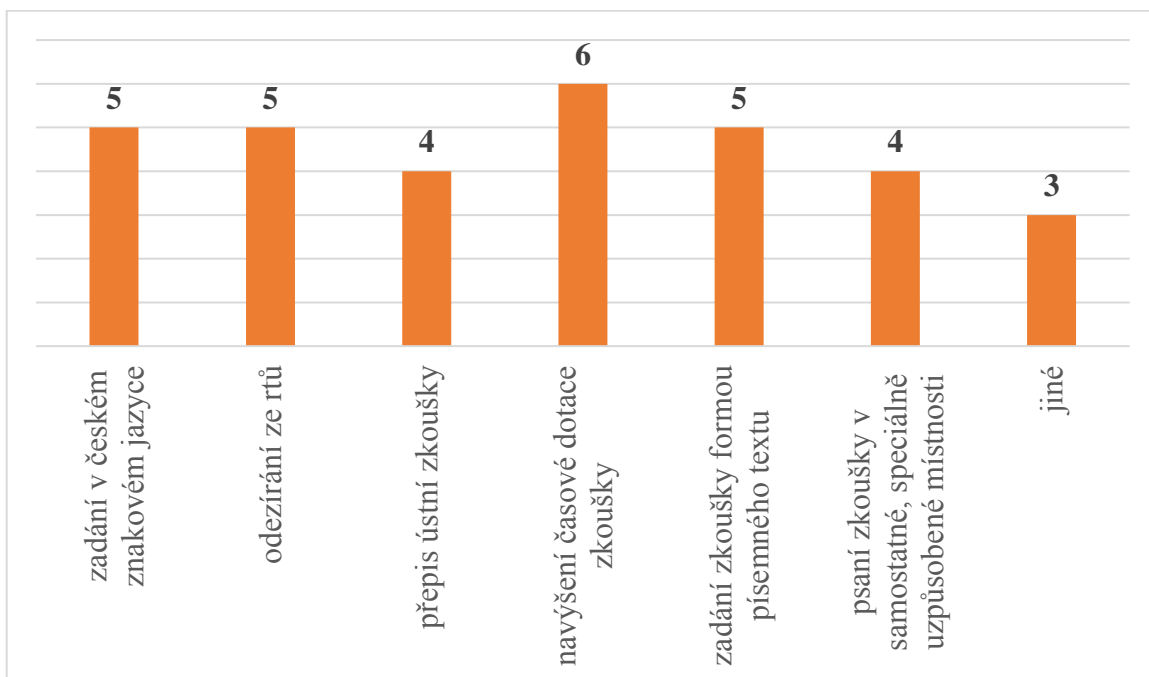
- koordinátor pro studenty s poruchami sluchu
- Záleží na typu dotazu. Zda se jedná o dotaz ohledně techniky, technologií, nebo dotaz k výuce, studovanému oboru, zvládnání studia.
- fakultní koordinátor, referent střediska, psycholog
- koordinátor centra podpory studentů se specifickými potřebami, případně další odborníci (právník, psycholog...)
- vedoucí střediska, koordinátor služeb
- dle povahy poradenství – Studijní oddělení; Oddělení speciální informatiky; Oddělení vizuální komunikace
- specialista
- studijní referent (Janyšková Martina)

23) Jaký typ poradenství zajišťuje vaše středisko/centrum nejčastěji?

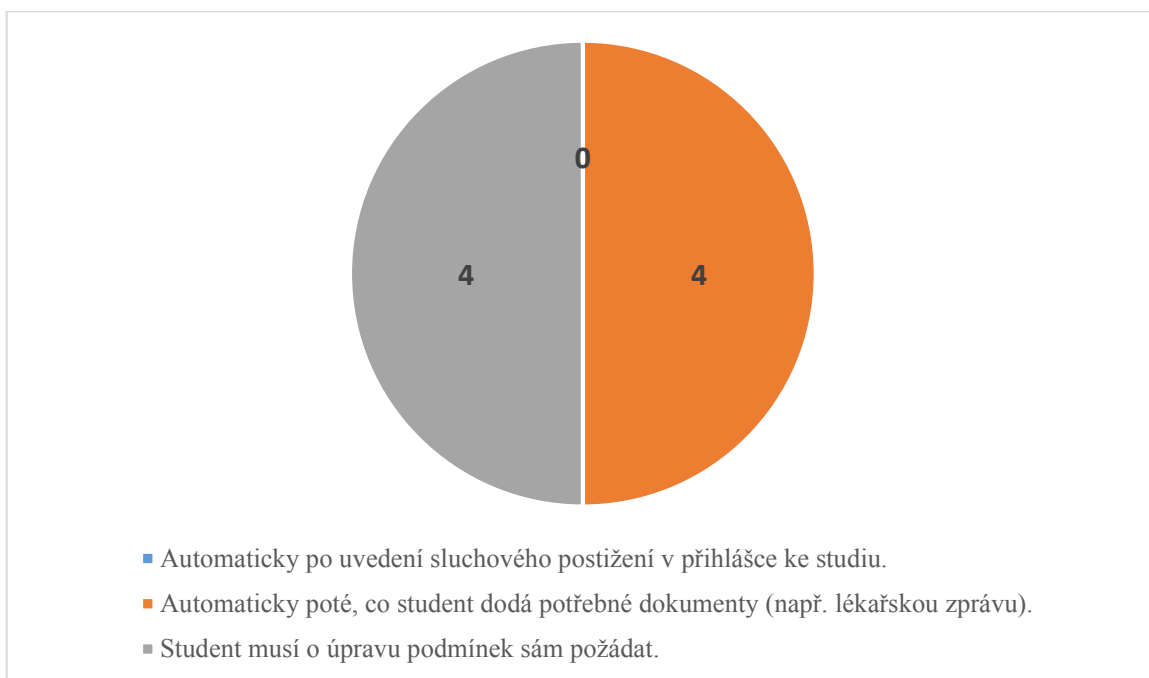
Jako jiné respondenti uváděli například poradenství speciálně pedagogické či právnické.

24) Studenti se sluchovým postižením mají v rámci úpravy podmínek u přijímacího řízení nárok na zajištění:

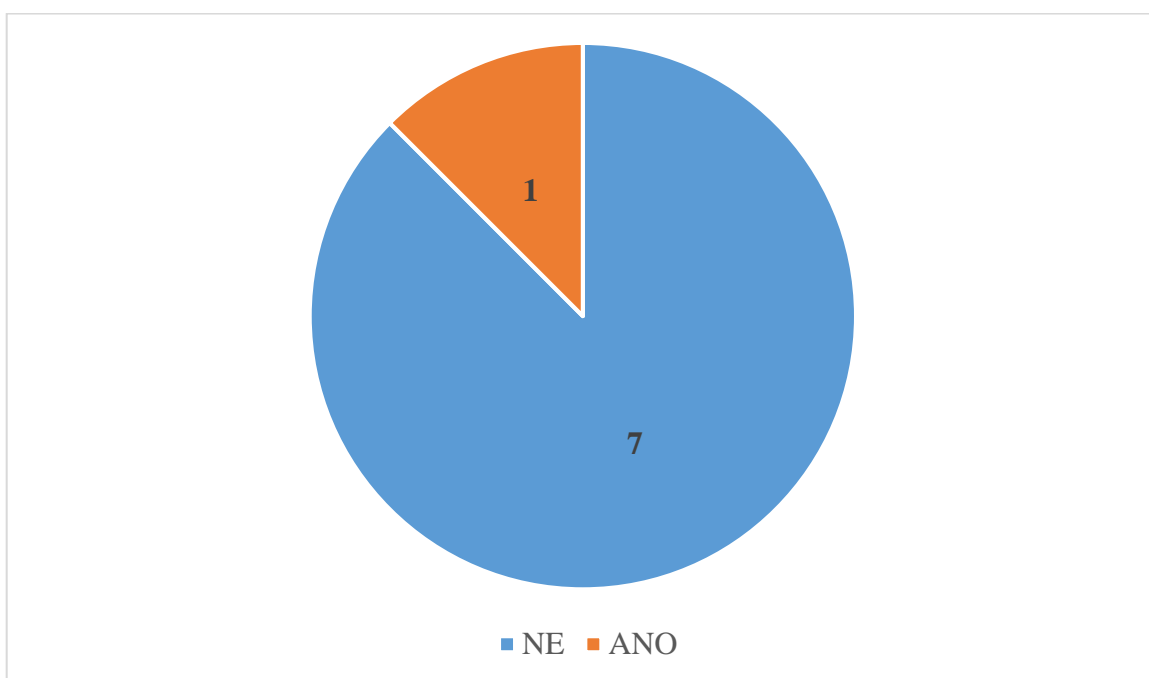

Jako jiné respondenti uváděli následující: individuálně dle diagnostiky, metodiky MŠMT; vše se děje přes společnost SCIO; tlumočnicka do ČZJ.

25) Úpravy přijímacích zkoušek jsou studentům se sluchovým postižením poskytovány:

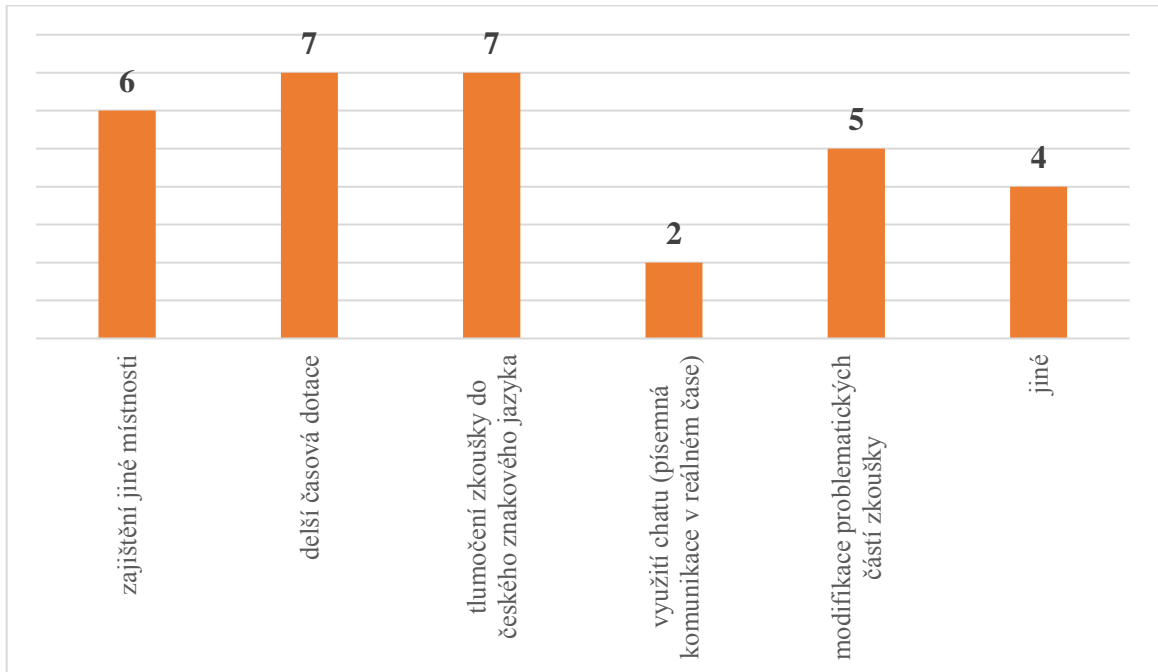

26) Zajišťuje vaše středisko/centrum pro studenty se sluchovým postižením přípravné kurzy na přijímací zkoušky?

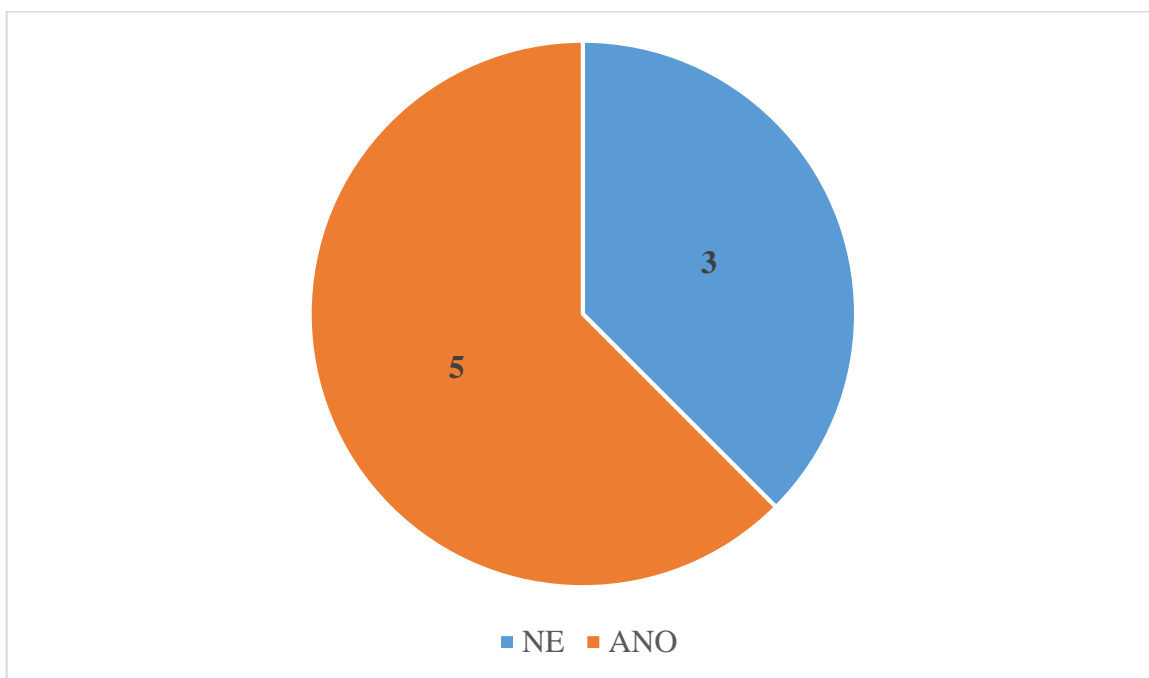

27) Student se sluchovým postižením má při zkouškách právo využít služeb střediska/centra v následujících ohledech:

Jako jiné uváděli respondenti následující: dle jeho individuálních potřeb (závisí na konkrétním studentovi); rozložení zkoušky na dílčí části; individuální nastavení a simultánní přepis.

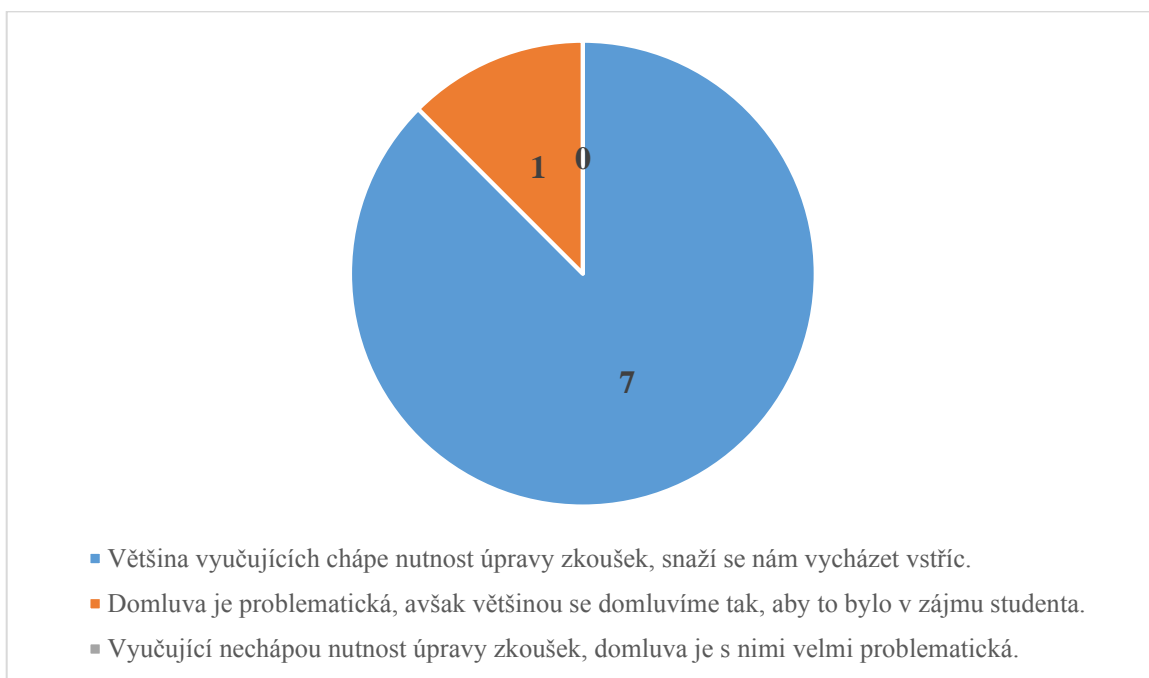
28) V případě zadávání zkoušky zaměstnancem střediska/centra je tento zaměstnanec předem instruován vyučujícím o podmínkách daného testu:

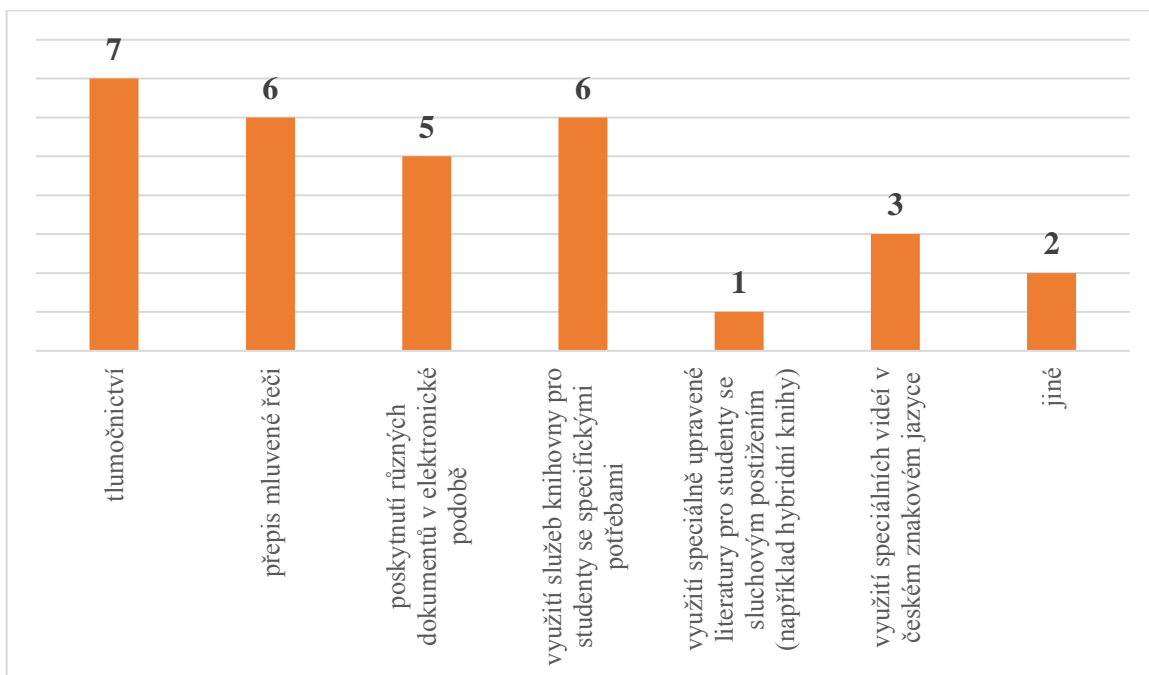
V případě, že respondenti zaškrtnuli možnost ANO, uváděli následující:

- systém hodnocení, minimální hranice pro úspěšné absolvování předmětu atd.
- čemu má student rozumět a tudíž umět, časová dotace aj.
- Zaměstnanec Střediska Augustin nezadává test
- zadání testu, čas, samostatnost
- individuálně

29) Kterým výrokem byste charakterizovali spolupráci mezi střediskem/centrem a vyučujícími ohledně úpravy zkoušek?

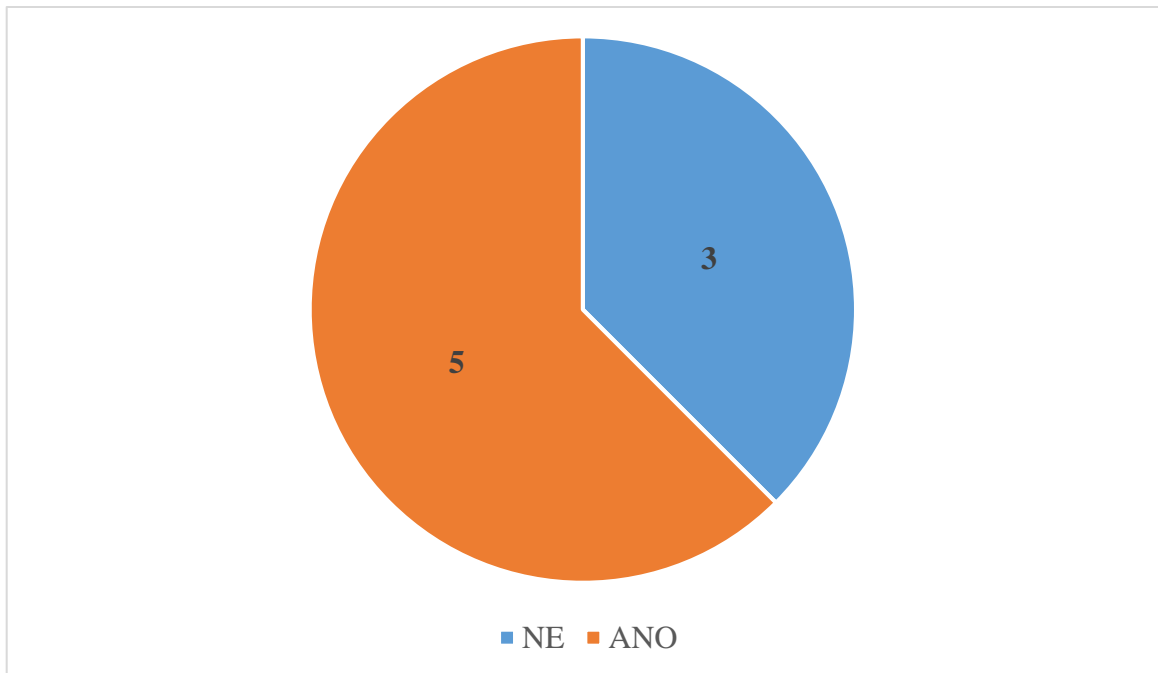

30) Student se sluchovým postižením může při výuce využít následujících služeb:

V možnosti jiné respondenti uvedli následující: pedagogická asistence individuální výuky cizích jazyků, konzultace závěrečných prací, stylistika a individuálně dle dohody.

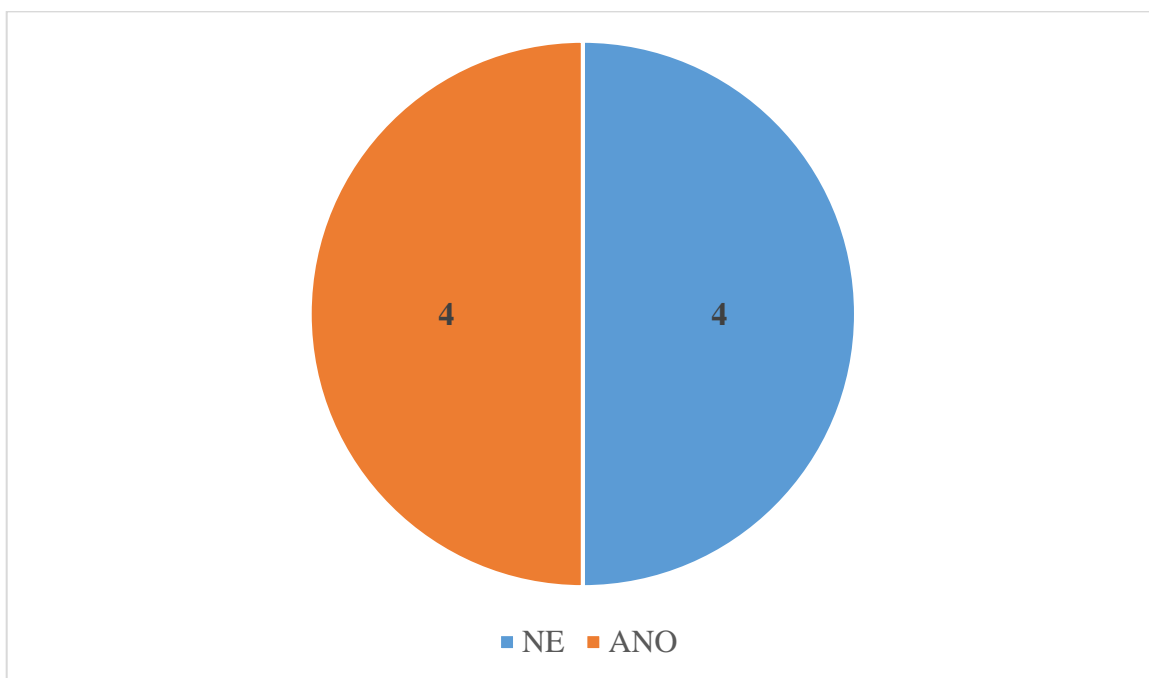
31) Vyrábí středisko/centrum různé studijní materiály pro osoby se sluchovým postižením?

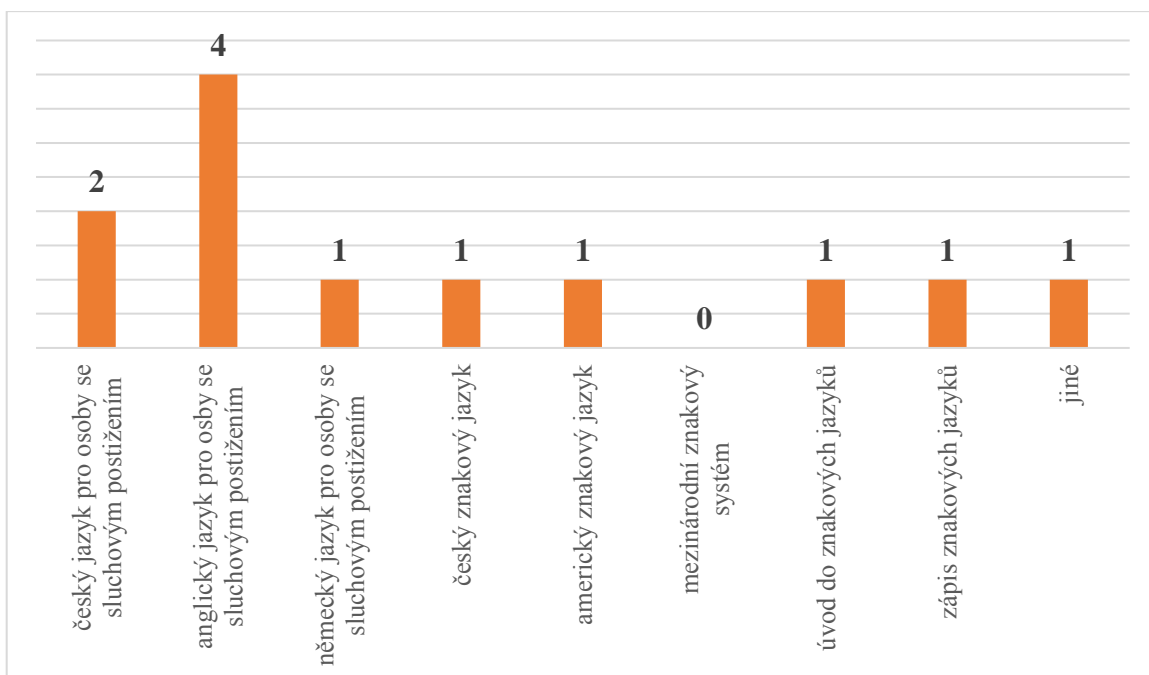
U odpovědi ANO uvedli respondenti následující specifikace:

- hybridní knihy, překlady výukových videí, instruktážních videí (titulkování nebo začlenění okna tlu)
- Máme vytvořená skripta pro studenty speciální pedagogiky, jejichž statě jsou tlumočeny do ZJ.
- studijní opory v elektr. podobě, výuková videa v ČZJ
- technický slovník v ČZJ
- cizí jazyk

32) Zajišťuje vaše středisko/centru speciální výuku pro osoby se sluchovým postižením?

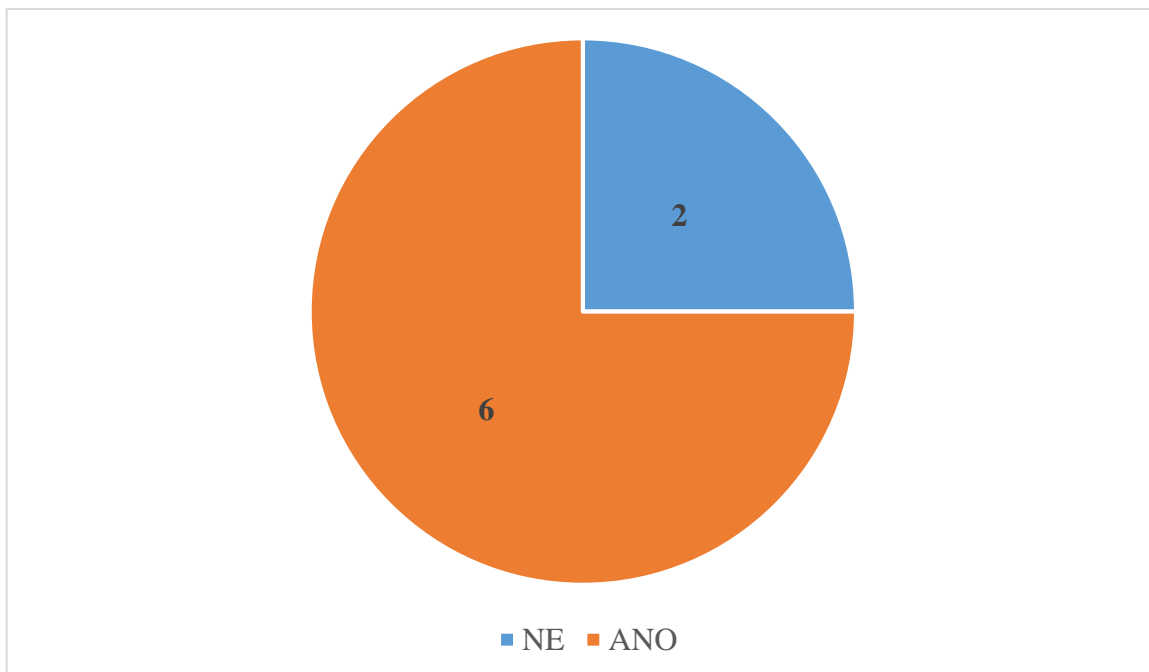

33) Pokud ano, jaké předměty může student se sluchovým postižením v rámci vašeho střediska/centra navštěvovat?

Mezi jiné uvedl respondent kvalifikační práci.

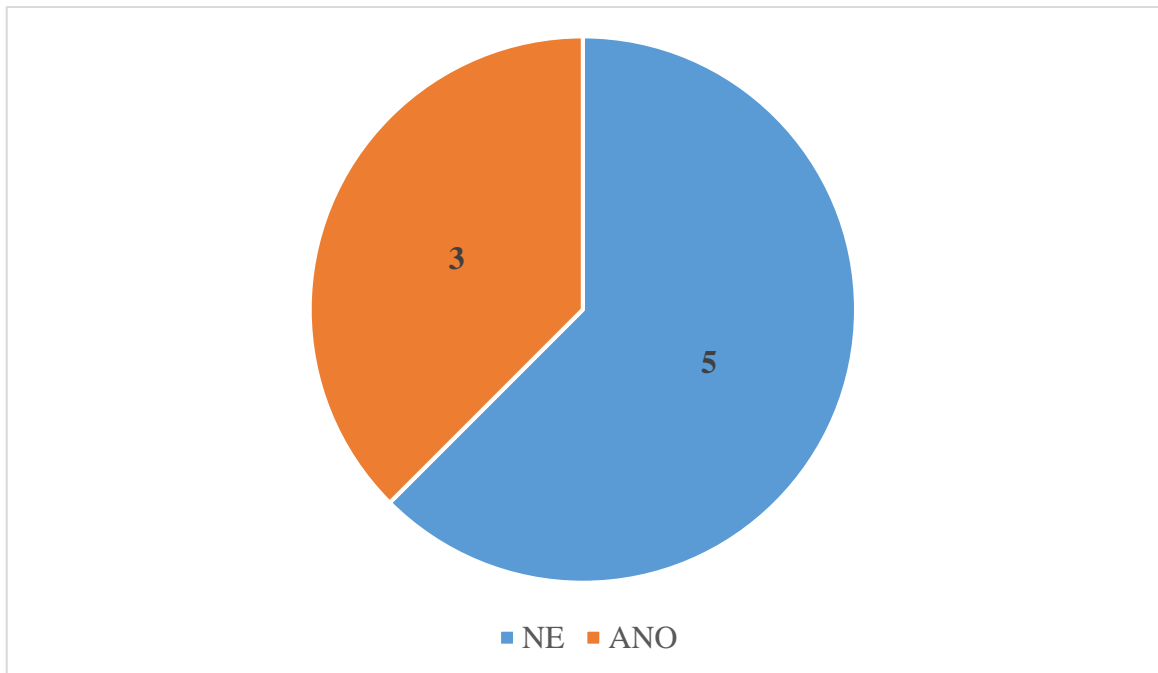
34) Zajišťuje vaše středisko/centrum přednášky s tematikou sluchového postižení i pro jiné studenty vysoké školy?

V případě možnosti ANO, uvedli respondenti následující:

- semináře pro vyučující a studenty k otázkám výuky sluch. postižených a zásadám správné komunikace
- Jednou za čas pořádáme seminář na téma Svět neslyšících, kde seznámíme zájemce s problematikou
- Osvětově-vzdělávací aktivity tématicky zaměřené (např. Sport a handicap, Studium na VŠ se SP)
- osvěta centra, komunikace mezi vyučujícími a studentem, služby centra apod.
- vzhled do problematiky studia studentů se sluchovým postižením
- v rámci odborných přednášek se mohou přihlásit i studenti z jiných VŠ

35) Zajišťuje vaše středisko/centrum výuku znakového jazyka?

V případě, že ANO, kurzy specifikovali respondenti následovně:

- proběhl 5letý cyklus výuky ZJ pro interní zaměstnance univerzity
- supervize pro tlumočníky (je v nabídce)
- studenty, pracovníky MU

36) Jaké další služby zajišťuje středisko/centrum pro studenty se sluchovým postižením?

